

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

EUROSISTĒMA

KONVERĢENCES ZIŅOJUMS 2014. GADA JŪNIJS

LV

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

EUROSISTĒMA

KONVERĢENCES ZIŅOJUMS 2014. GADA JŪNIJS

Visās ECB 2014. gada
publikācijās attēlots
20 euro banknotes
motīvs.

© Eiropas Centrālā banka, 2014

Adrese

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main
Germany

Pasta adrese

Postfach 16 03 19
60066 Frankfurt am Main
Germany

Tālrunis

+49 69 1344 0

Interneta vietne

<http://www.ecb.europa.eu>

Fakss

+49 69 1344 6000

Visas tiesības rezervētas. Atļauta pārpublicēšana izglītības un nekomerciālos nolūkos, norādot avotu.

Šajā izdevumā iekļautie statistiskie dati atbilst stāvoklim 2014. gada 15. maijā.

ISSN 1725-9630 (interneta versija)

ISSN 1725-9630 (epub)

ISBN 978-92-899-1333-1 (interneta versija)

ISBN 978-92-899-1355-3 (epub)

ES kataloga numurs QB-AD-14-001-LV-N (interneta versija)

ES kataloga numurs QB-AD-14-001-LV-E (epub)

SATURS

1. IEVADS	5
2. ANALĪZES STRUKTŪRA	7
2.1. Ekonomiskā konverģence	7
2.2. Nacionālo tiesību aktu atbilstība līgumiem	19
3. EKONOMISKĀS KONVERĢENCES STĀVOKLIS	47
4. KOPSAVILKUMI PAR VALSTĪM	66
4.1. Bulgārija	66
4.2. Čehijas Republika	70
4.3. Horvātija	73
4.4. Lietuva	76
4.5. Ungārija	79
4.6. Polija	82
4.7. Rumānija	85
4.8. Zviedrija	88

SAĪSINĀJUMI

VALSTIS

BE	Beļģija	LT	Lietuva
BG	Bulgārija	LU	Luksemburga
CZ	Čehijas Republika	HU	Ungārija
DK	Dānija	MT	Malta
DE	Vācija	NL	Nīderlande
EE	Igaunija	AT	Austrija
IE	Īrija	PL	Polija
GR	Grieķija	PT	Portugāle
ES	Spānija	RO	Rumānija
FR	Francija	SI	Slovēnija
HR	Horvātija	SK	Slovākija
IT	Itālija	FI	Somija
CY	Kipra	SE	Zviedrija
LV	Latvija	UK	Apvienotā Karaliste
		US	Amerikas Savienotās Valstis

CITI

ECB	Eiropas Centrālā banka	MNNP	makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanas procedūra
ECBS	Eiropas Centrālo banku sistēma	NCB	nacionālā centrālā banka (valsts centrālā banka)
EKS 95	Eiropas Kontu sistēma 1995	OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
EMI	Eiropas Monetārais institūts	PCI	patēriņa cenu indekss
EMS	Ekonomikas un monetārā savienība	SDO	Starptautiskā Darba organizācija
ES	Eiropas Savienība	s.i.b.	starptautisko investīciju bilance
ESRK	Eiropas Sistēmisko risku kolēģija	SNB	Starptautisko norēķinu banka
EUR	euro	SPCI	saskaņotais patēriņa cenu indekss
EVK	efektīvais valūtas kurss	SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
IKP	iekšzemes kopprodukts	VKM	valūtas kursa mehānisms
LSKP	"Līgums par stabilitāti, koordināciju un pārvaldību ekonomiskajā un monetārajā savienībā"	VUM	Vienotais uzraudzības mehānisms
MFI	monetārā finanšu iestāde		

Saskaņā ar ES praksi šajā ziņojumā ES dalībvalstis uzskaitītas alfabēta secībā atbilstoši attiecīgo valstu nosaukumiem to nacionālajās valodās.

TABULĀS LIETOTIE APZĪMĒJUMI

"-" datu nav/dati nav izmantojami

"." dati pagaidām nav pieejami

1. IEVADS

Euro ieviesa 1999. gada 1. janvārī 11 ES dalībvalstīs. Kopš tā laika vienoto valūtu ieviesušas vēl septiņas ES dalībvalstis, no kurām pēdējā bija Latvija (2014. gada 1. janvārī). Pēc Horvātijas pievienošanās ES 2013. gada 1. jūlijā 10 ES dalībvalstu pašlaik vēl nav pilntiesīgas EMS dalībnieces, t.i., tās vēl nav ieviesušas euro. Divas no tām – Dānija un Apvienotā Karaliste – informēja par nodomu nepiedalīties EMS trešajā posmā. Tāpēc konverģences ziņojumi par abām šīm valstīm jāsagatavo tikai pēc to pieprasījuma. Neviens no abām valstīm šādu pieprasījumu nav iesniegusi, tāpēc šajā Konverģences ziņojumā vērtētas astoņas valstis: Bulgārija, Čehijas Republika, Horvātija, Lietuva, Ungārija, Polija, Rumānija un Zviedrija. Saskaņā ar Līgumu par Eiropas Savienības darbību (tālāk tekstā – Līgums)¹ visas astoņas valstis apņēmušās ieviest euro, un tas nozīmē, ka tām jācenšas izpildīt visus konverģences kritērijus.

Sagatavojot šo ziņojumu, ECB izpilda Līguma 140. panta prasību ziņot Eiropas Savienības Padomei (tālāk tekstā – ES Padome) vismaz reizi divos gados vai pēc tādas dalībvalsts pieprasījuma, uz kuru attiecas izņēmums, "par panākumiem, ko guvušas dalībvalstis ar izņēmuma statusu, pildot saistības attiecībā uz ekonomiskās un monetārās savienības izveidi". Šajā Konverģences ziņojumā aplūkotās astoņas valstis vērtētas šāda regulārā divu gadu cikla kontekstā. Tādas pašas pilnvaras dotas Eiropas Komisijai, kas arī sagatavojusi ziņojumu, un abi ziņojumi vienlaikus tiek iesniegti ES Padomei.

Šajā ziņojumā ECB izmanto iepriekšējos Konverģences ziņojumos lietoto pamatprincipu sistēmu. ECB vērtē, vai attiecīgajās astoņās valstīs panākts augsts ilgtspējīgas ekonomiskās konverģences līmenis, vai valsts tiesību akti atbilst Līgumiem un Eiropas Centrālo banku sistēmas un Eiropas Centrālās bankas Statūtiem (tālāk tekstā – Statūti) un vai izpildītas normatīvās prasības, lai attiecīgās NCB kļūtu par Eurosistēmas neatņemamu sastāvdaļu.

Šajā ziņojumā Lietuva salīdzinājumā ar citām aplūkotajām valstīm vērtēta padziļināti, jo Lietuvas institūcijas vairākkārt paziņojušas par nodomu ar 2015. gada 1. janvāri ieviest euro.

Ekonomiskās konverģences procesa novērtējums ir būtiski atkarīgs no pamatā esošās statistikas kvalitātes un integritātes. Politiski apsvērumi vai iejaukšanās nedrīkst ietekmēt

¹ Terminu "Līgums" un "Līgumi" skaidrojumu sk. arī "Terminu skaidrojumā".

statistikas, īpaši valdības finanšu statistikas, apkopošanu un sniegšanu. ES dalībvalstis aicinātas uzskatīt savas statistiskās informācijas kvalitāti un integritāti par augstas prioritātes jautājumu, nodrošināt, ka šīs statistikas apkopošanā tiek izmantota pienācīga kontroles un līdzsvara sistēma, kā arī piemērot standartu minimumu statistikas jomā. Šie standarti ir ārkārtīgi svarīgi, lai nostiprinātu valsts statistikas iestāžu neatkarību, integritāti un atbildību un palīdzētu vairogt uzticēšanos valdības finanšu statistikas kvalitātei (sk. 5. nodaļas 9. sadaļu).

Turklāt, sākot ar 2014. gada 4. novembri², katra valsts, attiecībā uz kuru atcelts izņēmums, ne vēlāk kā euro ieviešanas datumā pievienosies Vienotajam uzraudzības mehānismam (VUM). Ar šo datumu uz attiecīgo valsti attiecas visas ar VUM saistītās tiesības un pienākumi. Tāpēc ir ārkārtīgi svarīgi, lai attiecīgā valsts veiktu nepieciešamos sagatavošanās darbus. Šajā sakarā ECB piešķir īpašu nozīmi kredītiestāžu visaptverošajam novērtējumam, t.sk. bilanču novērtējumam, kas tai jāveic, pirms ECB sāks pildīt savus uzdevumus. Tas ir VUM iesaistīto dalībvalstu banku sistēmas novērtējums, ko ECB veic sadarbībā ar iesaistīto dalībvalstu valsts kompetentajām iestādēm. Novērtējums, kas netiek aplūkots šajā ziņojumā, jāpabeidz, pirms ECB sāks pildīt savus uzraudzības pienākumus. Tajā ietilpst aktīvu kvalitātes pārbaude un stresa tests. Mērķis ir veicināt caurredzamību, vajadzības gadījumā sakārtot bilances un stiprināt uzticēšanos banku sektoram. Tiks veikts katras tādas dalībvalsts banku sistēmas visaptverošs novērtējums, kura pievienojas euro zonai un tādējādi pievienojas arī VUM pēc dienas, kad sāka uzraudzība.³

Šā ziņojuma struktūra ir šāda. 2. nodaļā aprakstīta ekonomiskās un tiesiskās konverģences novērtēšanā izmantotā pamatprincipu sistēma. 3. nodaļā sniegts galveno ekonomiskās konverģences aspektu horizontāls pārskats. 4. nodaļā ietverti valstu kopsavilkumi, sniedzot ekonomiskās un juridiskās konverģences novērtējuma galvenos rezultātus. 5. nodaļā detalizētāk izklāstīts ekonomiskās konverģences stāvoklis katrā no astoņām aplūkotajām dalībvalstīm un sniegts konverģences rādītāju un to apkopošanas statistiskās metodoloģijas pārskats. Visbeidzot, 6. nodaļā vērtēta katras aplūkotās dalībvalsts nacionālo tiesību aktu, t.sk. NCB statūtu, atbilstība Līguma 130. un 131. pantam.

² Tas ir datums, ar kuru ECB sāks pildīt Padomes 2013. gada 15. oktobra Regulas (ES) Nr. 1024/2013, ar ko Eiropas Centrālajai bankai uztic īpašus uzdevumus saistībā ar politikas nostādņēm, kas attiecas uz kredītiestāžu prudenciālo uzraudzību, 33. panta 2. punktā uzticētos uzdevumus.

³ Sk. Eiropas Centrālās bankas 2014. gada 16. aprīļa Regulas Nr. ECB/2014/17, ar ko izveido vienotā uzraudzības mehānisma pamatstruktūru Eiropas Centrālās bankas sadarbībai ar nacionālajām kompetentajām un norīkotajām iestādēm (VUM pamatregula), 10. apsvērumu.

2. ANALĪZES STRUKTŪRA

2.1. EKONOMISKĀ KONVERĢENCE

Lai novērtētu ekonomisko konverģenci ES dalībvalstīs, kas vēlas ieviest euro, ECB izmanto vienotu analīzes sistēmu, kas konsekventi tiek piemērota visos EMI un ECB Konverģences ziņojumos. Kopā ar citiem ekonomiskajai integrācijai un konverģencei svarīgiem faktoriem šī vienotā sistēma balstās, pirmkārt, uz Līguma nosacījumiem un to piemērošanu ECB darbībā attiecībā uz cenu, fiskālo bilanču un parāda rādītāju, valūtas kursu un ilgtermiņa procentu likmju norisēm. Otrkārt, tā pamatojas uz virkni retrospektīvu un uz nākotni vērstu papildu ekonomisko rādītāju, kurus uzskata par lietderīgiem konverģences ilgtspējas detalizētākai novērtēšanai. Uz visiem šiem faktoriem balstītais aplūkotās dalībvalsts novērtējums ir svarīgs, lai nodrošinātu, ka tās integrācija euro zonā notiks bez lielām grūtībām. Turpmāk 1.–5. ielikumā īsumā aplūkotas tiesību aktu normas un izklāstīta metodoloģija to piemērošanai ECB darbībā.

Lai nodrošinātu nepārtrauktību un vienādu attieksmi, šis ziņojums pamatojas uz ECB (un pirms tam – EMI) iepriekš publicētajos ziņojumos noteiktajiem principiem. Īpaši, piemērojot konverģences kritērijus, ECB ievēro vairākus vadošos principus. Pirmkārt, katrs kritērijs tiek precīzi interpretēts un piemērots. Šā principa pamatā ir apsvērums, ka kritēriju galvenais mērķis ir nodrošināt, lai euro zonā varētu piedalīties tikai tās dalībvalstis, kuru ekonomiskie nosacījumi veicina cenu stabilitātes un euro zonas vienotības saglabāšanu. Otrkārt, konverģences kritēriji veido loģisku un saskaņotu kopumu, un tie visi jāizpilda; Līgumā kritēriji sniegti kā vienlīdz svarīgi un bez hierarhijas. Treškārt, konverģences kritēriji jāizpilda, pamatojoties uz reāliem datiem. Ceturtkārt, konverģences kritēriju piemērošanā jāievēro konsekvence, caurredzamība un vienkāršība. Turklāt, apsverot atbilstību konverģences kritērijiem, būtisks faktors ir ilgtspēja, jo konverģence jāpanāk ne tikai kādā konkrētā laikā, bet tai jābūt ilgstošai. Tāpēc valstu novērtējumos plaši aplūkota konverģences ilgtspēja.

Šajā saistībā attiecīgo valstu ekonomiskās norises tiek aplūkotas retrospektīvi, galvenokārt aptverot pēdējos 10 gadus. Tas palīdz labāk noteikt, cik lielā mērā pašreizējie sasniegumi ir patiesu strukturālo pārkārtojumu rezultāts, kam savukārt vajadzētu ļaut labāk novērtēt ekonomiskās konverģences ilgtspēju.

Papildus un atbilstošā apjomā izmanto arī nākotnes perspektīvu. Šādā kontekstā īpaša uzmanība pievērsta tam, ka labvēlīgu tautsaimniecības attīstības tendenču ilgtspēja ir ļoti atkarīga no atbilstošas un ilgstošas politikas reakcijas uz pašreizējiem un nākotnes sarežģītājiem uzdevumiem. Stingra vadība un stabilas institūcijas arī ir svarīgas, lai vidējā termiņā un ilgtermiņā veicinātu produkcijas izlaides ilgtspējīgu kāpumu. Kopumā uzsvērts, ka ekonomiskās konverģences ilgtspējas nodrošināšana atkarīga gan no stabila sākumstāvokļa un stabilu iestāžu esamības, gan no pareizas politikas īstenošanas pēc euro ieviešanas.

Vienoto sistēmu piemēro individuāli katrai no astoņām aplūkojamām ES dalībvalstīm. Šo valstu novērtējumi, kuros analizēts katras dalībvalsts sniegums, būtu jāizskata atsevišķi saskaņā ar Līguma 140. panta noteikumiem.

Šajā Konverģences ziņojumā ietvertu statistisko datu iesniegšanas beigu termiņš bija 2014. gada 15. maijs. Konverģences kritēriju piemērošanā izmantotos statistiskos datus nodrošinājusi Eiropas Komisija (sk. 5. nodaļas 9. sadaļu, kā arī tabulas un attēlus) sadarbībā ar ECB (valūtas kursi un ilgtermiņa procentu likmes). Konverģences dati par cenu un ilgtermiņa procentu likmju dinamiku aptver periodu līdz 2014. gada aprīlim, t.i., pēdējam mēnesim, par kuru bija pieejami dati par SPCI. Attiecībā uz mēneša valūtas kursu datiem šajā ziņojumā aplūkots periods beidzas 2014. gada aprīlī. Vēsturiskie dati par fiskālo stāvokli aptver periodu līdz 2013. gadam. Ņemtas vērā arī dažādu avotu sniegtās prognozes kopā ar attiecīgās dalībvalsts jaunāko konverģences programmu un citu informāciju, kas svarīga konverģences ilgtspējas turpmākā novērtēšanā. Eiropas Komisijas 2014. gada pavasara prognozes un Brīdināšanas mehānisma 2014. gada ziņojums, kas izmantoti šajā ziņojumā, publicēti attiecīgi 2014. gada 2. maijā un 2013. gada 13. novembrī. ECB Ģenerālpadome apstiprināja šo ziņojumu 2014. gada 2. jūnijā.

Līguma noteikumi attiecībā uz cenu dinamiku un to piemērošana ECB darbībā atspoguļoti 1. ielikumā.

1. ielikums

CENU DINAMIKA

1. Līguma noteikumi

Saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punkta pirmo ievilkumu Konverģences ziņojumam jānovērtē, cik augsts noturīgas konverģences līmenis sasniegts, atsaucoties uz katras dalībvalsts šāda kritērija izpildi:

"augsts cenu stabilitātes līmenis; to konstatē, samērojot inflācijas līmeni attiecīgajā valstī ar inflācijas līmeni, augstākais, trijās cenu ziņā stabilākajās dalībvalstīs".

Līguma 140. pantā minētā Protokola (Nr. 13) par konverģences kritērijiem 1. pants paredz, ka:

"Līguma par Eiropas Savienības darbību 140. panta 1. punkta pirmajā ievilkumā minētās cenu stabilitātes kritērijs ir tas, ka dalībvalstī ir stabilas cenas un vienā gadā pirms novērtējuma vidējais inflācijas līmenis nepārsniedz 1.5 procentu punktus, to samērojot ar, augstākais, tādu triju dalībvalstu datiem, kur cenu stabilitāte ir vislielākā. Inflāciju mēra, salīdzinot patēriņa cenu indeksus, ņemot vērā to, ka dažādās valstīs to nosaka dažādi."

2. Līguma noteikumu piemērošana

Šajā ziņojumā ECB piemēro Līguma noteikumus šādi.

Pirmkārt, minēto "vienā gadā pirms novērtējuma vidējo inflācijas līmeni" aprēķina, izmantojot pēdējā pieejamā 12 mēnešu vidējā SPCI rādītāja pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo 12 mēnešu vidējo rādītāju. Tāpēc attiecībā uz inflāciju šajā ziņojumā aplūkots atsaucē periods ir no 2013. gada maija līdz 2014. gada aprīlim.

Otrkārt, nosacījumu "augstākais, trijās dalībvalstīs, kur cenu stabilitāte ir vislielākā", kas izmantots atsaucē vērtības definīcijā, piemēro, izmantojot šādu triju dalībvalstu nesvērto aritmētisko vidējo inflāciju – Latvijā (0.1%), Portugālē (0.3%) un Īrijā (0.3%). Tādējādi vidējais rādītājs ir 0.2% un, pieskaitot 1.5 procentu punktus, atsaucē vērtība ir 1.7%.

Grieķijas, Bulgārijas un Kipras inflācijas rādītājs izslēgts no atsaucē vērtības aprēķina. Atsaucē periodā cenu attīstības tendences šajās valstīs noteica 12 mēnešu vidējo inflācijas rādītāju (2014. gada aprīlī attiecīgi -1.2%, -0.8% un -0.4%). Atsaucē vērtības aprēķinā šīs trīs valstis tiek uzskatītas par "izņēmumu". Visās šajās valstīs atsaucē periodā inflācijas līmenis bija ievērojami zemāks nekā salīdzinošie citu dalībvalstu rādītāji, un visās šajās valstīs to noteica ārkārtas apstākļi. Grieķijā un Kiprā bija vērojama īpaši dziļa recesija, tāpēc ārkārtīgi liela negatīva ražošanas apjoma starpība mazinājusi to cenu dinamiku. Runājot par Bulgāriju, konkrēti tai raksturīgu faktoru kopums radījis būtisku lejupvērstu spiedienu uz inflāciju. Šie faktori ietver nozīmīgus administratīvi regulējamo cenu samazinājumus (galvenokārt saistībā ar elektroenerģijas cenām) un būtisku negatīvu transporta un veselības pakalpojumu devumu.

Jāatzīmē, ka jēdziens "izņēmums" jau minēts iepriekšējos ECB Konverģences ziņojumos (sk., piemēram, 2010., 2012. un 2013. gada ziņojumu), kā arī EMI konverģences ziņojumos. Saskaņā ar šiem ziņojumiem dalībvalsti uzskata par izņēmumu, ja tiek izpildīti divi nosacījumi: 1) tās 12 mēnešu vidējais inflācijas līmenis ir ievērojami zemāks nekā

salīdzinošie citu dalībvalstu rādītāji; un 2) tās cenu norises spēcīgi ietekmējuši ārkārtas apstākļi. Izņēmumu noteikšana nav mehāniska pieeja. Izmantotā pieeja tika ieviesta, lai atbilstoši risinātu iespējamās būtiskās novirzes atsevišķu valstu inflācijas norisēs.

Inflāciju nosaka, pamatojoties uz SPCI, ko ievieša konverģences novērtēšanai cenu stabilitātes jomā, izmantojot salīdzināšanas metodi (sk. 5. nodaļas 9. sadaļu). Euro zonas vidējās inflācijas rādītājs sniegts šā ziņojuma statistikas sadaļā.

Lai spētu vispusīgāk novērtēt cenu norišu ilgspēju aplūkojamā valstī, 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija atsauces periodā no 2013. gada maija līdz 2014. gada aprīlim tiek aplūkota, ņemot vērā dalībvalsts ekonomisko darbību cenu stabilitātes ziņā pēdējos 10 gadus. Tāpēc uzmanība pievērsta monetārās politikas virzienam, īpaši tam, vai monetārās iestādes galvenokārt koncentrējušās uz cenu stabilitātes nodrošināšanu un saglabāšanu, kā arī uz citu ekonomiskās politikas jomu ieguldījumu šā mērķa sasniegšanā. Turklāt ņemta vērā makroekonomiskās vides ietekme uz cenu stabilitātes nodrošināšanu. Cenu dinamika vērtēta pieprasījuma un piedāvājuma apstākļos, t.sk. aplūkojot arī vienības darbaspēka izmaksas un importa cenas ietekmējošos faktorus. Visbeidzot, vērtētas arī citu svarīgu cenu indeksu (piemēram, SPCI, izņemot neapstrādātu pārtiku un enerģiju, SPCI nemainīgu nodokļu gadījumā, nacionālā PCI, privātā patēriņa deflatora, IKP deflatora un ražotāju cenu) tendences. Nākotnes perspektīvā sniegts ieskats gaidāmajās inflācijas norisēs tuvāko gadu laikā, t.sk. svarīgāko starptautisko organizāciju un tirgus dalībnieku prognozes. Turklāt raksturoti institucionālie un strukturālie aspekti, kas svarīgi, lai pēc euro ieviešanas saglabātu cenu stabilitāti veicinošu vidi.

Tiesību aktu noteikumi attiecībā uz fiskālajām norisēm un to piemērošana ECB darbībā un arī procedūras jautājumi atspoguļoti 2. ielikumā.

2. ielikums

FISKĀLĀS NORISES

1. Līguma un citu tiesību aktu noteikumi

Saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punkta otro ievilkumu Konverģences ziņojumam jānovērtē, cik augsts ilgspējīgas konverģences līmenis sasniegts, atsaucoties uz katras dalībvalsts šāda kritērija izpildi:

"valsts finanšu stāvokļa stabilitāte; to konstatē, izejot no tā, vai ir sasniegts valsts budžeta stāvoklis bez pārmērīga deficīta, kā noteikts šā Līguma 126. panta 6. punktā".

Līguma 140. pantā minētā Protokola (Nr. 13) par konverģences kritērijiem 2. pants paredz, ka:

"Minētā Līguma 140. panta 1. punkta otrajā ievilkumā minētais valdības budžeta stabilitātes kritērijs ir tas, ka novērtējuma brīdī uz dalībvalsti neattiecas atbilstīgi 126. panta 6. punktam pieņemtais Padomes lēmums par pārmērīgu budžeta deficītu."

126. pantā noteikta pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūra. Saskaņā ar 126. panta 2. un 3. punktu Eiropas Komisija sagatavo ziņojumu, ja dalībvalsts neizpilda prasības attiecībā uz fiskālo disciplīnu, īpaši, ja:

- a) plānotā vai reālā valdības budžeta deficīta attiecība pret IKP pārsniedz atsaucēs vērtību (kas Protokolā par pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru noteikta kā 3% no IKP), izņemot gadījumu, kad:
 - vai nu šī attiecība ir būtiski un pastāvīgi samazinājusies un sasniegusi atsaucēs vērtībai tuvu līmeni; vai arī
 - atsaucēs vērtība ir pārsniegta tikai izņēmuma kārtā un uz laiku, un šī attiecība joprojām ir tuva atsaucēs vērtībai;
- b) valdības parāda attiecība pret IKP pārsniedz atsaucēs vērtību (kas Protokolā par pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru noteikta kā 60% no IKP), ja vien šī attiecība pietiekami strauji nesamazinās un netuvinās atsaucēs vērtībai.

Turklāt Komisijas sagatavotajā ziņojumā jāņem vērā tas, vai valdības budžeta deficīts pārsniedz valdības ieguldījumu izdevumus, un visi pārējie būtiskie faktori, t.sk. dalībvalsts ekonomiskā un budžeta situācija vidējā termiņā. Komisija var sagatavot ziņojumu arī tad, ja tā uzskata, ka dalībvalstij ir pārmērīga budžeta deficīta rašanās risks, lai gan kritēriji izpildīti. Ekonomikas un finanšu komiteja sniedz atzinumu par Komisijas ziņojumu. Visbeidzot, saskaņā ar 126. panta 6. punktu ES Padome, pamatojoties uz Komisijas ieteikumu un ņemot vērā visas piezīmes, kuras, iespējams, vēlas paust attiecīgā dalībvalsts, ievērojot kvalificētu balsu vairākumu un neiesaistot attiecīgo dalībvalsti, un pēc vispārējā novērtējuma nolemj, vai šajā dalībvalstī ir pārmērīgs budžeta deficīts.

Līguma 126. panta noteikumi tālāk skaidroti Padomes Regulā (EK) Nr. 1467/97¹, un tie:

- apstiprina parāda kritērija un deficīta kritērija vienādo pamatojumu, nosakot pirmā kritērija darbību, bet pieļaujot triju gadu pārejas periodu. Regulas 2. panta 1.a punkts paredz, ka tad, ja tā vērtība pārsniedz atsaucēs vērtību, uzskata, ka valsts parāda attiecība pret IKP pietiekami samazinās un pietiekami strauji tuvojas atsaucēs vērtībai, ja atšķirība attiecībā pret atsaucēs vērtību pēdējos trijos gados sarukusi par robežvērtību – vidēji par vienu divdesmito daļu gadā, pamatojoties uz grozījumiem pēdējos trijos gados, par kuriem pieejami dati. Parāda kritērija prasību uzskata par izpildītu arī tad, ja Komisijas budžeta prognozēs norādīts, ka prasītais samazinājums notiks triju gadu ilgā laika posmā. Ieviešot šo parāda attiecības samazināšanas robežvērtību, būtu jāņem vērā ekonomiskās attīstības cikla ietekme uz parāda sarukuma gaitu;

¹ Padomes 1997. gada 7. jūlija Regula (EK) Nr. 1467/97 par to, kā paātrināt un precizēt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanu (OV L 209, 02.08.1997., 6. lpp.).

- detalizē svarīgākos faktorus, ko Komisija ņem vērā, gatavojot ziņojumu saskaņā ar Līguma 126. panta 3. punktu. Svarīgi, ka Regula nosaka virkni faktoru, kas būtiski ietekmē vidējā termiņa tautsaimniecības, budžeta un valdības parāda stāvokļa norišu novērtējumu (sk. Regulas 2. panta 3. punktu un ECB gatavotās analīzes sīkāku raksturojumu tālāk).

Turklāt Līgumu par stabilitāti, koordināciju un pārvaldību Ekonomikas un monetārajā savienībā (LSKP), kas pamatojas uz pilnveidotā Stabilitātes un izaugsmes pakta noteikumiem, 2012. gada 2. martā parakstīja 25 ES dalībvalstis (visas ES dalībvalstis, izņemot Apvienoto Karalisti, Čehijas Republiku un Horvātiju), un tas stājās spēkā 2013. gada 1. janvārī.² III sadaļa (Budžeta pakts) paredz arī saistošu budžeta nosacījumu, lai nodrošinātu, ka valdības budžets ir sabalansēts vai ar pārpalikumu. Šo normu uzskata par ievērotu, ja gada strukturālā bilance atbilst attiecīgās valsts specifiskajam vidēja termiņa mērķim un strukturālā izteiksmē deficīts nepārsniedz 0.5% no IKP. Ja valdības parāda attiecība ir ievērojami mazāka par 60% no IKP un fiskālās ilgtspējas riski ilgtermiņā ir nelieli, vidēja termiņa mērķa rādītājs var sasniegt strukturālo deficītu, kas nepārsniedz 1% no IKP. LSKP ietver arī parāda samazināšanas robežvērtības normu, uz ko izdarīta atsaucē Padomes Regulā (ES) Nr. 1177/2011, ar ko grozīta Padomes Regula (EK) Nr. 1467/97.³ Līgumslēdzējam dalībvalstīm jāievieš savā konstitūcijā vai par gada budžeta likumu augstākā citā tiesību aktā noteiktās fiskālās normas, automātiski iedarbinot korekcijas mehānismu, ja novēro novirzes no fiskālā mērķa.

Savukārt Līguma par Eiropas Stabilitātes mehānisma izveidi (ESM līgums) 7. apsvērumā norādīts, ka pievienošanās euro zonai dēļ ES dalībvalstij jāklūst par ESM dalībnieci ar pilnām tiesībām un pienākumiem. Līguma 44. pantā noteikta pieteikuma un pievienošanās ESM procedūra.⁴

2. Līguma noteikumu piemērošana

Konverģences novērtēšanai ECB pauž savu viedokli par fiskālajām norisēm. Vērtējot ilgtspēju, ECB aplūko 2004.–2013. gada fiskālo norišu galvenos rādītājus un prognozes un problēmas valdības finanšu jomā, kā arī koncentrē uzmanību uz deficīta un parāda norišu sakarībām. ECB veic nacionālo budžetu ietvaru efektivitātes analīzi saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 1467/97 2. panta 3.b punktu un Padomes Direktīvu 2011/85/ES⁵.

² LSKP piemērojams arī tām ES dalībvalstīm, uz kurām attiecas izņēmums, kuras šo procedūru ratificējušas, sākot ar datumu, kad stāsies spēkā lēmums par izņēmuma atcelšanu, vai arī agrāk, ja attiecīgā dalībvalsts paziņos par savu nodomu ar šo agrāko datumu uzņemties pildīt visus LSKP nosacījumus vai to daļu.

³ Padomes 2011. gada 8. novembra Regula (ES) Nr. 1177/2011, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1467/97 par to, kā paātrināt un precizēt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanu (OV L 306, 23.11.2011., 33. lpp.).

⁴ Atzinumā CON/2012/73 ECB norādīja, ka ESM līguma 44. pants nosaka: "iesniedzot dalības pieteikumu, ESM līgumam var pievienoties citas ES dalībvalstis. Šīs citas dalībvalstis ir dalībvalstis, kuras nav ieviesušas euro ESM līguma parakstīšanas laikā. ESM līguma 44. pants arī nosaka, ka dalībvalstij tās dalības pieteikums jāiesniedz ESM pēc tam, kad Eiropas Savienības Padome saskaņā ar Līguma 140. panta 2. punktu pieņēmusi lēmumu atcelt dalībvalsts izņēmuma statusu euro ieviešanai. ESM līguma 44. pants arī nosaka, ka pēc tam, kad dalības pieteikumu apstiprinājusi ESM Padome, jaunais ESM dalībnieks ESM pievienojas, iesniedzot depozitārijam pievienošanās dokumentus." ECB atzinumi pieejami ECB interneta vietnē www.ecb.europa.eu.

⁵ Padomes 2011. gada 8. novembra Direktīva 2011/85/ES par prasībām dalībvalstu budžeta strukturā (OV L 306, 23.11.2011., 41. lpp.).

Turklāt Padomes Regulas (EK) Nr. 1466/97 9. panta 1. punktā⁶ noteiktā izdevumu robežvērtības norma paredz nodrošināt izdevumu kāpumam atbilstošu finansējumu. Saskaņā ar šo normu tām ES dalībvalstīm, kuras vēl nav sasniegušas vidēja termiņa budžeta mērķi, jānodrošina arī tas, ka svarīgu sākotnējo izdevumu gada pieaugums nepārsniedz IKP iespējamā pieauguma vidēja termiņa atsaucē līmeni, ja vien pārsniegums nav saskaņots ar ieņēmumu izvēles pasākumiem. Saskaņā ar 126. pantu ECB pretstatā Komisijai nav oficiāli iesaistīta pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūrā. ECB ziņojumā tikai tiek norādīts, vai valsts pakļauta pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūrai.

Attiecībā uz Līguma noteikumu, ka parāda attiecībai, kas pārsniedz 60% no IKP, būtu "pietiekami strauji jāsamazinās un jāatvērta atsaucē vērtībai", ECB novērtē iepriekšējās un nākotnes parāda attiecības rādītāja tendences. Attiecībā uz ES dalībvalstīm, kur parāda attiecība pārsniedz atsaucē vērtību, ilustratīviem mērķiem ECB sniedz parāda atmaksāšanas iespēju analīzi, t.sk. atsaucoties uz minēto parāda samazināšanas robežvērtību, ko nosaka Padomes Regulas (EK) Nr. 1467/97 2. panta 1.a punkts.

Fiskālo norišu novērtējums balstīts uz datiem, kas iegūti, pamatojoties uz nacionālajiem kontiem saskaņā ar EKS 95 (sk. 5. nodaļas 9. sadaļu). Lielāko daļu šajā ziņojumā sniegto rādītāju 2014. gada aprīlī nodrošināja Komisija, un tie ietver datus par valdības 2004.–2013. gada fiskālo situāciju un Komisijas prognozes 2014. gadam.

Attiecībā uz valsts finanšu ilgtermiņa atsaucē gada (2013. gads) rezultāti aplūkoti, ņemot vērā aplūkojamās valsts darbību pēdējos 10 gados. Vispirms tiek vērtēta budžeta deficīta rādītāja dinamika. Ieteicams ņemt vērā, ka valsts gada budžeta deficīta rādītāja pārmaiņas parasti nosaka dažādi faktori. To ietekmi bieži iedala, no vienas puses, "cikliskos efektos", kas atspoguļo budžeta deficīta reakciju uz ekonomiskās attīstības cikla pārmaiņām, un, no otras puses, "necikliskos efektos", ko bieži izmanto strukturālo vai pastāvīgo fiskālās politikas korekciju atspoguļošanai. Tomēr ne vienmēr var uzskatīt, ka šādi necikliski efekti, kādi skaitliskā izteiksmē sniegti šajā ziņojumā, pilnībā atspoguļo fiskālo pozīciju strukturālās pārmaiņas, jo tie ietver īslaicīgu ietekmi uz budžeta bilanci, ko izraisa gan politikas pasākumu, gan īpašu faktoru ietekme. Sevišķi grūti novērtēt, kā strukturālās budžeta pozīcijas mainījušās krīzes laikā, ņemot vērā potenciālā ražošanas apjoma līmeņa un pieauguma tempa nenoteiktību. Kas attiecas uz citiem fiskālajiem rādītājiem, sīkāk aplūkotas arī valdības ieņēmumu un izdevumu iepriekšējās tendences.

Pēc tam tiek vērtēta valdības parāda attiecības dinamika un to noteicošie faktori šajā periodā, t.i., nominālā IKP pieauguma tempa un procentu likmju atšķirības, sākotnējā bilance un deficīta-parāda korekcija. Šāda perspektīva var sniegt papildu informāciju par

⁶ Padomes 1997. gada 7. jūlija Regula (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu (OV L 209, 02.08.1997., 1. lpp.).

to, cik lielā mērā makroekonomiskā vide, īpaši izaugsmes temps un procentu likmes, ietekmējusi parāda dinamiku. Tā var arī nodrošināt plašāku informāciju par fiskālās konsolidācijas centienu ietekmi saskaņā ar sākotnējo bilanci un deficīta-parāda korekcijā iekļauto īpašo faktoru nozīmi. Turklāt valdības parāda struktūra aplūkota, īpaši pievēršoties īstermiņa parāda un ārvalstu valūtas parāda īpatsvaram un to dinamikai. Salīdzinot šos īpatsvarus ar pašreizējo parāda rādītāja līmeni, parādīts fiskālo bilanču jutīgums pret valūtas kursu un procentu likmju pārmaiņām.

Vērtējot nākotnes perspektīvas, tiek aplūkoti valstu budžeta plāni un jaunākās Eiropas Komisijas prognozes 2014. gadam un ņemta vērā konverģences programmā noteiktā vidējā termiņa fiskālā stratēģija. Tiek ietverts Stabilitātes un izaugsmes paktā paredzētā attiecīgās valsts vidējā termiņa budžeta mērķa prognozētās izpildes, kā arī parāda rādītāja perspektīvas novērtējums, ņemot vērā pašreizējo fiskālo politiku. Visbeidzot, tiek uzsvērti ilgtermiņa uzdevumi budžeta pozīciju ilgtspējas saglabāšanai un plašas konsolidācijas jomas, īpaši tās, kuras attiecas uz nefondēto valsts pensiju sistēmu saistībā ar demogrāfiskajām pārmaiņām un valdības iespējamām saistībām, sevišķi finanšu un ekonomiskās krīzes laikā.

Atbilstoši iepriekšējai praksei analizēta arī lielākā daļa svarīgu faktoru, kas noteikti Padomes Regulas (EK) Nr. 1467/97 2. panta 3. punktā un kuru apraksts sniegts 2. ielikumā.

Valūtas kursu norišu jomā tiesību aktu normas un to piemērošana ECB darbībā atspoguļota 3. ielikumā.

3. ielikums

VALŪTAS KURSA NORISES

1. Līguma noteikumi

Saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punkta trešo ievilkumu Konverģences ziņojumam jānovērtē, cik augsts ilgtspējīgas konverģences līmenis sasniegts, atsaucoties uz katras dalībvalsts šāda kritērija izpildi:

"vismaz divus gadus attiecīgās valsts valūtas kursa svārstības palikušas Eiropas Monetārās sistēmas valūtas kursa mehānisma noteiktajās robežās un šīs valsts valūta nav devalvēta attiecībā pret euro".

Līguma 140. pantā minētā Protokola (Nr. 13) par konverģences kritērijiem 3. pants paredz, ka:

"Kritērijs minētā Līguma 140. panta 1. punkta trešajā ievilkumā minētajai dalībai Eiropas Monetārās sistēmas valūtas kursa mehānismā ir tāds, ka dalībvalsts vismaz divus gadus pirms novērtējuma bez lielām grūtībām ievērojusi paredzētās normālās svārstību robežas Eiropas Monetārās sistēmas valūtas kursa mehānismā. Proti, dalībvalsts šajā laikā pēc savas iniciatīvas nav devalvējusi savas valūtas divpusējo centrālo kursu attiecībā pret euro."

2. Līguma noteikumu piemērošana

Attiecībā uz valūtas kursa stabilitāti ECB novērtē, vai valsts bez nopietnām problēmām piedalījies VKM II (kas no 1999. gada janvāra aizstāja VKM) vismaz divus gadus pirms konverģences novērtējuma, jo īpaši nemazinot savas valūtas kursu attiecībā pret euro. Īsāka dalības laika gadījumos valūtas kursa dinamika aplūkota divu gadu atsaucē periodā.

Novērtējot valūtas kursa stabilitāti attiecībā pret euro, uzmanība pievērsta tam, vai valūtas kurss ir tuvu VKM II centrālajam kursam, ņemot vērā arī faktorus, kuri varētu veicināt attiecīgā valūtas kursa kāpumu, kas atbilst iepriekš izmantotajai pieejai. Tāpēc svārstību koridora diapazons VKM II nerada problēmas valūtas kursa stabilitātes kritērija novērtēšanā.

Turklāt jautājumu par to, vai valstij nav bijušas "nopietnas grūtības", parasti izskata šādi: 1) novērtējot valūtas kursa novirzi no VKM II centrālā kursa attiecībā pret euro; 2) izmantojot rādītājus, piemēram, valūtas kursa svārstības attiecībā pret euro un to tendenci, kā arī īstermiņa procentu likmju starpības attiecībā pret euro zonu un to dinamiku; 3) apsverot ārvalstu valūtas intervencu nozīmi; un 4) izvērtējot starptautisko finanšu palīdzības programmu nozīmi valūtas stabilizēšanā.

Šā ziņojuma atsaucē periods ir no 2012. gada 16. maija līdz 2014. gada 15. maijam. Visi divpusējie valūtas kursi ir oficiālie ECB atsaucē kursi (sk. 5. nodaļas 9. sadaļu).

Papildus dalībai VKM II un nominālā valūtas kursa pārmaiņām attiecībā pret euro aplūkojamā periodā īsumā aplūkoti dati par pašreizējā valūtas kursa stabilitāti. Tie tiek iegūti no reālo divpusējo un efektīvo valūtas kursu, eksporta tirgu un maksājumu bilances tekošā, kapitāla un finanšu konta dinamikas. Kopējā ārējā parāda un starptautisko investīciju bilances pārmaiņas arī tiek vērtētas ilgākos laika periodos. Sadaļās par valūtas kursa dinamiku aplūkoti arī attiecīgās valsts integrācijas euro zonā līmeņa rādītāji. To vērtē ārējās tirdzniecības (eksports un imports), kā arī finanšu integrācijas izteiksmē. Visbeidzot, sadaļā par valūtas kursa dinamiku aplūkots, vai attiecīgā novērtētā valsts guvusi labumu no centrālās bankas likviditātes palīdzības vai maksājumu bilances atbalsta – divpusēja vai daudzpusēja, iesaistoties SVF un/vai ES (ja tāds saņemts). Tiek izskatīta gan faktiskā, gan piesardzības nolūkā pieprasītā palīdzība, t.sk. piekļuve piesardzības finansējumam, piemēram, SVF elastīgās kredītlīnijas veidā.

Tiesību aktu noteikumi attiecībā uz ilgtermiņa procentu likmju dinamiku un to piemērošana ECB darbībā atspoguļota 4. ielikumā.

4. ielikums

ILGTERMIŅA PROCENTU LIKMJU DINAMIKA

1. Līguma noteikumi

Saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punkta ceturto ievilkumu Konverģences ziņojumam jānovērtē, cik augsts noturīgas konverģences līmenis sasniegts, atsaucoties uz katras dalībvalsts šāda kritērija izpildi:

"stabilitāte, ko dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, panākusi konverģencē un Eiropas Monetārās sistēmas valūtas kursa mehānismā, kuru atspoguļo ilgtermiņa procentu likmes".

Līguma 140. pantā minētā Protokola (Nr. 13) par konverģences kritērijiem 4. pants paredz, ka:

"Minētā Līguma 140. panta 1. punkta ceturtajā ievilkumā minētās procentu likmju konverģences kritērijs ir tas, ka dalībvalsts vidējā nominālā ilgtermiņa procentu likme, kas pirms novērtējuma novērota vienu gadu, pārsniedz ne vairāk kā par 2 procentu punktiem likmes, augstākais, trijās dalībvalstīs, kur cenu stabilitāte ir vislielākā. Procentu likmes mēra, par pamatu ņemot valsts ilgtermiņa obligācijas vai līdzīgus vērtspapirus un ņemot vērā to, ka dažādās valstīs tās nosaka dažādi".

2. Līguma noteikumu piemērošana

Šajā ziņojumā ECB piemēro Līguma noteikumus šādi.

Pirmkārt, attiecībā uz "vidējo nominālo ilgtermiņa procentu likmi", kas "pirms novērtējuma novērota vienu gadu", ilgtermiņa procentu likme tiek aprēķināta kā vidējais aritmētiskais rādītājs pēdējos 12 mēnešos, par kuru bijuši pieejami SPCI dati. Šajā ziņojumā aplūkots atsaucē periods ir no 2013. gada maija līdz 2014. gada aprīlim.

Otrkārt, nosacījumu "augstākais, trijās dalībvalstīs, kur cenu stabilitāte ir vislielākā", kas izmantots atsaucē vērtības definēšanai, piemēro, izmantojot ilgtermiņa procentu likmju nesvērto vidējo aritmētisko rādītāju tajās pašās trijās ES dalībvalstīs, kuru dati lietoti cenu stabilitātes kritērija novērtēšanas atsaucē vērtības aprēķinā (sk. 1. ielikumu). Šajā ziņojumā aplūkotajā atsaucē periodā trijās valstīs, kur cenu stabilitāte ir vislielākā, ilgtermiņa procentu likme bija 3.3% (Latvijā), 3.5% (Īrijā) un 5.8% (Portugālē). Tādējādi vidējais rādītājs ir 4.2% un, pieskaitot 2 procentu punktus, atsaucē vērtība ir 6.2%. Procentu likmes aprēķinātas, pamatojoties uz pieejamām saskaņotajām ilgtermiņa procentu likmēm, kuras noteiktas konverģences novērtēšanai (sk. 5. nodaļas 9. sadaļu).

Kā jau minēts, Līgumā precīzi sniegta atsauce uz "konverģences stabilitāti", ko atspoguļo ilgtermiņa procentu likmes. Tāpēc norises atsaucē periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) aplūkotās saistībā ar ilgtermiņa procentu likmju tendencēm pēdējos 10 gados (vai citā periodā, par kuru pieejami dati) un galvenajiem faktoriem, kas nosaka to atšķirības

salīdzinājumā ar euro zonā dominējošo vidējo ilgtermiņa procentu likmi. Atsauces periodā euro zonas vidējā ilgtermiņa procentu likme daļēji atspoguļoja vairāku euro zonas valstu augstās valstij specifiskās riska prēmijas. Tāpēc salīdzinājumam izmantota arī euro zonas AAA reitinga valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likme (t.i., euro zonas AAA ienesīguma līknes ilgtermiņa ienesīgums, kas ietver euro zonas valstis ar AAA reitingu). Šā ziņojuma analīzes pamatojumam sniegta informācija par finanšu tirgus apjomu un attīstību. Tās pamatā ir trīs rādītāji (sabiedrību emitēto apgrozībā esošo parāda vērtspapīru apjoms, akciju tirgus kapitalizācija un iekšzemes banku veiktā privātā sektora kredītēšana), kas kopā katrā valstī nosaka finanšu tirgu apjomu.

Visbeidzot, saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punktu šajā ziņojumā jāanalizē vairāki citi svarīgi faktori (sk. 5. ielikumu). Šajā ziņā 2011. gada 13. decembrī saskaņā ar Līguma 121. panta 6. punktu stājies spēkā uzlabota tautsaimniecības pārvaldības sistēma, kuras mērķis ir nodrošināt ciešāku ekonomiskās politikas saskaņošanu un ilgtspējīgu ES dalībvalstu ekonomiskās darbības konvergenci. 5. ielikumā īsumā raksturotas atbilstošās tiesību aktu normas un veids, kādā minētie papildu faktori atspoguļoti ECB veiktajā konverģences novērtējumā.

5. ielikums

CITI BŪTISKI FAKTORI

1. Līguma un citu tiesību aktu noteikumi

Līguma 140. panta 1. punkts paredz: "Komisijas un Eiropas Centrālās bankas ziņojumos ņem vērā arī tirgu integrācijā gūtos sasniegumus, maksājumu bilances tekošā konta stāvokli un tā dinamiku, kā arī vienības darbaspēka izmaksu un citu cenu indeksu attīstības vērtējumu."

Tāpēc ECB ņem vērā tiesību aktu kopumu par ES tautsaimniecības pārvaldību, kas stājās spēkā 2011. gada 13. decembrī. Pamatojoties uz Līguma 121. panta 6. punkta nosacījumiem, Eiropas Parlaments un ES Padome apstiprināja detalizētus daudzpusējas uzraudzības procedūras noteikumus, uz kuriem izdarīta atsauce Līguma 121. panta 3. punktā un 121. panta 4. punktā. Šie noteikumi tika pieņemti, "lai labāk koordinētu dalībvalstu ekonomikas politiku un nodrošinātu stabilo ekonomisko konvergenci" (121. panta 3. punkts), jo "ir jāizdara secinājumi par Ekonomikas un monetārās savienības darbības pirmajos desmit gados gūto pieredzi, un jo īpaši ir jāuzlabo Savienības ekonomikas pārvaldība, to balstot uz valstu lielāku atbildību".⁷ Jaunā tiesību aktu pakete ietver uzlabotu uzraudzības sistēmu (makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanas procedūra, MNNP; *macroeconomic imbalance procedure*, MIP), lai novērstu pārmērīgu makroekonomisko nelīdzsvarotību un palīdzētu tās skartajām ES dalībvalstīm izstrādāt

⁷ Sk. Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 16. novembra Regulas (ES) Nr. 1176/2011 par to, kā novērst un koriģēt makroekonomisko nelīdzsvarotību, 2. apsvērumu.

korektīvo pasākumu plānus pirms šo noviržu nostiprināšanās. MNNP un tās preventīvā un korektīvā daļa attiecas uz visām ES dalībvalstīm, izņemot tās, kuras, izmantojot starptautisku finanšu palīdzības programmu, jau pakļautas rūpīgākai pārbaudei. MNNP ietver brīdināšanas mehānismu, lai laikus atklātu veidojošos makroekonomisko nelīdzsvarotību, kas balstās uz pārredzamu rādītāju kopsavilkumu ar brīdināšanas sliekšni (robežvērtībām) visām ES dalībvalstīm, apvienojot to ar tautsaimniecības novērtējumu. Šajā novērtējumā būtu jāņem vērā arī nominālā un faktiskā konverģence euro zonā un ārpus tās.⁸ Izvērtējot makroekonomisko nelīdzsvarotību, šai procedūrai būtu pienācīgi jāņem vērā tās nozīmība un iespējamā negatīvā ekonomiskā un finansiālā ietekme, kas ir nelabvēlīga ES tautsaimniecības stabilitātei un apdraud EMS raitu darbību.⁹

2. Līguma noteikumu piemērošana

Saskaņā ar iepriekšējo praksi papildu faktori, uz kuriem izdarīta atsauce Līguma 140. panta 1. punktā, aplūkoti 5. nodaļā, un to virsraksti ir 1.–4. ielikumā raksturotie atsevišķie kritēriji. Runājot par MNNP elementiem, lielākā daļa makroekonomisko rādītāju šajā ziņojumā jau minēti (daži ar atšķirīgu statistisko definīciju) kā daļa no plašā retrospektīvu un uz nākotni vērstu papildu ekonomisko rādītāju klāsta, kurus uzskata par lietderīgiem konverģences ilgtspējas detalizētākai novērtēšanai saskaņā ar Līguma 140. pantu. Lai analīze būtu pilnīga, 3. nodaļā sniegts rādītāju kopsavilkums, t.sk. attiecībā uz brīdināšanas sliekšni (robežvērtībām), šajā ziņojumā novērtētajām valstīm, tādējādi nodrošinot visu pieejamo informāciju, kas svarīga, lai noteiktu makroekonomisko nelīdzsvarotību, kas varētu kavēt augsta ilgtspējīgas konverģences līmeņa sasniegšanu saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punktu. Jāatzīmē, ka ES dalībvalstis, uz kurām attiecas izņēmums un kuras pakļautas pārmērīgas nelīdzsvarotības novēršanas procedūrai, nevar uzskatīt par tādām, kas sasniegušas augstu ilgtspējīgas konverģences līmeni saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punktu.

⁸ Sk. Regulas (ES) Nr. 1176/2011 4. panta 4. punktu.

⁹ Sk. Regulas (ES) Nr. 1176/2011 17. apsvērumu.

2.2. NACIONĀLO TIESĪBU AKTU ATBILSTĪBA LĪGUMIEM

2.2.1. IEVADS

Saskaņā ar Līguma 140. panta 1. punktu ECB (un Eiropas Komisijai) vismaz reizi divos gados vai pēc tādas dalībvalsts pieprasījuma, uz kuru attiecas izņēmums, jā sagatavo ziņojums Padomei par panākumiem, ko guvušas dalībvalstis, uz kurām attiecas izņēmums, pildot saistības attiecībā uz Ekonomikas un monetārās savienības izveidi. Šajos ziņojumos jāiekļauj katras dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, nacionālo tiesību aktu, t.sk. NCB statūtu, novērtējums par atbilstību Līguma 130. un 131. pantam un attiecīgajiem Statūtu pantiem. Šādu Līgumā noteiktu pienākumu dalībvalstīm, uz kurām attiecas izņēmums, dēvē arī par tiesisko konvergenci. Vērtējot tiesisko konvergenci, ECB neaprobežojas tikai ar nacionālo tiesību aktu formālu novērtējumu, bet var arī apsvērt, vai attiecīgo nosacījumu ieviešana atbilst Līgumu un Statūtu garam. ECB īpašas bažas rada jebkuras pazīmes, ka uz dažu dalībvalstu NCB lēmēj institūcijām tiek izdarīts spiediens, kas neatbilst Līguma garam attiecībā uz centrālo banku neatkarību. ECB arī uzskata, ka nepieciešama raita un nepārtraukta NCB lēmēj institūciju darbība. Konkrēti šajā sakarā dalībvalstu atbildīgajām iestādēm ir pienākums veikt nepieciešamos pasākumus, lai atbrīvojoties NCB lēmēj institūcijas locekļa vietai, nodrošinātu savlaicīgu jauna locekļa iecelšanu amatā.¹⁰ Pirms ECB sniegs galīgu pozitīvu novērtējumu, atzīstot, ka dalībvalsts nacionālie tiesību akti atbilst Līgumam un Statūtiem, tā veiks rūpīgu visu norišu monitoringu.

DALĪBVALSTIS, UZ KURĀM ATIECAS IZŅĒMUMS, UN TIESISKĀ KONVERGENCE

Bulgārija, Čehijas Republika, Horvātija, Lietuva, Ungārija, Polija, Rumānija un Zviedrija, kuru nacionālie tiesību akti tiek vērtēti šajā ziņojumā, ir dalībvalstis, uz kurām attiecas izņēmums, t.i., tās vēl nav ieviesušas euro. Zviedrija kļuva par dalībvalsti, uz kuru attiecas izņēmums, ar Padomes 1998. gada maija lēmumu.¹¹ Attiecībā uz pārējām dalībvalstīm ES

¹⁰ Atzinumi CON/2010/37 un CON/2010/91.

¹¹ Padomes 1998. gada 3. maija Lēmums 98/317/EK saskaņā ar Līguma 109.j panta 4. punktu (OV L 139, 11.05.1998., 30. lpp). Piezīme. Lēmuma 98/317/EK nosaukums attiecas uz Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu (pirms Līguma pantu numerācijas maiņas saskaņā ar Amsterdamas Līguma 12. pantu); šis noteikums atcelts saskaņā ar Lisabonas Līgumu.

Akta par pievienošanās nosacījumiem 4.¹² un 5. pants¹³ nosaka, ka katra no minētajām dalībvalstīm no pievienošanās dienas piedalās Ekonomikas un monetārajā savienībā kā dalībvalsts, uz ko attiecas izņēmums, kā tā definēta EK Līguma 139. pantā. Šajā ziņojumā nav aplūkotas Dānija un Apvienotā Karaliste, kas ir dalībvalstis ar īpašu statusu un vēl nav ieviesušas euro.

Protokolā (Nr. 16) par dažiem nosacījumiem attiecībā uz Dāniju, kas pievienots Līgumiem, noteikts, ka, ņemot vērā 1993. gada 3. novembrī Padomei sniegto Dānijas valdības paziņojumu, uz Dāniju attiecas izņēmums un tā atcelšanas procedūra tiks uzsākta tikai pēc Dānijas lūguma. Tā kā Līguma 130. pants attiecas uz Dāniju, *Danmarks Nationalbank* jāpilda centrālās bankas neatkarības prasības. EMI 1998. gada Konverģences ziņojumā secināts, ka šis noteikums izpildīts. Dānijas konverģences līmenis nav vērtēts kopš 1998. gada tās īpašā statusa dēļ. Līdz laikam, kad Dānija Padomei paziņos par nodomu ieviest euro, *Danmarks Nationalbank* nav jābūt tiesiski integrētai Eurosistēmā un neviens Dānijas tiesību akts nav jāpielāgo.

Saskaņā ar Protokolu (Nr. 15) par atsevišķiem nosacījumiem attiecībā uz Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti, kas pievienots Līgumiem, Apvienotajai Karalistei nav pienākuma ieviest euro, ja vien tā nepaziņo Padomei par nodomu to darīt. 1997. gada 30. oktobrī Apvienotā Karaliste iesniedza Padomei paziņojumu, ka neieviesīs euro 1999. gada 1. janvārī, un situācija nav mainījies. Saskaņā ar šo paziņojumu atsevišķi Līguma (t.sk. 130. un 131. panta) un Statūtu noteikumi neattiecas uz Apvienoto Karalisti. Tāpēc pašlaik nav likumīgas prasības nodrošināt, lai nacionālie tiesību akti (t.sk. *Bank of England Statūti*) atbilstu Līgumam un Statūtiem.

Tiesiskās konverģences vērtēšanas mērķis ir veicināt Padomes lēmumus par to, kuras dalībvalstis izpilda "saistības attiecībā uz ekonomiskās un monetārās savienības izveidi"

¹² Akts par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kīpras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanās nosacījumiem un pielāgojumiem Līgumos, kas ir Eiropas Savienības pamatā (OV L 236, 23.09.2003., 33. lpp.).

¹³ Bulgārijas un Rumānijas gadījumā sk. Akta par Bulgārijas Republikas un Rumānijas pievienošanās nosacījumiem un pielāgojumiem Līgumos, kas ir Eiropas Savienības pamatā, 5. pantu (OV L 157, 21.06.2005., 203. lpp.). Horvātijas gadījumā sk. Akta par Horvātijas Republikas pievienošanās nosacījumiem un pielāgojumiem Līgumā par Eiropas Savienību, Līgumā par Eiropas Savienības darbību un Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgumā (OV L 112, 24.04.2012., 21. lpp.).

(Līguma 140. panta 1. punkts). Tiesiskajā jomā šādi nosacījumi īpaši attiecas uz centrālās bankas neatkarību un NCB tiesisko integrāciju Eurosistēmā.

TIESISKĀ NOVĒRTĒJUMA STRUKTŪRA

Tiesiskajā novērtējumā kopumā ievērota iepriekšējo ECB un EMI tiesiskās konverģences ziņojumu¹⁴ uzbūve.

Nacionālo tiesību aktu atbilstība aplūkota, ņemot vērā tiesību aktus, kas stājās spēkā pirms 2014. gada 20. marta.

2.2.2. PIELĀGOŠANAS APJOMS

2.2.2.1. PIELĀGOŠANAS JOMAS

Lai noteiktu jomas, kurās nepieciešama nacionālo tiesību aktu pielāgošana, tiek vērtēti šādi jautājumi:

- atbilstība NCB neatkarības noteikumiem Līgumā (130. pants) un Statūtos (7. un 14.2. pants) un atbilstība konfidencialitātes noteikumiem (Statūtu 37. pants);
- monetārās finansēšanas (Līguma 123. pants) un privileģētās piekļuves aizlieguma (Līguma 124. pants) un vienotas euro rakstības ievērošana, kas prasīta ES tiesībās; un
- NCB tiesiskā integrācija Eurosistēmā (īpaši saistībā ar Statūtu 12.1. un 14.3. pantu).

¹⁴ Konkrēti ECB 2013. gada jūnija Konverģences ziņojums (par Latviju), 2012. gada maija Konverģences ziņojums (par Bulgāriju, Čehijas Republiku, Latviju, Lietuvu, Ungāriju, Poliju, Rumāniju un Zviedriju), 2010. gada maija Konverģences ziņojums (par Bulgāriju, Čehijas Republiku, Igauniju, Latviju, Lietuvu, Ungāriju, Poliju, Rumāniju un Zviedriju), 2008. gada maija Konverģences ziņojums (par Bulgāriju, Čehijas Republiku, Igauniju, Latviju, Lietuvu, Ungāriju, Poliju, Rumāniju, Slovākiju un Zviedriju), 2007. gada maija Konverģences ziņojums (par Kipru un Maltu), 2006. gada decembra Konverģences ziņojums (par Čehijas Republiku, Igauniju, Kipru, Latviju, Ungāriju, Maltu, Poliju, Slovākiju un Zviedriju), 2006. gada maija Konverģences ziņojums (par Lietuvu un Slovēniju), 2004. gada oktobra Konverģences ziņojums (par Čehijas Republiku, Igauniju, Kipru, Latviju, Lietuvu, Ungāriju, Maltu, Poliju, Slovēniju, Slovākiju un Zviedriju), 2002. gada maija Konverģences ziņojums (par Zviedriju) un 2000. gada aprīļa Konverģences ziņojums (par Grieķiju un Zviedriju) un EMI 1998. gada marta Konverģences ziņojums.

2.2.2.2. "SADERĪBA" PRETĒJI "SASKAŅOŠANAI"

Līguma 131. pantā noteikts, ka jānodrošina, lai nacionālie tiesību akti ir "saderīgi" ar Līgumiem un Statūtiem; tāpēc visas neatbilstības jānovērš. Šā nosacījuma izpildes nepieciešamību neietekmē ne Līgumu un Statūtu prioritāte pār nacionālajiem tiesību aktiem, ne nesaderības raksturs.

Nacionālajiem tiesību aktiem izvirzītā "saderības" prasība nenozīmē, ka Līgums nosaka prasību "saskaņot" NCB statūtus savstarpēji vai ar Statūtiem. Nacionālās atšķirības var turpināt pastāvēt tiktāl, ciktāl tās neapdraud ES ekskluzīvo kompetenci monetārajos jautājumos. Statūtu 14.4. pantā tiešām noteikts, ka NCB var veikt uzdevumus, kas nav minēti Statūtos, ar noteikumu, ka tie nav pretrunā ar ECBS mērķiem un uzdevumiem. Nosacījumi, kas atļauj šādu papildu funkciju iekļaušanu NCB statūtos, skaidri atspoguļo situācijas, kurās var saglabāties atšķirības. Tātad termins "saderīgs" vairāk liecina, ka nacionālie tiesību akti un NCB statūti jākorģē, lai novērstu neatbilstības Līgumiem un Statūtiem un nodrošinātu NCB integrāciju ECBS nepieciešamajā līmenī. Īpaši jāmaina jebkādi noteikumi, kas ierobežo Līgumā noteikto NCB neatkarību un tās kā ECBS neatņemamas daļas lomu. Tāpēc, lai to panāktu, nepietiek pašauties vienīgi uz ES tiesību aktu prioritāti pār nacionālajiem tiesību aktiem.

Līguma 131. pantā noteiktais pienākums aptver tikai nesaderību ar Līgumiem un Statūtiem. Tomēr nacionālie tiesību akti, kas neatbilst ES sekundārajiem tiesību aktiem, ar tiem jāaskaņo. ES tiesību aktu prioritāte neietekmē nacionālo tiesību aktu pielāgošanas pienākumu. Šī vispārīgā prasība izriet ne vien no Līguma 131. panta, bet arī no Eiropas Savienības Tiesas prakses.¹⁵

Līgumi un Statūti neparedz veidu, kādā jāpielāgo nacionālie tiesību akti. To var veikt, atsaucoties uz Līgumiem un Statūtiem vai inkorporējot to noteikumus un atsaucoties uz to izcelsmi, vai svītrojot katru nesaderību, vai apvienojot minētās metodes.

Turklāt papildus pārējam, lai nodrošinātu un saglabātu nacionālo tiesību aktu atbilstību Līgumiem un Statūtiem, ES iestādēm un dalībvalstīm jākonsultējas ar ECB par tās

¹⁵ Sk. arī Lietu 167/73 "Eiropas Kopienų Komisija pret Francijas Republiku" [1974] ECR 359 (*Code du Travail Maritime*).

kompetencē esošo tiesību aktu projektu noteikumiem saskaņā ar Līguma 127. panta 4. punktu un 282. panta 5. punktu un Statūtu 4. pantu. Padomes 1998. gada 29. jūnija Lēmums 98/415/EK par valstu iestāžu konsultēšanos ar Eiropas Centrālo banku par tiesību aktu projektiem¹⁶ nepārprotami prasa, lai dalībvalstis veiktu vajadzīgos pasākumus šā pienākuma izpildes nodrošināšanai.

2.2.3. NCB NEATKARĪBA

Attiecībā uz centrālās bankas neatkarību un konfidencialitāti dalībvalstīs, kas ES pievienojās 2004., 2007. vai 2013. gadā, bija jāpieskaņo nacionālie tiesību akti, lai izpildītu attiecīgos Līguma un Statūtu nosacījumus un tie stātos spēkā attiecīgi 2004. gada 1. maijā, 2007. gada 1. janvārī un 2013. gada 1. jūlijā. Zviedrijā nepieciešamajiem pielāgojumiem bija jāstājas spēkā līdz ECBS izveidei 1998. gada 1. jūnijā.

CENTRĀLĀS BANKAS NEATKARĪBA

EMI 1995. gada novembrī izstrādāja centrālās bankas neatkarības pazīmju sarakstu (tas vēlāk detalizēti aprakstīts 1998. gada Konverģences ziņojumā), kas tolaik bija dalībvalstu nacionālo tiesību aktu, īpaši NCB statūtu, novērtējuma pamats. Centrālās bankas neatkarības jēdziens ietver dažādus atsevišķi vērtējamus neatkarības veidus, t.i., funkcionālo, institucionālo, personisko un finansiālo neatkarību. Pēdējo gadu laikā šo centrālās bankas neatkarības aspektu analīze precizēta ECB sniegtajos atzinumos. Šie aspekti veido dalībvalstu, uz kurām attiecas izņēmums, nacionālo tiesību aktu un Līgumu un Statūtu konverģences pakāpes novērtējuma pamatu.

FUNKCIONĀLĀ NEATKARĪBA

Centrālās bankas neatkarība nav pašmērķis, bet gan līdzeklis tāda mērķa sasniegšanai, kam jābūt skaidri noteiktam un dominējošam salīdzinājumā ar jebkuru citu mērķi. Funkcionālajai neatkarībai nepieciešams katras NCB galveno mērķi noteikt nepārprotami, juridiski precīzi un pilnīgā saskaņā ar Līgumā noteikto galveno mērķi – cenu stabilitāti. To sasniedz, nodrošinot NCB ar šā mērķa sasniegšanai nepieciešamajiem līdzekļiem un instrumentiem neatkarīgi no jebkuras citas iestādes. Līguma prasība attiecībā uz centrālās bankas neatkarību atspoguļo vispārējo viedokli, ka galveno mērķi – cenu stabilitāti – vislabāk nodrošinās pilnīgi neatkarīga iestāde ar precīzi formulētām pilnvarām. Centrālo

¹⁶ OV L 189, 03.07.1998., 42. lpp.

banku neatkarība pilnībā saderīga ar NCB atbildību par to pieņemtajiem lēmumiem, kas ir svarīgs aspekts, lai veicinātu uzticēšanos banku neatkarīgajam statusam. Tas ietver caurredzamību un dialogu ar trešām personām.

Attiecībā uz termiņiem Līgumā nav precīzi noteikts, kad to dalībvalstu NCB, uz kurām attiecas izņēmums, jāizpilda galvenais – cenu stabilitātes – mērķis, kas noteikts Līguma 127. panta 1. punktā un 282. panta 2. punktā un Statūtu 2. pantā. Attiecībā uz dalībvalstīm, kas ES pievienojās pēc euro ieviešanas datuma ES, nav skaidrs, vai pienākuma izpilde būtu jāsāk no pievienošanās datuma vai no datuma, kurā šīs dalībvalstis ievieš euro. Lai gan Līguma 127. panta 1. punkts neattiecas uz dalībvalstīm, uz kurām attiecas izņēmums (sk. Līguma 139. panta 2. punkta c) daļu), Statūtu 2. pants attiecas uz šādām dalībvalstīm (sk. Statūtu 42.1. pantu). ECB uzskata, ka pienākumu par NCB galveno mērķi noteikt cenu stabilitāti jāsāk pildīt no 1998. gada 1. jūnija Zviedrijas gadījumā un no 2004. gada 1. maija, 2007. gada 1. janvāra un 2013. gada 1. jūlija – to dalībvalstu gadījumā, kuras šajos datumos pievienojās ES. Tas pamatojas uz to, ka viens no ES pamatprincipiem, t.i., cenu stabilitāte (Līguma 119. pants), piemērojams arī tām dalībvalstīm, uz kurām attiecas izņēmums. Tas pamatojas arī uz Līguma mērķi visām dalībvalstīm censties panākt makroekonomisko konvergenci, t.sk. cenu stabilitāti, kas ir šo regulāro ECB un Eiropas Komisijas ziņojumu nolūks. Šāds secinājums balstīts arī uz centrālās bankas neatkarības loģisko pamatojumu – tā attaisnojas tikai tad, ja prioritāte ir vispārējais cenu stabilitātes mērķis.

Valstu novērtējumi šajā ziņojumā balstās uz šiem secinājumiem attiecībā uz laiku, kad to dalībvalstu NCB, uz kurām attiecas izņēmums, ir pienākums noteikt cenu stabilitāti kā savu galveno mērķi.

INSTITUCIONĀLĀ NEATKARĪBA

Institucionālās neatkarības princips nepārprotami pausts Līguma 130. pantā un Statūtu 7. pantā. Abu šo pantu nosacījumi aizliedz NCB un to lēmējinstītūciju locekļiem lūgt vai pieņemt norādījumus no ES institūcijām vai iestādēm, no jebkuras dalībvalsts valdības vai kādas citas iestādes. Turklāt tie aizliedz ES iestādēm, institūcijām, birojiem un aģentūrām, kā arī dalībvalstu valdībām censties ietekmēt tos NCB lēmējinstītūciju locekļus, kuru lēmumi var ietekmēt NCB veicamu ar ECBS saistītu uzdevumu izpildi. Ja nacionālie

tiesību akti atspoguļo Līguma 130. pantu un Statūtu 7. pantu, tajos jābūt ietvertiem abiem aizliegumiem un nedrīkst būt ierobežota to piemērošanas joma.¹⁷

Neatkarīgi no tā, vai NCB ir valsts iestāde, īpaša publisko tiesību iestāde vai vienkārši akciju sabiedrība, pastāv risks, ka īpašnieks, pamatojoties uz īpašumtiesībām, var ietekmēt tās lēmumu pieņemšanu attiecībā uz uzdevumiem, kas saistīti ar ECBS. Šāda ietekme, kas īstenota, izmantojot akcionāru tiesības vai citādi, var ietekmēt NCB neatkarību, tāpēc tā jāierobežo ar likumu.

Aizliegums sniegt norādījumus

Trešo personu tiesības sniegt norādījumus NCB, to lēmēj institūcijām vai šo lēmēj institūciju locekļiem nav savienojamas ar Līgumu un Statūtiem, ja tas skar ar ECBS saistītus uzdevumus.

Jebkurai NCB iesaistīšanai finansiālās stabilitātes nostiprināšanas pasākumu īstenošanā jābūt savienojamai ar Līgumu, t.i., NCB funkcijas jāveic veidā, kas pilnībā atbilst NCB funkcionālajai, institucionālajai un finansiālajai neatkarībai, lai nodrošinātu Līgumā un Statūtos noteikto uzdevumu atbilstošu izpildi.¹⁸ Ja nacionālie tiesību akti nosaka NCB funkcijas, kas pārsniedz padomdevēja funkcijas un prasa uzņemties papildu uzdevumus, jānodrošina, ka šo uzdevumu īstenošana neietekmē NCB spējas pildīt ar ECBS saistītus uzdevumus ne operacionālā, ne finansiālā ziņā.¹⁹ Turklāt, iekļaujot NCB pārstāvjus koleģiālu uzraudzības lēmēj institūciju vai citu iestāžu sastāvā, rūpīgi jāapsver NCB lēmēj institūciju locekļu personiskās neatkarības aizsarg mehānismi.²⁰

Aizliegums apstiprināt, apturēt, anulēt vai atlikt lēmumus

Trešo personu tiesības apstiprināt, apturēt, anulēt vai atlikt NCB lēmumus nav savienojamas ar Līgumu un Statūtiem, ja tas skar ar ECBS saistītus uzdevumus.

Aizliegums uz likumiska pamata cenzēt lēmumus

Citu iestāžu, izņemot neatkarīgas tiesas, tiesības uz likumiska pamata cenzēt ar ECBS uzdevumu izpildi saistītus lēmumus nav savienojamas ar Līgumu un Statūtiem, jo šo

¹⁷ Atzinums CON/2011/104.

¹⁸ Atzinums CON/2010/31.

¹⁹ Atzinums CON/2009/93.

²⁰ Atzinums CON/2010/94.

uzdevumu izpildi nedrīkst pakļaut vērtēšanai politiskā līmenī. NCB prezidenta tiesības apturēt ECBS vai NCB lēmējinstītūcijas likumīgi pieņemta lēmuma izpildi un pēc tam to iesniegt politiskām institūcijām galīgā lēmuma pieņemšanai būtu līdzvērtīgas norādījumu lūgšanai no trešām personām.

Aizliegums ar balsstiesībām piedalīties NCB lēmējinstītūcijās

Trešo personu pārstāvju dalība NCB lēmējinstītūcijās ar tiesībām balsot par jautājumiem, kas skar NCB veicamu ar ECBS saistītu uzdevumu izpildi, pat ja šāda balss nav izšķiroša, nav savienojama ar Līgumu un Statūtiem.

Aizliegums attiecībā uz *ex ante* konsultācijām par NCB lēmumiem

NCB ar likumu noteikts pienākums *ex ante* konsultēties ar trešām personām attiecībā uz kādu NCB lēmumu nodrošina tām oficiālu mehānismu galīgā lēmuma ietekmēšanai un tāpēc nav savienojams ar Līgumu un Statūtiem.

Tomēr NCB un trešo personu dialogs, pat ja tā pamatā ir likumā noteikti pienākumi sniegt informāciju un apmainīties viedokļiem, atbilst centrālās bankas neatkarībai ar nosacījumu, ka:

- nenotiek iejaukšanās NCB lēmējinstītūciju locekļu neatkarībā;
- pilnībā tiek respektēts NCB prezidentu kā ECB lēmējinstītūciju locekļu īpašais statuss; un
- tiek ievērotas Statūtos noteiktās konfidencialitātes prasības.

NCB lēmējinstītūciju locekļu atbrīvošana no pienākumiem

Statūtu noteikumos attiecībā uz trešo personu (piemēram, valdību) īstenoto NCB lēmējinstītūciju locekļu atbrīvošanu no pienākumiem (piemēram, saistībā ar pārskatiem) jāietver atbilstoši aizsargmehānismi, lai šādas pilnvaras neaizskartu atsevišķa NCB locekļa spējas patstāvīgi pieņemt ar ECBS uzdevumiem saistītus lēmumus (vai izpildīt ECBS līmenī pieņemtos lēmumus). Šajā nolūkā NCB statūtos ieteikts iekļaut skaidri paustu noteikumu.

PERSONISKĀ NEATKARĪBA

Centrālās bankas neatkarību aizsargā arī Statūtu noteikums par NCB lēmēj institūciju locekļu amata pilnvaru termiņa nodrošinājumu. NCB prezidenti ir ECB Ģenerālpadomes locekļi un pēc tam, kad viņu dalībvalstis ieviesīs euro, kļūs par ECB Padomes locekļiem. Statūtu 14.2. pantā noteikts, ka NCB statūtos īpaši jāparedz minimālais prezidenta amata pilnvaru termiņš – pieci gadi. Nodrošināta arī aizsardzība pret prezidentu patvarīgu atbrīvošanu no amata, nosakot, ka prezidentus var atbrīvot no amata tikai tad, ja viņi vairs neatbilst pienākumu veikšanai vajadzīgajiem nosacījumiem vai izdarījuši smagu pārkāpumu, kā arī paredzot iespēju apstrīdēt lēmumu Eiropas Savienības Tiesā. NCB statūtiem jāatbilst šim noteikumam, kā skaidrots tālāk tekstā.

Līguma 130. pants nosaka aizliegumu valstu valdībām un jebkura veida institūcijām ietekmēt NCB lēmēj institūciju locekļus to uzdevumu izpildē. Konkrēti dalībvalstis nedrīkst censties ietekmēt NCB lēmēj institūciju locekļus, izdarot grozījumus nacionālajos tiesību aktos, kas skar to atalgojumu, ievērojot principu, ka šādi grozījumi drīkst attiekties tikai uz locekļiem, kas tiks iecelti amatā nākotnē.²¹

Prezidentu minimālais amata pilnvaru termiņš

Saskaņā ar Statūtu 14.2. pantu NCB statūtiem jāparedz, ka minimālais prezidenta amata pilnvaru termiņš ir pieci gadi. Tas neaizliedz ilgākus amata pilnvaru termiņus, savukārt neierobežotam amata pilnvaru termiņam nav nepieciešama statūtu pielāgošana, ja iemesli prezidenta atbrīvošanai no amata atbilst Statūtu 14.2. pantam. Valsts tiesību aktiem, kas nosaka obligāto pensijas vecumu, jānodrošina, lai pensijas vecums nepārtrauktu Statūtu 14.2. pantā paredzēto minimālo amata pilnvaru termiņu. Piemērojot Prezidentam, šādam termiņam ir prioritāte attiecībā pret obligāto pensijas vecumu.²² Ja tiek grozīti NCB statūti, tiesību aktam, ar kuru tiek veikti grozījumi, jānodrošina prezidenta un citu ar ECBS saistītu uzdevumu veikšanā iesaistītu lēmēj institūciju locekļu amata pilnvaru termiņa aizsardzība.

Pamatojums prezidentu atbrīvošanai no amata

NCB statūtiem jānodrošina, ka prezidentus nevar atbrīvot no amata tādu iemeslu dēļ, kuri nav minēti Statūtu 14.2. pantā. Šīs prasības mērķis ir neļaut prezidentu apstiprināšanā iesaistītajām iestādēm, īpaši valdībai vai parlamentam, patvarīgi atbrīvot viņus no amata.

²¹ Sk., piemēram, atzinumus CON/2010/56, CON/2010/80, CON/2011/104 un CON/2011/106.

²² Atzinums CON/2012/89.

NCB statūtos vai nu jābūt atsaucei uz Statūtu 14.2. pantu, vai jāietver tā noteikumi un jānorāda to izcelsme, vai arī jāsvīturo jebkāda nesaderība ar 14.2. pantā paredzētajiem atbrīvošanas iemesliem, vai arī jāatsakās no norādēm uz atbrīvošanas iemesliem (jo Statūtu 14.2. panta noteikumi ir tieši piemērojami). Kad prezidenti ir ievēlēti vai iecelti, viņu atbrīvošana no amata var notikt tikai uz Statūtu 14.2. pantā minēto iemeslu pamata, pat ja prezidenti vēl nav uzsākuši pienākumu izpildi.

Pārējo ar ECBS saistītu uzdevumu izpildē iesaistīto NCB lēmējinstītūciju locekļu amata pilnvaru termiņa nodrošinājums un pamatojums atbrīvošanai no amata

Personiskā neatkarība būtu apdraudēta, ja noteikumi, kas nodrošina prezidenta amata pilnvaru termiņu un pamatojumu atbrīvošanai no amata, netiktu piemēroti arī citiem NCB lēmējinstītūciju locekļiem, kuri veic ar ECBS saistītu uzdevumu izpildi.²³ Vienlīdzīgu amata pilnvaru termiņa nodrošinājumu nosaka dažādas Līguma un Statūtu normas. Statūtu 14.2. pantā nav noteikts, ka amata pilnvaru termiņa nodrošinājums attiecas tikai uz NCB prezidentiem, bet Līguma 130. pants un Statūtu 7. pants attiecas uz NCB "lēmējinstītūciju locekļiem", nevis konkrēti uz prezidentiem. Tas ir īpaši svarīgi, ja prezidents ir "pirmais starp līdzīgiem" kolēģiem ar vienādām balsstiesībām vai ja šie citi locekļi iesaistīti ar ECBS saistītu uzdevumu veikšanā.

Tiesības uz lēmumu apstrīdēšanu tiesā

Lai ierobežotu politisko rīcības brīvību, vērtējot iemeslus atbrīvošanai no amata, NCB lēmējinstītūciju locekļiem jāparedz tiesības neatkarīgā tiesā apstrīdēt jebkuru lēmumu par viņu atbrīvošanu no amata.

Statūtu 14.2. pantā noteikts, ka no amata atbrīvotie NCB prezidenti šo lēmumu var apstrīdēt Eiropas Savienības Tiesā. Nacionālajos tiesību aktos būtu jāiekļauj atsauce uz Statūtiem vai arī nebūtu jāmin tiesības apstrīdēt lēmumu Eiropas Savienības Tiesā (jo Statūtu 14.2. panta noteikumi ir tieši piemērojami).

Nacionālajos tiesību aktos arī jāparedz tiesības valsts tiesās apstrīdēt lēmumu par citu ar ECBS saistītu uzdevumu izpildē iesaistīto NCB lēmējinstītūciju locekļu atbrīvošanu no amata. Šīs tiesības var būt gan vispārējo tiesību aktu jautājums, gan īpaša norma. Lai gan

²³ Galvenie ECB atzinumi šajā jomā ir CON/2004/35, CON/2005/26, CON/2006/32, CON/2006/44 un CON/2007/6.

šīs tiesības, iespējams, ir nodrošinātas saskaņā ar vispārējiem tiesību aktiem, juridiskās noteiktības dēļ būtu ieteicams konkrēti noteikt šādas apstrīdēšanas tiesības.

Nodrošinājums pret interešu konfliktu

Attiecībā uz personisko neatkarību jānovērš arī jebkādu interešu konfliktu rašanās, veicot ar ECBS saistītu uzdevumu izpildē iesaistītu NCB lēmējinstītūciju locekļu pienākumus attiecībā uz savām NCB (NCB prezidentiem – arī attiecībā uz ECB) un jebkuras citas šo lēmējinstītūciju locekļu iespējamās funkcijas, kas varētu apdraudēt viņu personisko neatkarību. Principā dalība ar ECBS saistītu uzdevumu izpildē iesaistītā lēmējinstītūcijā nav savienojama ar citu funkciju veikšanu, kas varētu izraisīt interešu konfliktu. Konkrēti šādi lēmējinstītūciju locekļi nedrīkst ieņemt amatus un viņiem nedrīkst būt intereses, kas varētu ietekmēt viņu darbību, pārstāvēt valsts izpildvaras vai likumdevējvaras institūcijas vai reģionu vai vietējā līmeņa pārvaldes institūcijas, vai saistībā ar dalību kādā komercorganizācijā. Sevišķi jā rūpējas, lai novērstu potenciālus interešu konfliktus saistībā ar lēmējinstītūciju locekļiem, kuriem nav izpildfunkciju.

FINANSIĀLĀ NEATKARĪBA

Pat ja NCB ir pilnīgi nodrošināta funkcionālā, institucionālā un personiskā neatkarība (t.i., to garantē NCB statūti), tās kopējā neatkarība būtu apdraudēta, ja tā nevarētu savu pilnvaru pildīšanai (t.i., ar ECBS saistītu uzdevumu izpildei saskaņā ar Līgumu un Statūtiem) autonomi izmantot pietiekamus finanšu resursus.

Dalībvalstis nedrīkst pieļaut, ka to NCB nav pietiekamu finanšu līdzekļu ar ECBS vai Eurosistēmu saistītu uzdevumu veikšanai. Jāatzīmē, ka Statūtu 28.1. un 30.4. pantā ECB paredzēta iespēja prasīt NCB turpmāk veikt ieguldījumus ECB kapitālā un ieskaitīt papildu līdzekļus valūtas rezervēs.²⁴ Turklāt Statūtu 33.2. pantā noteikts²⁵, ka gadījumos, ja ECB radušies zaudējumi, kurus nav iespējams pilnībā segt no vispārējo rezervju fonda, ECB Padome var pieņemt lēmumu norakstīt atlikušos zaudējumus no attiecīgā finanšu gada monetārajiem ienākumiem proporcionāli summām, kas sadalītas NCB, bet nepārsniedzot tās. Finansiālās neatkarības princips nozīmē, ka, izpildot šos nosacījumus, NCB jāspēj netraucēti veikt savas funkcijas.

²⁴ Statūtu 30.4. pants attiecas tikai uz Eurosistēmas dalībniekiem.

²⁵ Statūtu 33.2. pants attiecas tikai uz Eurosistēmas dalībniekiem.

Turklāt finansiālās neatkarības princips nozīmē arī to, ka NCB rīcībā jābūt pietiekamiem līdzekļiem, lai veiktu ne tikai tās ar ECBS saistītos, bet arī nacionālos uzdevumus (piemēram, tās pārvaldes un darbības finansēšanu).

Visu minēto iemeslu dēļ finansiālā neatkarība nozīmē arī to, ka NCB vienmēr jābūt pietiekami kapitalizētai. Īpaši jānovērš jebkura situācija, kuras dēļ ilgākā laika periodā NCB tīrais pašu kapitāls ir zemākā līmenī par tās statūtkapitālu vai pat ir negatīvs, t.sk. gadījumi, kad zaudējumi, kas pārsniedz kapitāla un rezervju apjomu, tiek pārnesti uz nākamo periodu. Katrs šāds gadījums var negatīvi ietekmēt NCB spēju veikt ne tikai tai noteiktos ar ECBS saistītos uzdevumus, bet arī nacionālos uzdevumus. Turklāt šāda situācija var ietekmēt Eurosistēmas monetārās politikas uzticamību. Tāpēc, ja NCB tīrais pašu kapitāls kļūst mazāks par tās statūtkapitālu vai pat negatīvs, attiecīgajai dalībvalstij pieņemamā laika periodā savai NCB jānodrošina atbilstošs kapitāla apjoms vismaz statūtkapitāla līmenī, lai ievērotu finansiālās neatkarības principu. Attiecībā uz ECB Padome jau atzinusi šā jautājuma nozīmīgumu, pieņemot Padomes 2000. gada 8. maija Regulu (EK) Nr. 1009/2000 par Eiropas Centrālās bankas kapitāla palielināšanu.²⁶ Tas deva ECB Padomei iespēju lemt par faktisku ECB kapitāla palielinājumu, lai saglabātu kapitāla bāzes pietiekamību ECB darbības atbalstam;²⁷ NCB jābūt finansiāli spējīgām izpildīt šādu ECB lēmumu.

Finansiālās neatkarības jēdziens jāvērtē no viedokļa, vai kāda trešā persona var tieši vai netieši ietekmēt ne tikai NCB uzdevumu izpildi, bet arī tās spēju gan operacionāli (cilvēkresursu ziņā), gan finansiāli (pietiekamu finanšu līdzekļu ziņā) īstenot savas pilnvaras. Šajā ziņā tālāk izklāstītie finansiālās neatkarības aspekti ir īpaši nozīmīgi.²⁸ Tās ir finansiālās neatkarības iezīmes, attiecībā uz kurām NCB ir visneaizsargātākās pret ārējo ietekmi.

Budžeta noteikšana

Ja trešai personai ir tiesības noteikt vai ietekmēt NCB budžetu, tas nav savienojams ar finansiālo neatkarību, ja vien likumā nav iekļauts aizsargmehānisma nosacījums, paredzot,

²⁶ OV L 115, 16.05.2000., 1. lpp.

²⁷ 2010. gada 13. decembra Lēmums ECB/2010/26 par ECB kapitāla palielināšanu (OV L 11, 15.01.2011., 53. lpp.).

²⁸ Galvenie ECB atzinumi šajā jomā ir CON/2002/16, CON/2003/22, CON/2003/27, CON/2004/1, CON/2006/38, CON/2006/47, CON/2007/8, CON/2008/13, CON/2008/68 un CON/2009/32.

ka šādas tiesības neietekmē NCB ar ECBS saistītu uzdevumu veikšanai nepieciešamos finanšu līdzekļus.

Grāmatvedības noteikumi

Pārskati jā sagatavo saskaņā ar vispārējiem grāmatvedības noteikumiem vai NCB lēmēj institūciju pieņemtajiem noteikumiem. Ja šādus noteikumus pieņēmušas trešās personas, tajos vismaz jāņem vērā NCB lēmēj institūciju priekšlikumi.

Gada finanšu pārskati jāapstiprina NCB lēmēj institūcijām, piedaloties neatkarīgiem grāmatvežiem, un var arī pieprasīt, lai tos *ex post* apstiprina trešās personas (piemēram, valdība vai parlaments). NCB lēmēj institūcijām vajadzētu spēt patstāvīgi un profesionāli lemt par peļņas aprēķinu.

Ja NCB darbība pakļauta valsts revīzijas institūcijas kontrolei vai tādas līdzīgas institūcijas kontrolei, kurai uzticēts pienākums pārbaudīt valsts finanšu izlietojumu, pārbaudes apjomam jābūt skaidri noteiktam normatīvajos aktos, tā nedrīkst ietekmēt NCB neatkarīgo ārējo revidentu darbību²⁹ un turklāt atbilstoši institucionālās neatkarības principam tai jāievēro aizliegums dot norādījumus NCB un tās lēmēj institūcijām un tā nedrīkst iejaukties NCB veicamo ECBS uzdevumu izpildē.³⁰ Valsts revīzija jāveic, balstoties uz nepolitiskiem, neatkarīgiem un pilnīgi profesionāliem pamatiem.

Peļņas sadale, NCB kapitāls un finanšu uzkrājumi

Attiecībā uz peļņas sadali NCB statūti var noteikt, kā sadalāma tās peļņa. Ja šādu noteikumu nav, lēmums par peļņas sadali būtu jāpieņem NCB lēmēj institūcijai, balstoties uz profesionāliem apsvērumiem un neatkarīgi no trešo personu ieskatiem, ja vien nepastāv nepārprotams aizsarg mehānisms nosacījums, kas paredz, ka tas neietekmē finanšu līdzekļus, kuri nepieciešami, lai NCB varētu veikt ar ECBS saistītus, kā arī savas valsts uzdevumus.

Peļņu var ieskaitīt valsts budžetā tikai pēc tam, kad segti iepriekšējo gadu uzkrātie zaudējumi³¹ un radīti finanšu uzkrājumi, kas nepieciešami NCB kapitāla un aktīvu

²⁹ NCB neatkarīgu ārējo revidentu darbība aplūkota Statūtu 27.1. pantā.

³⁰ Atzinumi CON/2011/9 un CON/2011/53.

³¹ Atzinums CON/2009/85.

patiesās vērtības nodrošināšanai. Pagaidu vai *ad hoc* likumdošanas pasākumi, kas ietver norādījumus NCB saistībā ar tās peļņas sadali, nav pieļaujami.³² Līdzīgi arī NCB nerealizēto kapitāla guvumu aplikšana ar nodokli pasliktinātu finanšu neatkarības principu.³³

Dalībvalsts nedrīkst noteikt NCB kapitāla samazinājumu bez NCB lēmēj institūciju *ex ante* piekrišanas; tām jācenšas nodrošināt, ka NCB ir pietiekami finanšu līdzekļi Līguma 127. panta 2. punktā un Statūtos NCB kā ECBS locekļiem paredzēto pilnvaru īstenošanai. Šā iemesla dēļ grozījumi NCB peļņas sadales noteikumos jārosina un lēmums jāpieņem tikai sadarbībā ar NCB, kas vislabāk spēj novērtēt tai nepieciešamo rezerves kapitāla līmeni.³⁴ Attiecībā uz finanšu uzkrājumiem jeb drošības rezervi NCB jābūt tiesībām neatkarīgi veidot finanšu uzkrājumus, lai aizsargātu sava kapitāla un aktīvu patieso vērtību. Dalībvalstis arī nedrīkst traucēt NCB veidot savu rezerves kapitālu apjomā, kāds nepieciešams Eurosistēmas dalībnieci savu uzdevumu veikšanai.³⁵

Uzraudzības institūciju finansiālā atbildība

Vairākumā dalībvalstu finanšu uzraudzības institūcijas iekļautas NCB. Ja šādas institūcijas pakļautas NCB neatkarīgai lēmumu pieņemšanai, problēmu nav. Taču, ja likums paredz, ka šīs uzraudzības institūcijas tomēr pieņem patstāvīgus lēmumus, svarīgi nodrošināt, lai to lēmumi neapdraudētu NCB finanses kopumā. Šādos gadījumos nacionālajos tiesību aktos jāparedz, ka NCB ir galīgā kontrole pār jebkuru uzraudzības institūciju lēmumu, kas varētu ietekmēt NCB neatkarību, īpaši tās finansiālo neatkarību.

Autonomija personāla jautājumos

Dalībvalstis nav tiesīgas pasliktināt NCB iespējas pieņemt darbā un noturēt kvalificētus darbiniekus, kas NCB nepieciešami, lai neatkarīgi pildītu Līgumā un Statūtos tai noteiktos uzdevumus. Turklāt NCB arī nedrīkst nostādīt tādā situācijā, kad tā savu personālu kontrolē tikai daļēji vai nekontrolē vispār vai kad dalībvalsts valdība var ietekmēt NCB politiku personāla jautājumos.³⁶ Par jebkuriem grozījumiem tiesību aktos par NCB lēmēj institūciju un tās darbinieku atalgojumu jālemj ciešā un efektīvā sadarbībā ar NCB, pienācīgi ņemot vērā tās viedokli, lai nodrošinātu NCB nepārtrauktu spēju neatkarīgi pildīt

³² Atzinums CON/2009/26 un Atzinums CON/2013/15.

³³ Atzinums CON/2009/63 un Atzinums CON/2009/59.

³⁴ Atzinums CON/2009/83 un Atzinums CON/2009/53.

³⁵ Atzinums CON/2009/26.

³⁶ Atzinums CON/2008/9, Atzinums CON/2008/10 un Atzinums CON/2012/89.

tai uzticētos uzdevumus.³⁷ Autonomija personāla jautājumos attiecas arī uz darbinieku pensijām.

Īpašums un īpašumtiesības

Trešo personu tiesības iejaukties vai sniegt norādījumus NCB saistībā ar īpašumu, kas atrodas NCB turējumā, nav savienojamas ar finansiālās neatkarības principu.

2.2.4. KONFIDENCIALITĀTE

Profesionālās slepenības pienākums ECB un NCB darbiniekiem saskaņā ar Statūtu 37. pantu var noteikt līdzīgu nosacījumu iekļaušanu NCB statūtos vai dalībvalsts tiesību aktos. ES tiesību aktu un saskaņā ar tiem pieņemto noteikumu prioritāte nozīmē arī to, ka nacionālie tiesību akti par trešo personu piekļuvi dokumentiem nevar būt iemesls ECBS konfidencialitātes režīma pārkāpumiem. Valsts revīzijas iestādes vai tai līdzīgas institūcijas piekļuvei NCB informācijai un dokumentiem jābūt ierobežotai, tai neskarot ECBS konfidencialitātes režīmu, kas jāievēro NCB lēmēj institūciju locekļiem un NCB darbiniekiem. NCB jānodrošina, lai šādas iestādes aizsargātu atklātībai nododamās informācijas un dokumentu konfidencialitāti tādā līmenī, kas atbilst NCB izmantotajam.

2.2.5. MONETĀRĀS FINANSĒŠANAS UN PRIVILEĢĒTAS PIEKĻUVES AIZLIEGUMS

Attiecībā uz monetārās finansēšanas aizliegumu un privileģētas piekļuves aizliegumu dalībvalstīm, kas ES pievienojās 2004., 2007. vai 2013. gadā, bija jāpieskaņo nacionālie tiesību akti, lai izpildītu attiecīgos Līguma un Statūtu nosacījumus un tie būtu spēkā attiecīgi 2004. gada 1. maijā, 2007. gada 1. janvārī un 2013. gada jūlijā. Zviedrijai nepieciešamā pielāgošana bija jāveic līdz 1995. gada 1. janvārim.

2.2.5.1. MONETĀRĀS FINANSĒŠANAS AIZLIEGUMS

Monetārās finansēšanas aizliegums noteikts Līguma 123. panta 1. punktā, kas aizliedz pieļaut konta pārtēriņu, kā arī aizliedz jebkādus citus kredīta pakalpojumus ECB vai dalībvalstu NCB ES iestāžu, struktūru, biroju vai aģentūru, dalībvalstu centrālo valdību, reģionālo, vietējo vai citu publisko iestāžu, citu publisku tiesību subjektu vai publisku

³⁷ Galvenie atzinumi ir šādi: CON/2010/42, CON/2010/51, CON/2010/56, CON/2010/69, CON/2010/80, CON/2011/104, CON/2011/106, CON/2012/6, CON/2012/86 un CON/2014/7.

uzņēmumu vajadzībām, kā arī ECB un NCB aizliedz tieši pirkt parāda instrumentus no minētajām valsts sektora iestādēm. Līgumā ietverts viens atbrīvojums no šā aizlieguma: tas neattiecas uz kredītiestādēm ar valsts kapitāla līdzdalību, kam sakarā ar rezervju apgādi no centrālajām bankām piemēro tādu pašu režīmu kā privātām kredītiestādēm (Līguma 123. panta 2. punkts). Turklāt ECB un NCB var darboties kā minēto valsts sektora iestāžu fiskālie aģenti (Statūtu 21.2. pants). Monetārās finansēšanas aizlieguma piemērošanas precīzā joma tālāk skaidrota Padomes 1993. gada 13. decembra Regulā (EK) Nr. 3603/93, kas sniedz definīcijas Līguma 104. pantā un 104.b panta 1. punktā minēto aizliegumu³⁸ piemērošanai un kas nepārprotami nosaka, ka aizliegums aptver jebkuru valsts sektora saistību finansējumu attiecībā uz trešām personām.

Monetārās finansēšanas aizliegums ir ārkārtīgi nozīmīgs, lai nodrošinātu, ka netiek traucēta monetārās politikas galvenā uzdevuma (t.i., saglabāt cenu stabilitāti) izpilde. Turklāt centrālās bankas veiktā valsts sektora finansēšana mazina fiskālās disciplīnas ievērošanas nepieciešamību. Tāpēc, lai nodrošinātu aizlieguma striktu piemērošanu, tas jāinterpretē paplašināti, ievērojot tikai dažus ierobežotus izņēmumus, kas noteikti Līguma 123. panta 2. punktā un Regulā (EK) Nr. 3603/93. Tādējādi, lai gan Līguma 123. panta 1. punkts īpaši attiecas uz "kredīta pakalpojumiem", t.i., ar līdzekļu atmaksāšanas pienākumu, aizliegums *a fortiori* attiecas uz citiem finansēšanas veidiem, t.i., bez pienākuma atmaksāt līdzekļus.

ECB vispārējā nostāja attiecībā uz nacionālo tiesību aktu atbilstību aizliegumam galvenokārt veidota, dalībvalstīm konsultējoties ar ECB par nacionālo tiesību aktu projektiem saskaņā ar Līguma 127. panta 4. punktu un 282. panta 5. punktu.³⁹

³⁸ OV L 332, 31.12.1993., 1. lpp. Eiropas Kopienas dibināšanas Līguma 104. pants un 104.b panta 1. punkts tagad ir Līguma par Eiropas Savienības darbību 123. pants un 125. panta 1. punkts.

³⁹ Sk. 13. zemspītras piezīmi 2008. gada Konverģences ziņojuma 23. lpp., kurā sniegts EMI/ECB atzinumu saraksts šajā jomā no 1995. gada maija līdz 2008. gada martam. Citi galvenie ECB atzinumi šajā jomā ir CON/2008/46, CON/2008/80, CON/2009/59 un CON/2010/4.

NACIONĀLIE TIESĪBU AKTI, KAS TRANSPONĒ MONETĀRĀS FINANSĒŠANAS AIZLIEGUMU

Kopumā Līguma 123. panta, ko papildina Regula (EK) Nr. 3603/93, transponēšana nacionālajos tiesību aktos nav nepieciešama, jo gan Līgums, gan Regula ir tieši piemērojami. Ja nacionālie tiesību akti tomēr atspoguļo šīs tieši piemērojamās ES tiesību normas, tie nedrīkst sašaurināt monetārās finansēšanas aizlieguma piemērošanas jomu vai paplašināt ES tiesību aktos noteiktos atbrīvojumus. Piemēram, nacionālie tiesību akti, kas nosaka, ka NCB finansē dalībvalsts finansiālās saistības pret starptautiskajām finanšu iestādēm (izņemot SVF attiecībā uz pilnvarām, kas paredzētas Regulā (EK) Nr. 3603/93⁴⁰) vai trešām valstīm, ir pretrunā ar monetārās finansēšanas aizliegumu.

VALSTS SEKTORA VAI VALSTS SEKTORA SAISTĪBU PRET TREŠĀM PERSONĀM FINANSĒŠANA

Nacionālie tiesību akti nedrīkst prasīt NCB finansēt citu valsts sektora struktūru funkciju izpildi vai valsts sektora saistības pret trešām personām. Piemēram, nacionālie tiesību akti, kas NCB dod tiesības vai uzliek pienākumu finansēt tiesu iestādes vai tiesām līdzīgas struktūras, kuras ir neatkarīgas no NCB un darbojas kā valsts iestādes, ir pretrunā ar monetārās finansēšanas aizliegumu. Ja NCB tiek uzticēts jauns uzdevums, kas ir ar centrālās bankas darbību nesaistīts uzdevums, tai par to jāsaņem atbilstoša atlīdzība.⁴¹ Turklāt atbilstoši monetārās finansēšanas aizliegumam NCB nedrīkst finansēt noregulējuma fondu vai noguldījumu garantiju sistēmu.⁴² NCB nedrīkst nodrošināt pagaidu finansējumu, lai dalībvalsts varētu izpildīt savas saistības sakarā ar valsts garantijām, kas izsniegtas banku saistībām.⁴³ Taču NCB finanšu līdzekļu nodrošināšana kādai uzraudzības iestādei neradīs bažas par monetāro finansēšanu, ja NCB finansēs likumīgas finanšu uzraudzības uzdevuma izpildi saskaņā ar nacionālajiem tiesību aktiem sava pilnvarojuma ietvaros vai ja NCB var dot ieguldījumu uzraudzības iestāžu lēmumu pieņemšanā un to ietekmēt.⁴⁴

Centrālās bankas pilnībā nerealizētas, neuzskaitītas un neauditētas peļņas sadale arī neatbilst monetārās finansēšanas aizliegumam. Lai ievērotu monetārās finansēšanas

⁴⁰ Atzinums CON/2013/16.

⁴¹ Atzinums CON/2013/29.

⁴² Atzinumi CON/2011/103 un CON/2012/22. Sk. arī sadaļu "Finansiāls atbalsts noguldījumu apdrošināšanas un ieguldītāju kompensācijas sistēmām" attiecībā uz atsevišķiem konkrētiem gadījumiem.

⁴³ Atzinums CON/2012/4.

⁴⁴ Atzinums CON/2010/4.

aizliegumu, līdzekļi, kas saskaņā ar spēkā esošajiem peļņas sadales noteikumiem tiek ieskaitīti valsts budžetā, pat daļēji nedrīkst tikt izmaksāti no NCB rezerves kapitāla. Tāpēc peļņas sadales noteikumi nedrīkst skart NCB rezerves kapitālu. Turklāt, kad NCB aktīvi tiek nodoti valstij, atlīdzība par tiem jāmaksā atbilstoši tirgus vērtībai un to nodošanai jānotiek vienlaikus ar atlīdzības samaksu⁴⁵.

Līdzīgi nav atļauta iejaukšanās citu Eurosistēmas uzdevumu izpildē, piemēram, ārējo rezervju pārvaldīšanā, ieviešot nodokļus teorētiski iespējamam un nerealizētam kapitāla pieaugumam.⁴⁶

VALSTS SEKTORA SAISTĪBU PĀRŅEMŠANA

Nacionālie tiesību akti, kas prasa NCB pārņemt agrāk neatkarīgas valsts iestādes saistības kādu uzdevumu un pienākumu nacionālās reorganizācijas rezultātā (piemēram, nododot NCB noteiktus uzraudzības uzdevumus, ko iepriekš veikusi valsts vai neatkarīgas valsts iestādes vai institūcijas), pilnībā nenodrošinot NCB pret visām finanšu saistībām, kas izriet no šādas institūcijas iepriekšējām darbībām, ir pretrunā ar monetārās finansēšanas aizliegumu.⁴⁷

FINANSIĀLS ATBALSTS KREDĪTIESTĀDĒM UN/VAI FINANŠU IESTĀDĒM

Nacionālie tiesību akti, kas nosaka, ka NCB neatkarīgi un pēc saviem ieskatiem sniedz kredītiestādēm ar centrālās bankas uzdevumiem (piemēram, monetāro politiku, maksājumu sistēmām vai īslaicīga likviditātes atbalsta operācijām) nesaistītu finansējumu, īpaši lai atbalstītu maksātnespējīgas kredītiestādes un/vai citas finanšu iestādes, ir pretrunā ar monetārās finansēšanas aizliegumu.

Tas jo īpaši attiecas uz atbalstu maksātnespējīgām kredītiestādēm. Pamatojums ir tāds, ka, finansējot maksātnespējīgu kredītiestādi, NCB uzņemtos valsts uzdevumu.⁴⁸ Tādas pašas bažas rodas, ja Eurosistēma sniedz finansējumu kredītiestādei, kas rekapitalizēta, lai atjaunotu tās maksāspēju, tieši izvietojot valsts emitētus parāda instrumentus, ja nepastāv alternatīvi uz tirgus instrumentiem balstīta finansējuma avoti (turpmāk tekstā – rekapitalizācijas obligācijas) un ja šādas obligācijas paredzēts lietot kā nodrošinājumu.

⁴⁵ Atzinumi CON/2011/91 un CON/2011/99.

⁴⁶ Atzinums CON/2009/63.

⁴⁷ Atzinums CON/2013/56.

⁴⁸ Atzinums CON/2013/5.

Šādā gadījumā valsts veiktā kredītiestādes rekapitalizācija, tieši izvietojot rekapitalizācijas obligācijas, kā arī vēlāka rekapitalizācijas obligāciju izmantošana par nodrošinājumu centrālās bankas likviditātes operācijās izraisa bažas par monetārās finansēšanas aizlieguma pārkāpumu.⁴⁹

Ārkārtas likviditātes atbalstam, ko NCB neatkarīgi un pilnībā pēc saviem ieskatiem sniedz maksāspējīgai kredītiestādei, pamatojoties uz valsts garantijas veidā sniegtu nodrošinājuma vērtspapīru, jāatbilst šādiem kritērijiem: 1) jānodrošina, ka NCB sniegtais kredīts ir ar iespējami īsāku termiņu; 2) jābūt sistēmiskās stabilitātes aspektu apdraudējumam; 3) nedrīkst būt šaubas par valsts garantijas juridisko spēkā esamību un realizējamību saskaņā ar piemērojamiem valsts tiesību aktiem; un 4) nedrīkst būt šaubu par valsts garantijas ekonomisko atbilstību – tai jāsedz gan aizdevumu pamatsumma, gan procentu maksājumi.⁵⁰

Šajā sakarā būtu jāapsver atsauces uz Līguma 123. pantu ietveršana valsts tiesību aktos.

FINANSIĀLS ATBALSTS NOGULDĪJUMU APDROŠINĀŠANAS UN IEGULDĪTĀJU KOMPENSĀCIJAS SISTĒMĀM

Direktīva par noguldījumu garantiju sistēmām⁵¹ un Direktīva par ieguldītāju kompensācijas sistēmām⁵² paredz, ka noguldījumu garantiju sistēmu un ieguldītāju kompensācijas sistēmu izmaksas attiecīgi jāsedz pašām kredītiestādēm un ieguldījumu sabiedrībām. Valsts tiesību akti, kas nosaka to, ka NCB finansē kredītiestādēm paredzētu valsts noguldījumu garantiju sistēmu vai ieguldījumu uzņēmumiem paredzētu valsts ieguldītāju kompensācijas sistēmu, nepārkāptu monetārās finansēšanas aizliegumu tikai tad, ja tas ir īstermiņa finansējums kā risinājums ārkārtas situācijās, kad pastāv sistēmiskās stabilitātes aspektu apdraudējums, un NCB pieņemusi lēmumus pēc saviem ieskatiem. Šajā sakarā būtu jāapsver atsauces uz Līguma 123. pantu ietveršana valsts tiesību aktos. Izmantojot savas tiesības pēc saviem ieskatiem izsniegt aizdevumu, NCB jānodrošina, lai

⁴⁹ Atzinumi CON/2012/50, CON/2012/64 un CON/2012/71.

⁵⁰ Atzinuma CON/2012/4 42. zemsvītras piezīme attiecībā uz citiem turpmākiem atbilstošiem atzinumiem šajā jomā.

⁵¹ 23. apsvēruma Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 30. maija Direktīvā 94/19/EK par noguldījumu garantiju sistēmām (OV L 135, 31.05.1994., 5. lpp.).

⁵² 23. apsvēruma Eiropas Parlamenta un Padomes 1997. gada 3. marta Direktīvā 97/9/EK par ieguldītāju kompensācijas sistēmām (OV L 84, 26.03.1997., 22. lpp.).

tā *de facto* nepārņemtu valsts pienākumu.⁵³ Konkrēti centrālo banku atbalsts noguldījumu garantiju sistēmām nedrīkst kļūt par sistemātisku priekšfinansēšanas operāciju.⁵⁴

Saskaņā ar monetārās finansēšanas aizliegumu NCB nedrīkst finansēt noregulējuma fondus. Ja NCB darbojas kā noregulējuma iestāde, tai nekādā gadījumā nevajadzētu uzņemties vai finansēt pagaidu finansējuma iestādes vai aktīvu pārvaldības struktūras saistības.⁵⁵

FISKĀLĀ AĢENTA FUNKCIJA

Statūtu 21.2. pants nosaka, ka "ECB un valstu centrālās bankas var darboties kā fiskāli aģenti" "Savienības iestāžu, struktūru, biroju vai aģentūru, dalībvalstu centrālo valdību, reģionālo, vietējo vai citu publisko iestāžu, citu publisku tiesību subjektu vai publisku uzņēmumu vajadzībām dalībvalstīs". Statūtu 21.2. panta mērķis ir arī pēc monetārās politikas jomas pilnvaru nodošanas Eurosistēmai atļaut NCB turpināt sniegt fiskālā aģenta pakalpojumu, ko centrālās bankas parasti nodrošina valdībām un citām valsts iestādēm, automātiski nepārkāpjot monetārās finansēšanas aizliegumu. Regula (EK) Nr. 3603/93 nosaka vairākus šādus nepārprotamus un konkrētus monetārās finansēšanas aizlieguma izņēmumus attiecībā uz fiskālā aģenta funkciju: 1) atļauti aizdevumi dienas ietvaros valsts sektoram ar nosacījumu, ka netiek pārkāpti vienas dienas ietvari un nav iespējas tos pagarināt;⁵⁶ 2) atļauta valsts sektora konta kreditēšana ar trešo personu izdotiem čekiem, pirms debetēta trasāta banka, ja kopš čeka saņemšanas brīža pagājis noteikts laika periods, kas atbilst konkrētās NCB čeku saņemšanas parastajam laikam, ar noteikumu, ka jebkādam kursa svārstībām, kas varētu rasties, ir izņēmuma raksturs, tās ir nelielas un īstermiņā izlīdzināsies;⁵⁷ 3) atļauts turēt valsts sektora emitētās un valsts sektora kontos grāmatotās monētas, ja šādu aktīvu vērtība ir mazāka par 10% no apgrozībā esošo monētu vērtības.⁵⁸

Valsts tiesību aktiem par fiskālā aģenta funkciju kopumā jāatbilst ES tiesību normām un konkrēti – jāievēro monetārās finansēšanas aizliegums⁵⁹. Ņemot vērā Statūtu 21.2. pantā

⁵³ Atzinums CON/2011/83.

⁵⁴ Atzinums CON/2011/84.

⁵⁵ Atzinumi CON/2011/103 un CON/2012/99.

⁵⁶ Sk. Regulas (EK) Nr. 3603/93 4. pantu un Atzinumu CON/2013/2.

⁵⁷ Sk. Regulas (EK) Nr. 3603/93 5. pantu.

⁵⁸ Sk. Regulas (EK) Nr. 3603/93 6. pantu.

⁵⁹ Atzinums CON/2013/3.

ietverto skaidro norādi, ka fiskālo aģentu pakalpojumu sniegšana ir likumīga funkcija, ko tradicionāli pilda NCB, centrālo banku sniegtie fiskālā aģenta pakalpojumi nepārkāpj monetārās finansēšanas aizliegumu, ja šie pakalpojumi tiek sniegti tikai fiskālā aģenta funkciju jomā un nav uzskatāmi par centrālo banku veiktu valsts sektora saistību finansēšanu attiecībā uz trešām personām vai centrālo banku veiktu valsts sektora kredītēšanu, kas neatbilst Regulā (EK) Nr. 3603/93 konkrēti definētajiem izņēmumiem.⁶⁰ Valsts tiesību akti, kas ļauj NCB glabāt valdības noguldījumus un apkalpot valdības kontus, nerada bažas par monetārās finansēšanas aizlieguma ievērošanu, ja vien šie akti neļauj izsniegt aizdevumus, ieskaitot konta pārtēriņu uz nakti. Tomēr bažas par monetārās finansēšanas aizlieguma ievērošanu rastos, ja, piemēram, valsts tiesību akti pieļautu atlīdzību par noguldījumiem vai norēķinu konta atlikumiem, kas ir augstāka, nevis zemāka par tirgus procentu likmēm vai vienāda ar tām. Atlīdzība, kas ir augstāka nekā tirgus procentu likme, *de facto* ir aizdevums, kas ir pretrunā ar monetārās finansēšanas aizlieguma mērķi un tādējādi varētu to apdraudēt. Ir būtiski, lai jebkura atlīdzība par konta atlikumiem atspoguļotu tirgus raksturlielumus, un īpaši svarīgi ir korelēt noguldījumu atlīdzības likmi ar to termiņiem.⁶¹ Turklāt, NCB sniedzot fiskālā aģenta pakalpojumus bez atlīdzības, nerodas bažas par monetāro finansēšanu, ja vien tie ir fiskālā aģenta pamatpakalpojumi.⁶²

2.2.5.2. PRIVILEĢĒTAS PIEKĻUVES AIZLIEGUMS

Līguma 124. pants nosaka, ka "aizliegti ir visi pasākumi, kas nav pamatoti ar uzraudzības apsvērumiem un kas Savienības iestādēm un struktūrām, dalībvalstu valdībām, reģionālām, vietējām vai citām publiskām iestādēm, vai citiem publisko tiesību subjektiem vai publiskiem uzņēmumiem paredz privileģētu režīmu attiecībā ar finanšu iestādēm."

Saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 3604/93 1. panta 1. punktu⁶³ ar privileģētu piekļuvi saprot jebkuru normatīvo aktu vai citu saistošu tiesību aktu, kas pieņemts, īstenojot valsts varu un kurš: a) uzliek par pienākumu finanšu iestādēm iegādāties vai turēt ES iestāžu vai struktūru, centrālo valdību, reģionālo, vietējo vai citu publisko iestāžu, citu publisko tiesību subjektu vai dalībvalstu valsts uzņēmumu (tālāk tekstā – valsts sektors) saistības,

⁶⁰ Atzinumi CON/2009/23, CON/2009/67 un CON/2012/9.

⁶¹ Sk. arī atzinumus CON/2010/54, CON/2010/55 un CON/2013/62.

⁶² Atzinums CON/2012/9.

⁶³ Padomes 1993. gada 13. decembra Regula (EK) Nr. 3604/93, kas precizē definīcijas [Eiropas Kopienas dibināšanas] Līguma 104.a pantā minētā privileģētā režīma aizlieguma piemērošanai (OV L 332, 31.12.1993., 4. lpp.). Līguma 104.a pants tagad ir 124. pants.

vai b) piešķir nodokļu priekšrocības, ko var izmantot tikai finanšu iestādes, vai finanšu priekšrocības, kuras neatbilst tirgus ekonomikas principiem, lai iedrošinātu minētās iestādes iegādāties vai turēt šādas saistības.

NCB kā valsts iestādes nedrīkst veikt pasākumus, kas valsts sektoram nodrošina privileģētu piekļuvi finanšu iestādēm, ja šādi pasākumi nav balstīti uz prudenciāliem apsvērumiem. Turklāt NCB ieviestos noteikumus par parāda instrumentu mobilizāciju vai ieķīlāšanu nedrīkst izmantot, lai apietu privileģētas piekļuves aizliegumu.⁶⁴ Dalībvalstu tiesību akti šajā jomā nedrīkst noteikt šādu privileģētu piekļuvi.

Regulas (EK) Nr. 3604/93 2. pants definē "prudenciālus apsvērumus" kā tādus, kas ir valstu likumu, noteikumu vai administratīvu darbību pamatā un kas balstīti vai ir saskaņā ar ES tiesību normām, un kas izstrādāti, lai veicinātu finanšu iestāžu stabilitāti un tādējādi stiprinātu finanšu sistēmas stabilitāti kopumā un šo iestāžu klientu aizsardzību. Prudenciālo apsvērumu mērķis ir nodrošināt, lai bankas saglabātu savu maksātspēju attiecībā pret saviem noguldītājiem.⁶⁵ Prudenciālās uzraudzības jomā ES sekundārie tiesību akti nosaka vairākas prasības, lai nodrošinātu kredītiestāžu stabilitāti⁶⁶. "Kredītiestāde" ir definēta kā uzņēmums, kas pieņem noguldījumus un citus atmaksājamus līdzekļus no klientiem un savā vārdā piešķir aizdevumus.⁶⁷ Turklāt kredītiestādes parasti tiek sauktas par "bankām", un tām nepieciešama kompetentas dalībvalsts iestādes atļauja sniegt pakalpojumus.⁶⁸

Lai gan obligātās rezerves varētu uzskatīt par daļu no prudenciālajām prasībām, parasti tās ir daļa no NCB darbības ietvara un vairākumā valstu, t.sk. euro zonā tiek izmantotas kā monetārās politikas instruments⁶⁹. Attiecībā uz to Pamatnostādnes ECB/2011/14

⁶⁴ Sk. Regulas (EK) Nr. 3604/93 3. panta 2. punktu un 10. apsvērumu.

⁶⁵ Ģenerāladvokāta Elmera atzinums Lietā C-222/95 *Parodi v Banque H. Albert de Bary* [1997] ECR I-3899, 24. paragrāfs.

⁶⁶ Sk. 1) Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Regulu (ES) Nr. 575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 648/2012 (OV L 176, 27.06.2013., 1. lpp.); un 2) Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīvu 2013/36/ES par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību, ar ko groza Direktīvu 2002/87/EK un atceļ Direktīvas 2006/48/EK un 2006/49/EK (OV L 176, 27.06.2013., 338. lpp.).

⁶⁷ Sk. Regulas (ES) Nr. 575/2013 4. panta 1. punkta 1) apakšpunktu.

⁶⁸ Sk. Direktīvas 2013/36/ES 8. pantu.

⁶⁹ To norāda Regulas (EK) Nr. 3604/93 3. panta 2. punkts un 9. apsvērumus.

1. pielikuma 1.3.3. pants⁷⁰ nosaka, ka Eurosistēmas obligāto rezervju sistēma galvenokārt veic šādas monetārās politikas funkcijas – naudas tirgus procentu likmju stabilizēšanu un strukturāla likviditātes deficīta radīšanu vai palielināšanu⁷¹. ECB pieprasa euro zonas kredītiestādēm turēt obligātās rezerves (noguldījumu veidā) kontā savā NCB.⁷²

Šis ziņojums apskata gan nacionālo tiesību aktu, gan NCB pieņemto noteikumu un NCB statūtu atbilstību Līgumā noteiktajam privileģētas piekļuves aizliegumam. Tomēr šis ziņojums neskar vērtējumu par to, vai dalībvalstu likumi, noteikumi, nolikumi vai administratīvie akti, aizbīdinoties ar prudenciālajiem apsvērumiem, netiek izmantoti, lai apietu privileģētas piekļuves aizliegumu. Šāds vērtējums pārsniedz šā ziņojuma darbības jomu.

2.2.6. EURO VIENOTA RAKSTĪBA

Līguma par Eiropas Savienību 3. panta 4. daļā noteikts, ka "Savienība izveido ekonomisko un monetāro savienību, kuras valūta ir euro". Līguma tekstos visās nacionālajās valodās, kurās izmanto latīņu alfabētu, euro nosaukums vienskaitļa nominatīvā konsekventi lietots kā "euro". Tekstā, kas rakstīts, izmantojot grieķu alfabētu, euro rakstība ir "ευρώ" un tekstā, kas rakstīts, izmantojot kirilicu, euro rakstība ir "евро".⁷³ Atbilstoši tam 1998. gada 3. maija Padomes Regulā (EK) Nr. 974/98 par euro ieviešanu⁷⁴ skaidri norādīts, ka vienotās valūtas nosaukumam visās oficiālajās ES valodās jābūt vienādam, ņemot vērā atšķirīgu alfabētu pastāvēšanu. Tādējādi Līgumi prasa vārda "euro" vienotu

⁷⁰ Eiropas Centrālās bankas 2011. gada 20. septembra Pamatnostādne ECB/2011/14 par Eurosistēmas monetārās politikas instrumentiem un procedūrām (OV L 331, 14.12.2011., 1. lpp.).

⁷¹ Jo lielākas rezerves prasības noteiktas, jo bankām būs mazāk finanšu resursu kredītešanai, un tāpēc naudas piedāvājuma palielinājums būs mazāks.

⁷² Sk. Statūtu 19. pantu; Padomes 1998. gada 23. novembra Regulu (EK) Nr. 2531/98 par obligāto rezervju piemērošanu, ko veic Eiropas Centrālā banka (OV L 318, 27.11.1998., 1. lpp.); Eiropas Centrālās bankas 2003. gada 12. septembra Regulu (EK) Nr. 1745/2003 par obligāto rezervju piemērošanu (ECB/2003/9) (OV L 250, 02.10.2003., 10. lpp.); un 2008. gada 19. decembra Regulu ECB/2008/32 par monetāro finanšu iestāžu nozares bilanci (OV L 15, 20.01.2009., 14. lpp.).

⁷³ Latvijas Republikas, Ungārijas Republikas un Maltas Republikas deklarācija par vienotās valūtas nosaukuma rakstību Līgumos, kas pievienota Līgumiem, nosaka, ka "Latvija, Ungārija un Malta, neierobežojot Eiropas Savienības vienotās valūtas, uz kuru izdarīta atsauce Līgumos, nosaukuma vienādoto rakstību uz banknotēm un monētām, paziņo, ka Līgumu latviešu, ungāru un maltiešu tekstā izmantotā vienotās valūtas nosaukuma rakstība, ieskaitot šā nosaukuma atvasinājumus, neietekmē pastāvošo latviešu, ungāru un maltiešu valodas rakstību".

⁷⁴ OV L 139, 11.05.1998., 1. lpp.

rakstību vienskaitļa nominatīvā visos ES un nacionālajos tiesību aktos, ņemot vērā atšķirīgu alfabētu pastāvēšanu.

Pamatojoties uz ES ekskluzīvo kompetenci noteikt vienotās valūtas nosaukumu, jebkādas novirzes no šā noteikuma neatbilst Līgumiem un ir jānovērš. Lai gan šis princips attiecas uz visu veidu nacionālajiem tiesību aktiem, vērtējums valstīm velītājās nodaļās attiecas uz NCB statūtiem un euro ieviešanas tiesību aktiem.

2.2.7. NCB TIESISKĀ INTEGRĀCIJA EUROSISTĒMĀ

Nacionālo tiesību aktu (īpaši NCB statūtu, bet arī citu tiesību aktu) noteikumi, kas varētu kavēt ar Eurosistēmu saistīto uzdevumu vai ECB lēmumu izpildi, nebūs savienojami ar Eurosistēmas efektīvu darbību, kad attiecīgā dalībvalsts būs ieviesusi euro. Tāpēc jāveic nacionālo tiesību aktu pielāgošana, lai attiecībā uz Eurosistēmas uzdevumiem nodrošinātu atbilstību Līgumam un Statūtiem. Lai ievērotu Līguma 131. panta noteikumus, nacionālo tiesību aktu atbilstība bija jānodrošina līdz ECBS izveidošanas dienai (attiecībā uz Zviedriju) un līdz 2004. gada 1. maijam vai 2007. gada 1. janvārim, vai 2013. gada 1. jūlijam (attiecībā uz dalībvalstīm, kas pievienojās ES šajos datumos). Taču statūtu prasībām attiecībā uz kādas NCB pilnīgu tiesisko integrāciju Eurosistēmā jāstājas spēkā tikai tajā brīdī, kad tiek īstenota pilnīga integrācija, t.i., datumā, kad dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, ievieš euro.

Galvenās šajā ziņojumā izvērtētās jomas ir tās, kurās statūtu noteikumi varētu kavēt NCB izpildīt Eurosistēmas prasības. Tie ietver noteikumus, kas varētu kavēt NCB piedalīšanos ECB lēmējinstītūciju noteiktās vienotās monetārās politikas īstenošanā, aizkavēt NCB prezidenta kā ECB Padomes locekļa pienākumu izpildi vai neievēro ECB prerogatīvas. Atsevišķi analizēti ekonomiskās politikas mērķi, uzdevumi, finanšu noteikumi, valūtas kursa politika un starptautiskā sadarbība. Visbeidzot, tiek minētas citas jomas, kurās NCB statūtos varētu būt nepieciešami pielāgojumi.

2.2.7.1. EKONOMISKĀS POLITIKAS MĒRĶI

Pilnīgai NCB integrācijai Eurosistēmā nepieciešama NCB statūtos izvirzīto mērķu atbilstība ECBS mērķiem, kas noteikti Statūtu 2. pantā. Papildus pārējam tas nozīmē, ka statūtos noteiktie mērķi ar "nacionālām īpatnībām" jāpielāgo, piemēram, gadījumos, kad statūtu noteikumi attiecas uz pienākumu īstenošanu monetāro politiku attiecīgās dalībvalsts

vispārējās ekonomiskās politikas ietvaros. Turklāt NCB sekundārajiem mērķiem jābūt saskaņotiem ar tās pienākumu atbalstīt ES vispārējo ekonomisko politiku, netraucējot šā pienākuma izpildē, lai veicinātu Līguma par Eiropas Savienību 3. pantā noteikto ES mērķu sasniegšanu, kas pats par sevi ir mērķis, kurš nedrīkst ierobežot cenu stabilitātes mērķi.⁷⁵

2.2.7.2. UZDEVUMI

Tādas dalībvalsts, kuras valūta ir euro, NCB uzdevumi galvenokārt noteikti Līgumā un Statūtos, ņemot vērā NCB kā Eurosistēmas neatņemamas sastāvdaļas statusu. Lai nodrošinātu atbilstību Līguma 131. pantam, NCB statūtos ietvertie noteikumi attiecībā uz uzdevumiem jāsalīdzina ar attiecīgajiem Līguma un Statūtu noteikumiem un jebkuras neatbilstības jānovērš.⁷⁶ Tas attiecas uz ikvienu noteikumu, kas pēc euro ieviešanas un integrācijas Eurosistēmā kavētu ar ECBS saistītu uzdevumu izpildi, īpaši uz noteikumiem, kuros netiek atzītas ECBS pilnvaras atbilstoši Statūtu IV nodaļai.

Katrā nacionālajā tiesību aktā par monetāro politiku jāietver norāde, ka ES monetārā politika jāīsteno Eurosistēmā.⁷⁷ NCB statūti var ietvert noteikumus attiecībā uz monetārās politikas instrumentiem. Šādiem noteikumiem jābūt salīdzināmiem ar Līgumā un Statūtos ietvertajiem noteikumiem, un jebkura neatbilstība jānovērš, lai nodrošinātu atbilstību Līguma 131. pantam.

Fiskālo norišu monitorings ir uzdevums, ko NCB regulāri veic, lai pienācīgi izvērtētu nostāju, kāda jāpauž monetārajā politikā. NCB arī var sniegt savu viedokli par attiecīgajām fiskālajām norisēm, balstoties uz savu monitoringa aktivitāti un ieteikumu neatkarību, ar mērķi dot ieguldījumu Eiropas Monetārās savienības pienācīgā funkcionēšanā. NCB monetārās politikas vajadzībām veiktajam fiskālo norišu monitoringam būtu jābalstās uz pilnīgu piekļuvi visiem nepieciešamajiem valsts finanšu datiem. Līdz ar to NCB būtu jānodrošina beznosacījumu, savlaicīga un automātiska piekļuve visai nepieciešamajai valsts finanšu statistikai. Taču NCB lomai nevajadzētu pārsniegt monitoringa aktivitāšu robežas, kuras nosaka vai ir saistītas (tieši vai netieši) ar tās pilnvarām īstenot monetāro politiku⁷⁸. Oficiālas NCB piešķirtas pilnvaras izvērtēt prognozes un fiskālās norises nozīmē uzticēt šai NCB fiskālās politikas veidošanas

⁷⁵ Atzinumi CON/2010/30 un CON/2010/48.

⁷⁶ Sīkāk sk. Līguma 127. un 128. pantu un Statūtu 3.–6. un 16. pantu.

⁷⁷ Līguma 127. panta 2. punkta pirmais ievilkums.

⁷⁸ Atzinums CON/2012/105.

funkciju (un attiecīgi atbildību par to), kas var radīt risku mazināt Eurosistēmas monetārās politikas pilnvaru īstenošanu un šīs NCB neatkarību.⁷⁹

Finanšu tirgu satricinājuma risināšanas nacionālās likumdošanas iniciatīvu kontekstā ECB norādījusi, ka jāizvairās no jebkādiem euro zonas naudas tirgus nacionālo segmentu kropļojumiem, jo tas varētu pasliktināt vienotās monetārās politikas īstenošanu. Tas īpaši attiecas uz valsts garantiju izsniegšanu starpbanku noguldījumu segšanai.⁸⁰

Dalībvalstīm jānodrošina, ka nacionālajiem likumdošanas pasākumiem attiecībā uz uzņēmumu vai profesionāļu likviditātes problēmām, piemēram, to parādiem finanšu iestādēm, nav negatīvas ietekmes uz tirgus likviditāti. Šādi pasākumi nedrīkst būt pretrunā ar atklātā tirgus ekonomikas principu, kas atspoguļots Līguma par Eiropas Savienību 3. pantā, jo tie var kavēt kredītu plūsmu, būtiski ietekmēt finanšu iestāžu un tirgu stabilitāti un tādējādi arī Eurosistēmas uzdevumu izpildi.⁸¹

Nacionālo tiesību aktu noteikumos, kas NCB piešķir ekskluzīvas tiesības emitēt banknotes, jāatzīst, ka tad, kad ieviests euro, ECB Padomei ir ekskluzīvas tiesības atļaut euro banknošu emisiju saskaņā ar Līguma 128. panta 1. punktu un Statūtu 16. pantu, bet tiesības emitēt euro banknotes ir ECB un NCB. Nacionālo tiesību aktu noteikumi, kas dod valdībai tiesības ietekmēt tādus jautājumus kā, piemēram, euro banknošu nominālvērtība, izgatavošana, apjoms vai izņemšana no apgrozības, jāatceļ vai tajos jāatzīst ECB pilnvaras attiecībā uz euro banknotēm, kā norādīts Līguma un Statūtu noteikumos. Neatkarīgi no atbildības sadalījuma starp valdībām un NCB attiecībā uz monētām attiecīgajos noteikumos jānosaka ECB pilnvaras apstiprināt euro monētu emisijas apjomu pēc euro ieviešanas. Dalībvalsts nedrīkst uzskatīt apgrozībā esošo naudu par tās NCB parādu šīs dalībvalsts valdībai, jo tas grautu vienotās valūtas koncepciju un būtu pretrunā ar Eurosistēmas tiesiskās integrācijas prasībām.⁸²

⁷⁹ Piemēram, nacionālo tiesību aktu noteikumi, kas transponē Padomes 2011. gada 8. novembra Direktīvu 2011/85/ES par prasībām dalībvalstu budžeta struktūrā (OV L 306, 23.11.2011., 41. lpp.). Sk. atzinumus CON/2013/90 un CON/2013/91.

⁸⁰ Atzinumi CON/2009/99 un CON/2011/79.

⁸¹ Atzinums CON/2010/8.

⁸² Atzinums CON/2008/34.

Attiecībā uz ārējo rezervju pārvaldību⁸³ katra dalībvalsts, kas ieviesusi euro un kas nepārskaita oficiālās ārējās rezerves⁸⁴ uz savu NCB, pārkāpj Līgumu. Turklāt trešās personas, piemēram, valdības vai parlamenta, tiesības ietekmēt kādas NCB lēmumus attiecībā uz oficiālo ārējo rezervju pārvaldību neatbilst Līguma 127. panta 2. punkta trešajam ievilkumam. NCB arī jānodrošina ECB ārējo rezervju aktīvi proporcionāli to daļām ECB parakstītajā kapitālā. Tas nozīmē, ka nedrīkst būt juridisku šķēršļu, lai NCB pārskaitītu ārējo rezervju aktīvus uz ECB.

Runājot par statistiku, lai gan noteikumi, kas pieņemti saskaņā ar Statūtu 34.1. pantu statistikas jomā, nepiešķir nekādas tiesības un neuzliek nekādas saistības dalībvalstīm, kas nav ieviesušas euro, Statūtu 5. pants, kas regulē statistiskās informācijas vākšanu, attiecas uz visām dalībvalstīm neatkarīgi no tā, vai tās ir ieviesušas euro. Līdz ar to tām dalībvalstīm, kuru valūta nav euro, ir pienākums izveidot un ieviest valsts līmenī visus pasākumus, kādus tās uzskata par atbilstošiem, lai savāktu statistisko informāciju, kas nepieciešama, lai izpildītu ECB statistikas pārskatu sniegšanas prasības un laikus sagatavotu statistikas jomu tam, lai kļūtu par dalībvalstīm, kuru valūta ir euro.⁸⁵

2.2.7.3. FINANŠU NOTEIKUMI

Statūtu finanšu noteikumi ietver finanšu pārskatu,⁸⁶ revīziju,⁸⁷ kapitāla parakstīšanas,⁸⁸ ārvalstu valūtas rezerves aktīvu pārskaitīšanas⁸⁹ un monetāro ienākumu sadales noteikumus.⁹⁰ NCB jāspēj pildīt šajos noteikumos paredzētie pienākumi un tāpēc jāatceļ jebkādi neatbilstoši nacionālie noteikumi.

2.2.7.4. VALŪTAS KURSA POLITIKA

Dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, var saglabāt nacionālos tiesību aktus, kas paredz, ka valdība ir atbildīga par dalībvalsts valūtas kursa politiku, nosakot NCB konsultatīvas un/vai izpildu funkcijas. Tomēr līdz brīdim, kad dalībvalsts ievieš euro, šādiem tiesību aktiem jau jāatspoguļo tas, ka atbildība par euro zonas valūtas kursa politiku nodota ES līmenim saskaņā ar Līguma 138. un 219. pantu.

⁸³ Līguma 127. panta 2. punkta trešais ievilkums.

⁸⁴ Izņemot apgrozāmos līdzekļus ārvalstu valūtās, ko dalībvalstu valdības drīkst paturēt saskaņā ar Līguma 127. panta 3. punktu.

⁸⁵ Atzinums CON/2013/88.

⁸⁶ Statūtu 26. pants.

⁸⁷ Statūtu 27. pants.

⁸⁸ Statūtu 28. pants.

⁸⁹ Statūtu 30. pants.

⁹⁰ Statūtu 32. pants.

2.2.7.5. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

Lai ieviestu euro, nacionālajiem tiesību aktiem jāatbilst Statūtu 6.1. pantam, kas nosaka, ka ECB izlemj, kā ECBS tiek pārstāvēta starptautiskās sadarbības jomā, kas ietver Eurosistēmai uzticētos uzdevumus. Valstu tiesību aktos, kuri ļauj NCB piedalīties starptautiskajās monetārajās iestādēs, jānosaka, ka šādai dalībai nepieciešama ECB piekrišana (Statūtu 6.2. pants).

2.2.7.6. DAŽĀDI

Papildus minētajiem jautājumiem attiecībā uz dažām dalībvalstīm ir citas jomas, kurās jāpielāgo valstu noteikumi (piemēram, klīringa un maksājumu sistēmu un informācijas apmaiņas jomā).

3. EKONOMISKĀS KONVERĢENCES STĀVOKLIS

Kopš iepriekšējā regulārā ECB Konverģences ziņojuma publicēšanas 2012. gadā ekonomiskā aktivitāte lielā Eiropas daļā palēninājusies.¹ Vienlaikus vairākās valstīs panākts progress fiskālās nelīdzsvarotības mazināšanā. 2013. gadā vairākumā valstu ekonomiskā aktivitāte atkal sāka pieņemties spēkā un pakāpeniski kļuva plašāk vērojama. Tas atspoguļoja augošo reālo rīcībā esošo ienākumu kāpuma ietekmi apstākļos, kad vairākumā valstu nav inflācijas spiediena, vairākās valstīs tiek īstenota stimulējoša makroekonomiskā politika un pastiprinās euro zonas ekonomiskās stabilizācijas pazīmes. Tomēr atvēršanās aizmētņi pagaidām nav noteikuši būtiskus uzlabojumus darba tirgū, kur joprojām ir augsts bezdarba līmenis. Vienlaikus vairākās valstīs panākts nozīmīgs progress ārējās nelīdzsvarotības koriģēšanas jomā un atkarības no ārējā finansējuma mazināšanā, īpaši banku sektorā. Tas stiprināja vairākuma aplūkojamo valstu noturību nesenaļās satricinājuma epizodēs, kas bija vērojamas jaunajās tirgus ekonomikas valstīs ārpus ES. Tomēr atsevišķās valstīs joprojām pastāv būtiska ievainojamība, kas, to atbilstoši nenovēršot, var kavēt konverģences procesu ilgtermiņā.

Kas attiecas uz cenu stabilitātes kritēriju, 12 mēnešu vidējā inflācija bija būtiski zemāka par atsauces vērtību septiņās šajā ziņojumā aplūkotajās valstīs – Bulgārijā, Čehijas Republikā, Horvātijā, Lietuvā, Ungārijā, Polijā un Zviedrijā, bet Rumānijā inflācija pārsniedza atsauces vērtību. Tikai trijās no astoņām 2012. gada Konverģences ziņojumā aplūkotajām valstīm inflācija nepārsniedza atsauces vērtību.

Kas attiecas uz fiskālo kritēriju, no visām aplūkojamām valstīm šā ziņojuma sagatavošanas laikā tikai attiecībā uz Čehijas Republiku, Horvātiju un Poliju spēkā ir ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Tas ir pretstatā 2012. gada Konverģences ziņojumā konstatētajai situācijai, kad pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūra bija uzsākta pret visām aplūkotajām valstīm, izņemot Zviedriju. Visās valstīs, izņemot Horvātiju un Poliju, kopējā fiskālā bilance 2013. gadā bija zemāka par atsauces vērtību 3% no IKP. 2012. gada Konverģences ziņojumā visās valstīs, izņemot

¹ Viena no astoņām 2012. gada Konverģences ziņojumā aplūkotajām valstīm – Latvija – kopš tā laika ieviesusi euro (sīkāku informāciju sk. pēc Latvijas pieprasījuma sagatavotajā ECB 2013. gada jūnija Konverģences ziņojumā). Šajā ziņojumā pirmo reizi vērtēta Horvātija, kura ES pievienojās 2013. gada 1. jūlijā. Šīs aplūkoto valstu grupas sastāva pārmaiņas jāņem vērā, salīdzinot abus ziņojumus konstatētos faktus.

Zviedriju, Bulgāriju un Ungāriju, fiskālā deficīta attiecība pret IKP pārsniedza atsaucēs vērtību 3% no IKP. Valdības parāda attiecība pret IKP 2013. gadā palielinājusies vairākumā aplūkojamo valstu, izņemot Čehijas Republiku, Lietuvu un Ungāriju. Tomēr visās aplūkotajās valstīs, izņemot Horvātiju un Ungāriju, valdības parāda attiecība pret IKP 2013. gadā nepārsniedza 60% atsaucēs vērtību. Polijā parāda attiecība pret IKP 2013. gadā tuvinājās atsaucēs vērtībai. 2013. gadā parāda rādītāji Čehijas Republikā un Zviedrijā bija zemāki par 50% no IKP, Lietuvā un Rumānijā – zemāki par 40% no IKP, bet Bulgārijā – mazāki par 20% no IKP. 2012. gada Konverģences ziņojumā tikai Ungārijas kopējā parāda attiecība pret IKP pārsniedza 60%.

Kas attiecas uz valūtas kursa kritēriju, tikai vienas šajā ziņojumā aplūkotās valsts valūta – Lietuvas lits – piedalās VKM II. Kopš iepriekšējā konverģences novērtējuma 2012. gadā VKM II nav pievienojusies neviena cita no aplūkotajām valstīm. Lietuvā finanšu tirgus apstākļi aplūkotajā periodā kopumā bija stabili. To valūtu kursiem, kuras nepiedalās VKM II, aplūkotajā periodā bija raksturīgas samērā plašas svārstības, izņemot Bulgārijā, kur valūtas kursu attiecībā pret euro nodrošina valūtas padome, un Horvātijā, kur izmanto stingri kontrolētu peldošo kursu.

Kas attiecas uz ilgtermiņa procentu likmju konverģenci, visās astoņās šajā ziņojumā aplūkotajās valstīs procentu likmju konverģences kritērija atsaucēs vērtība 6.2% nav pārsniegta, bet Bulgārijā, Čehijas Republikā, Lietuvā, Polijā un Zviedrijā procentu likmes ir būtiski zemākas par to. 2012. gadā sešās no astoņām aplūkotajām valstīm procentu likmes nepārsniedza atsaucēs vērtību.

Apsverot atbilstību konverģences kritērijam, būtisks faktors ir ilgspēja, jo konverģence jāpanāk ne tikai kādā konkrētā laika brīdī, bet tai jābūt ilgstošai. EMS pirmie 10 gadi parādījuši, ka vāji tautsaimniecības pamatrādītāji, pārmērīgi brīva makroekonomiskā nostāja valsts līmenī un pārāk optimistiskas gaidas attiecībā uz reālo ienākumu konverģenci rada riskus ne tikai attiecīgajās valstīs, bet arī apdraud euro zonas raitu darbību kopumā. Liela un ilgstoša makroekonomiskā nelīdzsvarotība (piemēram, ilgstoša konkurētspējas lejupslīde vai parādsaistību kāpums un mājokļu tirgus burbuļu izveidošanās), kas EMS pirmajos 10 gados uzkrājusies daudzās ES dalībvalstīs, t.sk. euro zonas valstīs, ir viens no galvenajiem pēc 2008. gada izveidojušās ekonomiskās un finanšu krīzes cēloņiem. Tas skaidri parāda, ka īslaicīga skaitlisko konverģences kritēriju izpilde pati par sevi vēl nav garantija raitai dalībai euro zonā. Valstīm, kuras pievienojas euro

zonai, tādējādi jāpierāda konverģences procesu ilgtspēja un sava spēja pildīt pastāvīgās saistības, ko ietver euro ieviešana. Tas ir gan pašas valsts, gan kopumā euro zonas interesēs.

Ir atzīts, ka nepieciešams uzlabot tautsaimniecības pārvaldību ES. Proti, jaunas tiesību aktu paketes stājās spēkā 2011. gada 13. decembrī (sešu tiesību aktu kopums) un 2013. gada 30. maijā (divu tiesību aktu kopums), nosakot fiskālās politikas uzraudzības būtisku pastiprināšanu, kā arī jaunu uzraudzības procedūru makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanai un koriģēšanai.

Kā uzsvērts iepriekšējā Konverģences ziņojumā, daudzās aplūkojamās valstīs nepieciešamas paliekošas politikas korekcijas. To nosaka šādu tautsaimniecības integrācijai un konverģencei būtisku faktoru kopums.

1) Lielas valsts vai privātā sektora parādsaistības, īpaši saistībā ar samērā augstu ārējā parāda līmeni, nosaka tautsaimniecības neaizsargātību pret finanšu tirgus spriedzes izplatīšanos. Šādas parādsaistības var arī kavēt ilgtspējīgu izlaides kāpumu, jo tās var negatīvi ietekmēt finansējumu, kā arī nepieciešamās aizņemto līdzekļu attiecības samazināšanas dēļ.

2) Konkurētspējas veicināšanai joprojām nepieciešama darba samaksas pārmērīga kāpuma ierobežošana un darba ražīguma veicināšana ar inovācijām.

3) Lai veicinātu spēcīgāku, līdzsvarotu un ilgtspējīgu izaugsmi, jānovērš prasmju neatbilstība pieprasījumam un jāstimulē līdzdalība darba tirgū, galveno uzmanību pievēršot precēm un pakalpojumiem ar augstu pievienoto vērtību. Tas palīdzētu mazināt pastāvošo darbaspēka trūkumu un veicināt augstāku potenciālo izaugsmi.

4) Turklāt uzņēmējdarbības vides uzlabojumi un pārvaldības stiprināšanas pasākumi, kā arī iestāžu kvalitātes paaugstināšana veicinātu lielāku un ilgtspējīgāku izlaides kāpumu un stiprinātu katras valsts tautsaimniecības pretestības spējas tai raksturīgajiem šokiem.

5) Attiecībā uz finanšu sektoru svarīgi pēc iespējas ciešāk uzraudzīt banku sektoru, īpaši tā riska darījumus ar citām valstīm un samērā augsto ārvalstu valūtās veikto aizdevumu līmeni. Jāattīsta arī finansējuma tirgus vietējā valūtā, īpaši ilgāka termiņa segmentos.

6) Turpmāka ienākumu līmeņa konverģence vairākumā šajā ziņojumā aplūkoto valstu, visticamāk, izraisīs papildu augšupvērstu spiedienu uz cenām vai nominālajiem valūtas kursiem (vai abiem). Tāpēc pierādīta spēja panākt un ilgstoši saglabāt cenu stabilitāti apstākļos, kad valūtas kurss attiecībā pret euro ir stabils, joprojām ir svarīga ilgtspējīgas tautsaimniecības konverģences nodrošināšanā.

7) Lai nākotnē izvairītos no jaunas makroekonomiskās nelīdzsvarotības veidošanās, nepieciešamas ilgtspējīgas politikas korekcijas. Šāds risks īpaši pastāv, ja ienākumu konverģences procesu pavada atjaunojies pārmērīgs kredītu atlikuma un aktīvu cenu pieaugums, ko veicina, piemēram, zemas vai negatīvas reālās procentu likmes.

8) Jārisina problēmas, kas saistītas ar prognozētajām demogrāfiskajām pārmaiņām, kuras, kā paredzams, būs straujas un nozīmīgas. To iespējams paveikt, piemēram, ar atbildīgu un nākotnē vērstu pensiju reformu palīdzību.

CENU STABILITĀTES KRITĒRIJS

12 mēnešu atsaucē periodā no 2013. gada maija līdz 2014. gada aprīlim inflācija ES bija zema, un to galvenokārt noteica zems importa cenu inflācijas spiediens un joprojām vājā ekonomiskā aktivitāte vairākumā valstu. Cenu stabilitātes kritērija atsaucē vērtība bija 1.7%. To aprēķināja, pieskaitot 1.5 procentu punktus nesvērtajam 12 mēnešu aritmētiskajam vidējam SPCI inflācijas rādītājam Latvijā (0.1%), Portugālē (0.3%) un Īrijā (0.3%). SPCI inflācijas rādītājus Grieķijā, Bulgārijā un Kiprā vērtēja kā izņēmumu, tāpēc tie netika iekļauti atsaucē vērtības aprēķinā (sk. 2. nodaļas 1. ielikumu).

Tā kā vidējā inflācija vairākās valstīs 12 mēnešu periodā līdz 2014. gada aprīlim bija ļoti zema (sk. 1. tabulu), jāatceras, ka saskaņā ar Līgumu valsts inflācijas rādītāju vērtē relatīvā izteiksmē, t.i., salīdzinājumā ar tām dalībvalstīm, kuru rādītāji ir vislabākie. Tādējādi cenu stabilitātes kritērijā ņemts vērā tas, ka kopējie šoki, ko rada, piemēram, globālās preču cenas, uz laiku var novirzīt inflāciju no līmeņa, kas atbilst cenu stabilitātei, t.sk. euro zonā.

Atskatoties uz pēdējiem 10 gadiem, inflācijas līmenis visās ES valstīs bijis svārstīgs, lai gan svārstību pakāpe bija atšķirīga, galvenokārt atspoguļojot preču cenu dinamiku, norises saistībā ar administratīvi regulējamām cenām un makroekonomisko vidi. Vairākumā

aplūkojamo valstu inflācijas svārstīgumu veicinājusi valūtas kursa dinamika, kā arī monetārās politikas nosacījumi. Spēcīgas tautsaimniecības izaugsmes periodā līdz 2008. gadam inflācijas kāpums vairākumā aplūkojamo valstu paātrinājās, bet pēc tam 2009. gadā nozīmīgi saruka, un to noteica negatīvs pasaules preču cenu šoks un būtiska ekonomiskās aktivitātes samazināšanās vairākumā šo valstu. Tomēr no 2010. gada līdz 2012. gadam inflācija pieauga, neraugoties uz ilgstoši vājo iekšzemes pieprasījumu, ko lielā mērā noteica ārēji faktori un administratīvi regulējamās cenas. 2013. gadā inflācija visās aplūkojamās valstīs samazinājās (dažos gadījumos – līdz vēsturiski zēmam līmenim), lai gan visās valstīs, izņemot Horvātiju, kur joprojām pastāv liela makroekonomiskā nelīdzsvarotība, parādījās pakāpeniskas tautsaimniecības atveseļošanās pazīmes. Krasās dezinflācijas procesu lielā mērā izraisīja pasaules naftas un nenaftas preču cenu kritums, kā arī labās ražas. To veicināja arī joprojām negatīva ražošanas apjoma starpība vairākumā valstu un valūtas kursa dinamikas radīta inflācijas spiediena neesamība. Dažās valstīs turpmāku inflācijas sarukumu veicināja administratīvi regulējamo cenu un netiešo nodokļu samazinājumi vai iepriekš veiktās netiešo nodokļu palielināšanas radītie bāzes efekti. Vairākas valstis būtiski mazinājušas monetārās politikas nosacījumu stingrību, ņemot vērā zēmo inflāciju, kas visās šajā ziņojumā aplūkotajās valstīs, kuras nosaka inflācijas mērķrādītājus, noslīdējusi zem centrālās bankas noteiktā mērķrādītāja. 2014. gada sākumā SPCI inflācija visās aplūkojamās valstīs joprojām bija zēma.

Dažādu valstu SPCI gada inflācijas atšķirības joprojām ir būtiskas. Vislielākās inflācijas svārstības vērojamas Bulgārijā un Lietuvā. Šajās valstīs iekšzemes tautsaimniecības pārkaršana līdz pat 2008. gadam noteica inflācijas kāpumu līdz divciparu skaitļu līmenim, bet pēc tam līdz 2010. gadam tā būtiski saruka. Pēc tam inflācija abās šajās valstīs svārstījās šaurā diapazonā. Rumānijā inflācija saglabājās noturīgi augsta līdz 2011. gada vidum, bet vēlāk samazinājās. Čehijas Republikā, Horvātijā, Ungārijā, Polijā un Zviedrijā inflācijas dinamika bijusi mazāk svārstīga nekā pārējās aplūkojamās valstīs. Vidējā SPCI gada inflācija pēdējos 10 gados Rumānijā sasniedza 6.5%, Bulgārijā tā bija 5.1%, Ungārijā – 4.8%, Lietuvā – 3.8%, Polijā – 2.9%, Horvātijā – 2.8%, Čehijas Republikā – 2.4%, bet Zviedrijā – 1.5%.

I. tabula. Konverģences ekonomisko rādītāju kopsavilkuma tabula

		Cenu stabilitāte	Valsts budžeta stāvoklis			Valūtas kurss		Ilgtermiņa procentu likme
		SPCI inflācija ¹⁾	Valsts ar pārmērīgu budžeta deficītu ²⁾	Valdības budžeta pārpalikums (+)/deficīts (-) ⁴⁾	Valdības bruto parāds ⁴⁾	Valūta, kas piedalās VKM II	Valūtas kurss attiecībā pret euro ⁵⁾	Ilgtermiņa procentu likme ⁶⁾
Bulgārija	2012	2.4	Jā	-0.8	18.4	Nē	0.0	4.5
	2013	0.4	Nē	-1.5	18.9	Nē	0.0	3.5
	2014	-0.8	Nē ³⁾	-1.9	23.1	Nē ³⁾	0.0 ³⁾	3.5 ⁶⁾
Čehijas Republika	2012	3.5	Jā	-4.2	46.2	Nē	-2.3	2.8
	2013	1.4	Jā	-1.5	46.0	Nē	-3.3	2.1
	2014	0.9	Jā ³⁾	-1.9	44.4	Nē ³⁾	-5.6 ³⁾	2.2 ⁶⁾
Horvātija	2012	3.4	–	-5.0	55.9	Nē	-1.1	6.1
	2013	2.3	–	-4.9	67.1	Nē	-0.8	4.7
	2014	1.1	Jā ³⁾	-3.8	69.0	Nē ³⁾	-0.8 ³⁾	4.8 ⁶⁾
Lietuva	2012	3.2	Jā	-3.2	40.5	Jā	0.0	4.8
	2013	1.2	Jā	-2.1	39.4	Jā	0.0	3.8
	2014	0.6	Nē ³⁾	-2.1	41.8	Jā ³⁾	0.0 ³⁾	3.6 ⁶⁾
Ungārija	2012	5.7	Jā	-2.1	79.8	Nē	-3.5	7.9
	2013	1.7	Jā	-2.2	79.2	Nē	-2.6	5.9
	2014	1.0	Nē ³⁾	-2.9	80.3	Nē ³⁾	-3.6 ³⁾	5.8 ⁶⁾
Polija	2012	3.7	Jā	-3.9	55.6	Nē	-1.6	5.0
	2013	0.8	Jā	-4.3	57.0	Nē	-0.3	4.0
	2014	0.6	Jā ³⁾	5.7	49.2	Nē ³⁾	0.3 ³⁾	4.2 ⁶⁾
Rumānija	2012	3.4	Jā	-3.0	38.0	Nē	-5.2	6.7
	2013	3.2	Jā	-2.3	38.4	Nē	0.9	5.4
	2014	2.1	Nē ³⁾	-2.2	39.9	Nē ³⁾	-1.5 ³⁾	5.3 ⁶⁾
Zviedrija	2012	0.9	Nē	-0.6	38.3	Nē	3.6	1.6
	2013	0.4	Nē	-1.1	40.6	Nē	0.6	2.1
	2014	0.3	Nē ³⁾	-1.8	41.6	Nē ³⁾	-3.0 ³⁾	2.2 ⁶⁾
Atsauces vērtība ⁷⁾		1.7%		-3.0%	60.0%			6.2%

Avoti: Eiropas Komisija (Eurostat, Ekonomikas un finanšu lietu ģenerāldirektorāts) un ECB.

1) Gada vidējās pārmaiņas (%). 2014. gada dati attiecas uz periodu no 2013. gada maija līdz 2014. gada aprīlim.

2) Norāda, vai uz valsti konkrētajā gadā vismaz kādu laiku attiecies ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību.

3) Informācija par 2014. gadu attiecas uz periodu līdz pēdējam termiņam statistisko datu iekļaušanai pārskatā (2014. gada 15. maijs).

4) % no IKP. 2014. gada dati iegūti no Eiropas Komisijas 2014. gada pavasara ekonomiskās prognozes.

5) Gada vidējās pārmaiņas (%). 2014. gada dati aprēķināti kā vidējā rādītāja procentuālās pārmaiņas no 2014. gada 1. janvāra līdz 2014. gada 15. maijam salīdzinājumā ar 2013. gada vidējo rādītāju. Pozitīvs skaitlis norāda uz kursa kāpumu attiecībā pret euro, bet negatīvs – uz kursa samazināšanos attiecībā pret euro.

6) Gada vidējā procentu likme. 2014. gada dati attiecas uz periodu no 2013. gada aprīļa līdz 2014. gada aprīlim.

7) SPCI inflācijai un ilgtermiņa procentu likmēm atsaucies vērtība attiecas uz periodu no 2013. gada maija līdz 2014. gada aprīlim, valdības budžeta bilances un valdības parāda atsaucies vērtība – uz 2013. gadu.

Nozīmīgāko starptautisko institūciju prognozes liecina, ka vidējā SPCI gada inflācija visās aplūkojamās valstīs 2014. un 2015. gadā, visticamāk, pakāpeniski palielināsies salīdzinājumā ar pašreizējo zemo līmeni. Tomēr mērena pasaules tautsaimniecības atveseļošanās kombinācijā ar joprojām vājo iekšzemes pieprasījuma perspektīvu un zināmu jaudas pārpalikumu, visticamāk, ierobežos pamatā esošo inflācijas spiedienu vairākumā valstu. Ar cenu perspektīvu saistītie riski vairākumā gadījumu ir kopumā līdzsvaroti. No vienas puses, pasaules preču (īpaši pārtikas un enerģijas) cenu pārmaiņas, kā arī netiešo nodokļu un administratīvi regulējamo cenu kāpums nosaka augšupvērstu inflācijas risku. Turklāt spriedzes atjaunošanās pasaules finanšu tirgos un jaunajās tirgus ekonomikas valstīs, kā arī ģeopolitiskie riski varētu leņķupvērstu spiedienu uz dažu

valstu valūtām. Arī darba tirgus attīstība, īpaši valstīs ar relatīvi augstu strukturālā bezdarba līmeni un nepietiekamu darbaspēka piedāvājumu straujāk augošajos sektoros, ir vēl viens inflācijas pieauguma risks. No otras puses, lēnāka, nekā gaidīts, iekšzemes un ārējās ekonomiskās aktivitātes atveseļošanās mazinātu inflācijas spiedienu. Aplūkojamās Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstīs turpinās izlīdzināšanās process, kas galu galā var izraisīt augšupvērsta spiediena uz cenām un/vai nominālo valūtas kursu atjaunošanos, lai gan šīs ietekmes precīzo apmēru grūti novērtēt. Inflācijas spiediena atsākšanās risks būs īpaši liels, ja nākamo uzplaukumu atkal pavadīs atjaunojies pārmērīgs kreditēšanas un aktīvu cenu kāpums, ko veicinās zemas reālās procentu likmes.

Kopumā, lai gan 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija vairākumā aplūkojamo valstu ir zemāka par atsauces līmeni, pastāv bažas attiecībā uz daudzu valstu inflācijas konverģences ilgspēju ilgākā termiņā. Nesen vērotā dezinflācija lielā mērā atspoguļo jau minētos īslaicīgos faktoros. Gaidāms, ka inflācija atkal pieaugs pēc tam, kad tautsaimniecības atveseļošanās paātrināsies un labvēlīgie īslaicīgie faktori izzudīs vai pat pavērsīsies pretējā virzienā.

Lai šajā ziņojumā aplūkotajās valstīs izveidotu ilgspējīgu cenu stabilitāti veicinošu vidi, jāīsteno uz stabilitāti orientēta monetārā politika. Cenu stabilitāti veicinošas vides izveidošana vai saglabāšana būs būtiskā mērā atkarīga arī no turpmāku strukturālo reformu īstenošanas. Īpaši darba samaksas pieaugumam būtu jāatspoguļo darba ražīguma kāpums, un tam būtu jānotiek, ņemot vērā darba tirgus apstākļus un norises konkurējošajās valstīs. Turklāt jāturpina reformas, kas nepieciešamas, lai uzlabotu preču un darba tirgus darbību un saglabātu labvēlīgus tautsaimniecības izaugsmes un nodarbinātības kāpuma apstākļus. Lai to panāktu, būtiski arī pasākumi pārvaldības stiprināšanai un turpmākiem iestāžu kvalitātes uzlabojumiem. Finanšu sektora politikai jābūt vērīgai uz to, lai nodrošinātu, ka finanšu sektors sniedz stabilu ieguldījumu tautsaimniecības izaugsmē un cenu stabilitātes saglabāšanā, novēršot pārmērīga kreditēšanas kāpuma un finanšu ievainojamības pastiprināšanās epizodes. Lai mazinātu finanšu stabilitātes potenciālos riskus saistībā ar ļoti lielo kredītu īpatsvaru ārvalstu valūtās (īpaši dažās aplūkojamās valstīs), pilnībā jāīsteno Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas (ESRK) ieteikumi attiecībā uz aizdevumiem ārvalstu valūtās. Izpildes pārbaudes ziņojumā, ko ESRK publicēja 2013. gada novembrī, tika atzīts, ka Bulgārija atbilstību nodrošinājusi tikai daļēji, Lietuva, Ungārija un Zviedrija kopumā nodrošinājušas atbilstību, bet Čehijas Republika, Polija un Rumānija pilnībā nodrošinājušas atbilstību

ieteikumiem. Horvātija ESRK ziņojumā netika aplūkota. Lai nodrošinātu pasākumu efektīvu īstenošanu, svarīga ir ES valstu uzraudzības iestāžu cieša sadarbība. Turklāt finanšu stabilitāti visās aplūkojamās valstīs varētu veicināt dalība VUM, kas savus prudenciālās uzraudzības uzdevumus sāks īstenot 2014. gada novembrī. Ņemot vērā monetārās politikas ierobežotās manevrēšanas iespējas, ko nosaka stingri kontrolētais valūtas kursa režīms Horvātijā, kā arī valūtas padomes mehānisma izmantošana Bulgārijā un Lietuvā, ir ļoti svarīgi panākt, lai citas politikas jomas veicinātu tautsaimniecības spēju pārvarēt katrai valstij raksturīgos šokus un izvairīties no makroekonomiskās nelīdzsvarotības atjaunošanās.

VALDĪBAS BUDŽETA STĀVOKĻA KRITĒRIJS

Šā ziņojuma publicēšanas laikā uz Čehijas Republiku, Horvātiju un Poliju attiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Bija noteikti šādi pārmērīga budžeta deficīta situācijas koriģēšanas termiņi: Čehijas Republikai – 2013. gads, Polijai – 2015. gads, bet Horvātijai – 2016. gads. Fiskālā deficīta attiecība pret IKP visās aplūkojamās valstīs, izņemot Horvātiju un Poliju, 2013. gadā bija zemāka par 3% atsaucēs vērtību. Horvātijā un Polijā deficīts 2013. gadā sasniedza attiecīgi 4.9% un 4.3% no IKP, Rumānijā – 2.3% no IKP un Ungārijā – 2.2% no IKP, turpretī Lietuvā deficīts bija 2.1% no IKP, Bulgārijā un Čehijas Republikā – 1.5% no IKP, bet Zviedrijā – 1.1% no IKP.

Salīdzinājumā ar 2012. gadu fiskālā bilance 2013. gadā pasliktinājās četrās valstīs, galvenokārt atspoguļojot fiskālās stingrības mazināšanos (Bulgārijā, Ungārijā un Zviedrijā) vai mazāk labvēlīgu makroekonomisko vidi (Polijā). Turpretī Lietuvā un Rumānijā fiskālās konsolidācijas jomā tika panākts turpmāks progress, un šīm valstīm 2013. gada jūnijā tika atcelta attiecīgā pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūra, tāpat arī Čehijas Republikai, kurai izdevās panākt deficīta sarukumu zem atsaucēs vērtības 3% no IKP līdz 2013. gadam – noteiktajam pārmērīga budžeta deficīta novēršanas termiņam. Horvātijā budžeta deficīta attiecība pret IKP 2013. gadā samazinājās tikai nedaudz.

Eiropas Komisija prognozē, ka 2014. gadā Horvātijā budžeta deficīta attiecība pret IKP joprojām būs lielāka par atsaucēs vērtību 3% no IKP, sasniedzot 3.8% no IKP. Paredzams, ka Ungārijā budžeta deficīta attiecība būs pavisam nedaudz zemāka par atsaucēs vērtību (2.9%), bet visās pārējās valstīs – mazāka (Lietuvā un Rumānijā) vai būtiski mazāka par atsaucēs vērtību (Bulgārijā, Čehijas Republikā un Zviedrijā). Tiek prognozēts, ka Polijā

2014. gadā īslaicīgi izveidosies budžeta pārpalikums 5.7% no IKP, un to noteiks sistēmiskās pensiju reformas atcelšana, kas 2014. gadā ietver vienreizēju aktīvu pārvedumu no otrā pensiju līmeņa aktīviem aptuveni 9% no IKP apmērā.

Valdības parāda attiecība pret IKP aplūkojamās valstīs, izņemot Čehijas Republiku, Lietuvu un Ungāriju, 2013. gadā pieauga (sk. 1. tabulu). Šis kāpums atspoguļoja joprojām lielo sākotnējo budžeta deficītu un nelabvēlīgās izaugsmes un procentu likmju pieauguma tempa starpības dažās valstīs, bet deficīta-parāda korekcijai parasti bija mazinoša ietekme uz parāda rādītāju. Ilgāka termiņa skatījumā no 2004. gada līdz 2013. gadam valdības parāda attiecība pret IKP būtiski palielinājās Horvātijā (par 28.9 procentu punktiem), Lietuvā (par 20.1 procentu punktu), Rumānijā (par 19.7 procentu punktiem), Ungārijā (par 19.7 procentu punktiem), Čehijas Republikā (par 17.1 procentu punktu) un Polijā (par 11.3 procentu punktiem). Turpretī Bulgārijā un Zviedrijā parāda attiecība pret IKP 2013. gadā bija zemāka nekā 2004. gadā (sarukums – attiecīgi 18.1 procentu punkts un 9.7 procentu punkti).

Eiropas Komisija prognozē, ka 2014. gadā visās šajā ziņojumā aplūkotajās valstīs, izņemot Čehijas Republiku un Poliju, valdības parāda rādītājs pieaugs. Eiropas Komisijas prognozes liecina arī par to, ka parāda attiecība pret IKP visās valstīs, izņemot Horvātiju un Ungāriju, 2014. gadā joprojām būs mazāka par atsaucē vērtību (60% no IKP).

Aplūkojamām valstīm nākotnē ir ārkārtīgi svarīgi panākt un saglabāt stabilas un ilgtspējīgas fiskālās pozīcijas. Valstīm, uz kurām attiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību, ticami un laikus jānodrošina to saistību pildīšana sakarā ar pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru, lai budžeta deficīta rādītāji saskaņotajā termiņā samazinātos zem atsaucē vērtības. Turpmāka konsolidācija nepieciešama arī pārējās valstīs, kam vēl jāsasniedz to vidējā termiņa budžeta mērķi. Tāpēc īpaša uzmanība jāpievērš izdevumu pieauguma tempa ierobežošanai līmenī, kas ir zemāks par vidējā termiņa tautsaimniecības potenciālās izaugsmes tempu, atbilstoši pārskatītajā Stabilitātes un izaugsmes paktā paredzētajam izdevumu etalonrādītāja noteikumam. Turklāt pēc paktā paredzētā pārejas perioda valstīm, kuru parāda attiecība pret IKP, visticamāk, pārsniegs atsaucē vērtību, būtu jānodrošina rādītāja pietiekama samazināšanās atbilstoši pastiprinātā pakta noteikumiem. Turpmāka konsolidācija ļautu arī vieglāk pārvarēt ar iedzīvotāju novecošanu saistītās budžeta problēmas. Spēcīgam valsts fiskālajam regulējumam, kas pilnībā atbilst ES noteikumiem, jāveicina fiskālā

konsolidācija un jāierobežo valsts izdevumu nekontrolēta pieauguma iespējas, vienlaikus novēršot makroekonomiskās nelīdzsvarotības atjaunošanos. Kopumā šādas stratēģijas būtu jāietver visaptverošās strukturālās reformās, kas vērstas uz potenciālās izaugsmes un nodarbinātības palielināšanu.

VALŪTAS KURSA KRITĒRIJS

No šajā ziņojumā aplūkotajām valstīm VKM II pašlaik piedalās tikai Lietuva. Lietuvas lits pievienojās VKM II 2004. gada 28. jūnijā, tādējādi tas piedalījies VKM II vairāk nekā divus gadus pirms konverģences vērtēšanas, kā noteikts Līguma 140. pantā. Vienošanās par dalību VKM II pamatā bija vairākas Lietuvas institūciju politiskas apņemšanās, kas *inter alia* saistītas ar stabilas fiskālās politikas īstenošanu, kreditēšanas kāpuma ierobežošanu un turpmāku strukturālo reformu īstenošanu. Turklāt attiecībā uz Lietuvu tika pieļauts, ka tā pievienojas VKM II ar jau izveidoto valūtas padomes mehānismu. Šī apņemšanās neuzlika ECB nekādus papildu pienākumus.

Atsauces periodā no 2012. gada 16. maija līdz 2014. gada 15. maijam Lietuvas lita centrālais kurss VKM II ietvaros nemainījās. Lietuvas lits pastāvīgi tika tirgots atbilstoši tā centrālajam kursam, un tirgus apstākļi Lietuvā visu periodu kopumā bija stabili, kā to atspoguļoja arī nelielās īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar euro zonu.

Bulgārijas valūta nepiedalījās VKM II, bet tās kurss bija fiksēts pret euro valūtas padomes vienošanās ietvaros vidē, kurā pārsvarā bija zemas īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar euro zonu.

Horvātijas kuna un Rumānijas leja tika tirgotas elastīga valūtas kursa režīma apstākļos, izmantojot kontrolēti peldošu kursu attiecībā pret euro. Horvātijas kunas kursa svārstīgums salīdzinājumā ar citām VKM II neietilpstošām elastīgām valūtām bija neliels, bet īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar euro zonu bija samērā lielas. Rumānijas lejas kurss attiecībā pret euro bija diezgan svārstīgs, un īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar euro zonu visā atsauces periodā bija lielas. 2009. gadā Rumānijai kļuva pieejama starptautiskā finanšu palīdzības programma, kuru vadīja ES un SVF, bet pēc tam 2011. gadā – finansiālās palīdzības programma piesardzības pasākumu veidā, kam 2013. gadā sekoja programmas turpinājums. Tomēr Rumānija atsauces periodā neizmantoja piesardzības pasākumu programmā pieejamos līdzekļus. Tā kā šīs vienošanās

palīdzējušas mazināt finansiālo ievainojamību, tās atsaucēs periodā, iespējams, veicinājušas arī spiediena mazināšanos uz valūtas kursu.

Čehijas krona tika tirgota elastīga valūtas kursa režīma apstākļos. Tomēr 2013. gada novembrī *Česká národní banka* veica intervences valūtas tirgos, lai vājinātu kronu, un apņēmās nepieļaut, ka kronas valūtas kursa kāpums attiecībā pret euro pārsniedz noteiktu līmeni. Šo lēmumu pieņēma saskaņā ar centrālās bankas uzdevumu saglabāt cenu stabilitāti. Kopumā kronas kursam attiecībā pret euro atsaucēs periodā bija raksturīgs samērā liels svārstīgums, bet īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar euro zonu saglabājās samērā nelielas.

Ungārijas forints un Polijas zlots tika tirgoti elastīga valūtas kursa režīma apstākļos, un to valūtas kursiem bija raksturīgs būtisks svārstīgums, saglabājoties lielām īstermiņa procentu likmju starpībām salīdzinājumā ar euro zonu. 2008. gadā tika paziņots par *repo* līgumiem, kas nodrošina pieeju euro likviditātei un kas noslēgti starp *Magyar Nemzeti Bank* un ECB, kā arī starp *Narodowy Bank Polski* un ECB. Polijai atsaucēs periodā bija pieejama SVF elastīgā kredītlīnija, kuras mērķis bija nodrošināt aizdevumu pieprasījumu krīzes novēršanai un krīzes mazināšanai. Polija nav saņēmusi nevienu maksājumu no šā instrumenta. Tā kā šīs vienošanās palīdzēja mazināt ar finansiālo ievainojamību saistītos riskus, tās, iespējams, veicināja arī valūtas kursa spiediena riska mazināšanos.

Zviedrijas krona tika tirgota elastīga valūtas kursa režīma apstākļos, kad tās kursam bija raksturīgs liels svārstīgums, bet īstermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar euro zonu bija samērā nelielas. Atsaucēs periodā bija spēkā *Sveriges Riksbank* mijmaiņas līgums ar ECB, kas, palīdzot mazināt finansiālo ievainojamību, iespējams, ietekmējis arī Zviedrijas kronas valūtas kursu attiecībā pret euro.

ILGTERMIŅA PROCENTU LIKMJU KRITĒRIJS

Vidējā skatījumā atsaucēs periodā ilgtermiņa procentu likmju starpības salīdzinājumā ar euro zonas vidējo rādītāju vairākumā aplūkojamo valstu samazinājušās vai kopumā bijušas stabilas, daļēji atspoguļojot investoru mazāku vēlmi izvairīties no riska. Finanšu tirgi joprojām atšķirīgi izturējušies pret valstīm, pamatojoties uz to ārējo un iekšējo ievainojamību, t.sk. budžeta izpildes dinamiku un ilgspējīgas konverģences perspektīvām.

12 mēnešu atsauces periodā no 2013. gada maija līdz 2014. gada aprīlim ilgtermiņa procentu likmju kritērija atsauces vērtība bija 6.2%. Šo vērtību aprēķināja, pieskaitot 2 procentu punktus ilgtermiņa procentu likmju nesvērtajam aritmētiskajam vidējam rādītājam trijās dalībvalstīs, kur cenu stabilitāte ir vislielākā, t.i., Latvijas (3.3%), Īrijas (3.5%) un Portugāles (5.8%) rādītājam. Atsauces periodā euro zonas vidējā ilgtermiņa procentu likme un ilgtermiņa AAA reitinga obligāciju peļņas likme, kas iekļautas tikai ilustratīvā nolūkā, bija attiecīgi 2.9% un 1.9%.

Atsauces periodā visās astoņās aplūkotajās dalībvalstīs vidējās ilgtermiņa procentu likmes atšķirīgā mērā bija zemākas par procentu likmju konverģences kritērija atsauces vērtību 6.2% (sk. 1. tabulu).

CITI BŪTISKI FAKTORI

Līguma 140. pants nosaka, ka jāanalizē citi tautsaimniecības integrācijai un konverģencei būtiski faktori. Šo papildu faktoru izpēte ir svarīga, jo tie sniedz būtisku informāciju, lai novērtētu, vai dalībvalsts integrācija euro zonā, visticamāk, būs ilgtspējīga. Šo papildu faktoru vidū ir tirgu integrācija, maksājumu bilances stāvoklis un attīstība, kā arī vienības darbaspēka izmaksu un citu cenu indeksu attīstība.

Turklāt, lai nodrošinātu ciešāku tautsaimniecības politikas koordināciju un ES dalībvalstu ekonomiskā snieguma ilgtspējīgu konverģenci (Līguma 121. panta 3. punkts), 2011. gadā spēkā stājās uzraudzības procedūra makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanai un koriģēšanai (makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanas procedūra).² Pirmais solis šajā gadskārtējā procedūrā ir Eiropas Komisijas sagatavotais brīdināšanas mehānisma ziņojums iespējamās makroekonomiskās nelīdzsvarotības agrīnai noteikšanai un monitoringam. Komisija publicēja jaunāko brīdināšanas mehānisma ziņojumu 2013. gada 13. novembrī, un tajā ietilpst kvalitatīvs tautsaimniecības un finanšu novērtējums, kura pamatā ir arī tādu indikatīvu un pārredzamu rādītāju kopsavilkums, kuru vērtības salīdzinātas ar ES Regulā Nr. 1176/2011 noteiktajām indikatīvajām robežvērtībām (sk. 2. tabulu).³ Tam seko padziļināta pārbaude, ko Komisija veic par katru dalībvalsti, kuru, pēc tās domām, iespējams, ietekmē nelīdzsvarotība vai arī kurā pastāv šādas ietekmes

² Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 16. novembra Regula (ES) Nr. 1176/2011 par to, kā novērst un koriģēt makroekonomisko nelīdzsvarotību.

³ Minētā brīdināšanas mehānisma ziņojuma rādītāju kopsavilkumā sniegti dati par 2012. gadu. Turpretī 2. tabulā sniegti kopsavilkuma dati par 2011.–2013. gadu, kas pieejami šā ziņojuma datu pēdējā atjaunošanas termiņā, t.i., 2014. gada 15. maijā.

risks. Kas attiecas uz 2014. gada makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanas procedūras secinājumiem, brīdināšanas mehānisma ziņojums noteica, ka padziļināta pārbaude nepieciešama četrās no šajā ziņojumā aplūkotajām valstīm – Bulgārijā, Horvātijā, Ungārijā un Zviedrijā. Vēl vienā valstī, Rumānijā, pašlaik tiek īstenota ES un SVF piesardzības pasākumu programma, tāpēc tā nav aplūkota brīdināšanas mehānisma ziņojumā. Padziļinātas pārbaudes netika ierosināts veikt Čehijas Republikā, Lietuvā un Polijā. Pārbaužu rezultātos, kurus Eiropas Komisija publicēja 2014. gada 5. martā, tika secināts, ka Bulgārijā un Zviedrijā "joprojām pastāv makroekonomiskā nelīdzsvarotība, kam nepieciešams monitorings un politikas pasākumi", Ungārijā "joprojām pastāv makroekonomiskā nelīdzsvarotība, kam nepieciešams monitorings un izlēmīgi politikas pasākumi", bet Horvātijā "pastāv pārmērīga makroekonomiskā nelīdzsvarotība, kam nepieciešams īpašs monitorings un stingri politikas pasākumi".⁴

Minētajā rādītāju kopsavilkumā sniegts koncentrēts provizorisko datu apkopojums par valstu nelīdzsvarotību, kas nav uzskatāms par visaptverošu. Attiecībā uz ārējo nelīdzsvarotību kopsavilkumā redzams, ka pēc krasām korekcijām pēdējos gados vairākumā valstu tekošā konta bilance (tekošā konta bilances triju gadu vidējais rādītājs procentos no IKP) 2013. gadā turpinājusi uzlaboties Bulgārijā un Horvātijā, kur bilances saldo ir pozitīvs, kā arī Čehijas Republikā, Lietuvā, Polijā un Rumānijā. Zviedrijā un Ungārijā dažos pēdējos gados reģistrēts noturīgs tekošā konta pozitīvais saldo, kas Zviedrijā ir īpaši liels, pārsniedzot indikatīvo robežvērtību (6% no IKP).

⁴ Līdz jūnija beigām ES Padome ierosinās veikt procedūrā paredzēto pārbaudi par padziļināto pārbauci ieteikumu ieviešanu, pamatojoties uz 2. jūnijā publicētajiem Komisijas ieteikumiem, īpaši ieteikumiem par to, vai attiecīgajām dalībvalstīm, kurās vērojama pārmērīga nesabalansētība, būtu jāpiemēro makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanas procedūras korektīvā daļa. Komisija 5. martā norādīja, ka Horvātijai kā minimums tiks piemērota "īpaša uzraudzība". Paredzams, ka Bulgārijai, Ungārijai un Zviedrijai joprojām tiks piemērota preventīvā daļa, un tās saņems konkrētajai valstij raksturīgus ar makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanas procedūru saistītus ieteikumus.

2. tabula. Rādītāju kopsavilkums makroekonomiskās nelīdzsvarotības uzraudzībai

		Ārējā nesabalansētība/konkurētspējas rādītāji					Iekšējā nesabalansētība					
		Tekošā konta saldo ¹⁾	Neto starptautisko investīciju bilance ²⁾	Ar SPCI deflētais reālais efektīvais kurss ³⁾	Eksporta tirgus daļas ⁴⁾	Nominālās vienības darbaspēka izmaksas ⁵⁾	Ar patēriņu deflētas mājokļu cenas ⁶⁾	Privātā sektora kredītu plūsma ²⁾	Privātā sektora parāds ²⁾	Finanšu sektora saistības ⁶⁾	Valdības parāds ²⁾	Bezdarba līmenis ⁷⁾
Bulgārija	2011	-3.4	-85.9	1.9	16.6	21.3	-9.7	1.8	133	4.9	16	9.5
	2012	-0.7	-78.2	-4.0	4.7	12.7	-6.9	2.5	131	10.1	18	11.3
	2013	0.4	-76.2	.	5.7	12.7	-0.3	.	.	.	19	12.2
Čehijas Republika	2011	-3.0	-47.5	-0.6	6.5	2.3	-0.5	2.7	72	4.4	41	6.9
	2012	-2.6	-48.8	0.4	-3.3	3.4	-3.9	0.6	72	5.4	46	7.0
	2013	-1.8	-45.6	.	-7.4	3.7	46	6.9
Horvātija	2011	-2.2	-92.0	-4.5	-18.3	5.1	-5.9	-0.1	135	2.0	52	11.5
	2012	-0.5	-89.5	-8.3	-24.9	-0.3	-2.4	-2.1	133	0.8	56	13.8
	2013	0.1	-88.4	.	-27.3	2.8	-18.1	.	.	.	67	15.6
Lietuva	2011	0.0	-52.3	1.7	24.5	-7.7	2.3	-0.7	66	8.9	38	15.7
	2012	-1.3	-52.8	-6.7	28.9	-4.6	-3.2	-0.3	62	-0.3	40	15.5
	2013	-0.8	-45.7	.	20.8	6.6	0.1	.	.	.	39	13.5
Ungārija	2011	0.1	-107.4	-4.2	-3.9	4.6	-7.4	7.5	148	-2.7	82	10.7
	2012	0.5	-103.2	-1.2	-17.9	4.2	-9.2	-6.0	131	-8.2	80	11.0
	2013	1.4	-93.0	.	-14.9	9.1	.	-3.9	121	3.5	79	10.7
Polija	2011	-4.7	-64.0	-11.6	12.2	4.9	-5.4	7.1	76	4.3	56	9.1
	2012	-4.6	-66.5	1.3	1.1	4.1	-5.9	3.4	75	9.6	56	9.8
	2013	-3.3	-68.6	.	-0.4	.	-4.2	.	.	.	57	10.0
Rumānija	2011	-4.3	-65.4	-3.3	22.8	6.6	-17.7	2.3	74	4.4	35	7.2
	2012	-4.4	-67.5	-1.9	5.7	-5.2	-10.0	0.9	73	5.3	38	7.2
	2013	-3.3	-62.3	.	10.5	-0.5	-4.5	.	.	.	38	7.2
Zviedrija	2011	6.2	-11.1	2.9	-13.3	2.2	0.6	5.7	211	3.3	39	8.2
	2012	6.1	-12.1	10.1	-18.7	0.7	-0.2	1.3	210	4.6	38	8.1
	2013	6.1	-5.0	.	-17.4	3.7	4.7	2.9	209	8.3	41	7.9
Robežvērtība		-4.0/+6.0%	-35.0%	+/-11.0%	-6.0%	+12.0%	+6.0%	+14.0%	+133%	+16.5%	+60%	+10.0%

Avoti: Eiropas Komisija (*Eurostat*, Ekonomikas un finanšu lietu ģenerāldirektorāts) un ECB.
Piezīme: Šajā tabulā sniegti dati, kas pieejami šā ziņojuma datu pēdējā atjaunošanas termiņā, t.i., 2014. gada 15. maijā, tāpēc tie atšķiras no minētajā 2013. gada novembra brīdināšanas mehānisma ziņojumā publicētā rādītāju kopsavilkuma.
1) % no IKP, triju gadu vidējais rādītājs.
2) % no IKP.
3) Triju gadu procentuālās pārmaiņas salīdzinājumā ar 41 citu attīstīto valsti. Pozitīva vērtība norāda uz konkurētspējas mazināšanos.
4) Piecu gadu procentuālās pārmaiņas.
5) Triju gadu procentuālās pārmaiņas.
6) Procentuālās pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu.
7) Triju gadu vidējais rādītājs.

Tīrā starptautisko investīciju bilance procentos no IKP visās aplūkojamās valstīs, izņemot Zviedriju, saglabājusies ar krasi negatīvu vērtību, pārsniedzot indikatīvo robežvērtību (-35 % no IKP). 2013. gadā šis negatīvais līmenis bija ļoti augsts Bulgārijā, Horvātijā un Ungārijā, kur, neraugoties uz nesen notikušiem uzlabojumiem, tas pārsniedza -75% no IKP, bet Polijā un Rumānijā tas pārsniedza -60% no IKP. Tas atspoguļo agrāko tekošā konta deficītu, ārvalstu tiešo investīciju augsto līmeni tautsaimniecībā, kā arī lielākas citu ieguldījumu (īpaši aizdevumu un noguldījumu veidā), kas galvenokārt tika uzkrāti pirms pasaules finanšu un ekonomiskās krīzes sākuma, svārstības.

Cenu un izmaksu konkurētspējas ziņā globālā krīze pārtrauca vairākās aplūkojamās valstīs vēroto konkurētspējas vispārējo lejupslīdes tendenci. No 2009. gada līdz 2012. gadam reālais efektīvais valūtas kurss dažādā apmērā samazinājās Bulgārijā, Horvātijā, Lietuvā,

Ungārijā un Rumānijā. Turpretī Čehijas Republikā, Polijā un Zviedrijā reālais efektīvais valūtas kurss palielinājās. Vienības darbaspēka izmaksu kumulatīvais triju gadu pieauguma temps, kas pirmskrīzes gados visās aplūkojamās valstīs, izņemot Čehijas Republiku, bija ļoti augstā līmenī, vairākumā valstu, galvenokārt izņemot Rumāniju, 2013. gadā joprojām saglabājās spēcīgs un pat pieauga. Bulgārijā vienības darbaspēka izmaksu pieaugums 2013. gadā saglabājās stabils, pārsniedzot rādītāju kopsavilkuma indikatīvo robežvērtību (12%). Visbeidzot, piecos gados līdz 2013. gadam būtiski (vērtības izteiksmē) pieauga eksporta tirgus daļas Lietuvā, kā arī (mazāk) Bulgārijā un Rumānijā. Citās aplūkojamās valstīs eksporta tirgus daļas saruka, un Čehijas Republikā, Horvātijā, Ungārijā un Zviedrijā kritums pārsniedza indikatīvo robežvērtību (6%), t.i., daļas attiecīgi samazinājās par 7.4%, 27.3%, 14.9% un 17.4%.

Kas attiecas uz iespējamās iekšējās nelīdzsvarotības kopsavilkuma rādītājiem, samērā ilgais kredītu ekspansijas periods pirms pasaules finanšu un tautsaimniecības krīzes beidzies ar to, ka izveidojies augsts tautsaimniecības dalībnieku (lielākais izņēmums – finanšu sektors) uzkrātā parāda līmenis. Liels parāds, īpaši privātajā sektorā, ir nozīmīgs ievainojamības faktors vairākās aplūkojamās valstīs. Zviedrijā privātā sektora parāds 2013. gadā pārsniedza indikatīvo robežvērtību (133% no IKP), bet Horvātijā 2012. gadā tas bija robežvērtības līmenī. Arī valsts parāda attiecība pret IKP pasaules finanšu un ekonomiskās krīzes ietekmē palielinājusies vairākās aplūkojamās valstīs, lai gan tas noticis salīdzinājumā ar samērā zemu līmeni. Augsts iekšējā parāda līmenis, īpaši saistībā ar samērā augstu ārējā parāda līmeni, nosaka tautsaimniecības neaizsargātību pret finanšu tirgus spriedzes izplatīšanos. Augsts parāda līmenis var arī kavēt ilgtspējīgu izlaides kāpumu, jo tas var negatīvi ietekmēt finansējumu, kā arī tāpēc, ka nepieciešama aizņemto līdzekļu attiecības samazināšana. Turklāt ārvalstu valūtās veikto aizdevumu pārsvars vairākās aplūkojamās valstīs uzskatāms par makroekonomisku un finanšu risku, jo tādējādi kredītņēmējiem, kuri nav veikuši pienācīgus riska ierobežošanas pasākumus, rodas arī valūtas risks. Horvātijā, Ungārijā, Polijā un Rumānijā ir lieli parāda valūtu nesaskaņotības radītie riski, kuriem īpaši pakļautas mājsaimniecības, bet Horvātijā un Ungārijā – arī valsts sektors. Bulgārijā un Lietuvā, kur ārvalstu valūtu aizdevumi veido vēl lielāku banku kopējā kredītportfeļa daļu, šie aizdevumi pārsvarā veikti euro, un centrālās bankas cieši apņēmušās saglabāt uz euro balstītas valūtas padomes.

Visās aplūkojamās valstīs mājokļu cenu dinamika atspoguļo lejupvērstas korekcijas salīdzinājumā ar pirmskrīzes posmā sasniegto augsto līmeni, un dažos gadījumos

korekcijas ir būtiskas. Dažās valstīs turpmākas mājokļu cenu korekcijas/samazinājumi joprojām ir riska avots.

Darba tirgū korekciju process noteicis samērā augstu bezdarba līmeni, kas 2013. gadā sasniedza indikatīvo robežvērtību (10%; triju gadu vidējais rādītājs) vai arī to pārsniedza Bulgārijā (12.2%), Horvātijā (15.6%), Lietuvā (13.5%), Ungārijā (10.7%) un Polijā (10.0%). Ilgstoši augsts bezdarba līmenis, ko parasti papildinājusi prasmju neatbilstība darba tirgus pieprasījumam un/vai ģeogrāfiskas neatbilstības, daudzās valstīs joprojām ir būtisks ievainojamības avots un nosaka risku, kas apdraud reālo ienākumu konvergenci, ņemot vērā arī nelabvēlīgās demogrāfiskās tendences.

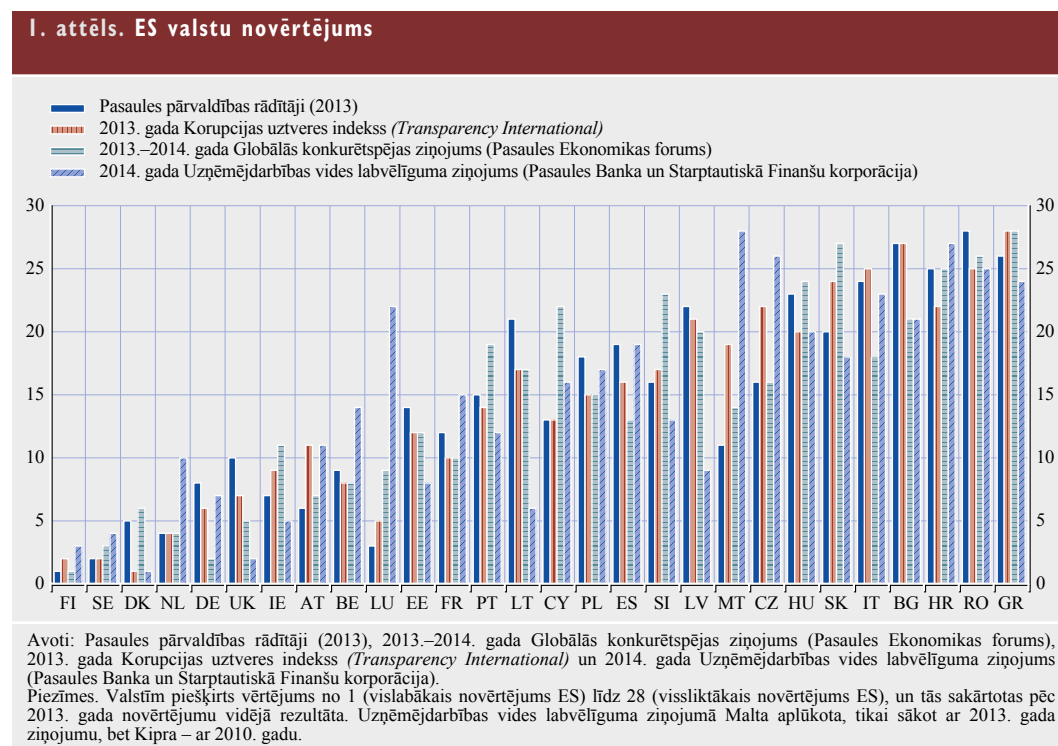
Norādes, kuru pamatā ir mehāniska rādītāju kopsavilkuma datu nolasīšana, nevajadzētu interpretēt kā neapgāžamus pierādījumus nelīdzsvarotības pastāvēšanai. Piemēram, mehāniski nolasot rādītāju kopsavilkuma datus, varētu nepamanīt jaunākā periodā esošos nelīdzsvarotības un ievainojamības momentus, jo triju vai piecu gadu vidējos rādītājos būtiski ietekmēja krasās pēckrīzes laika korekcijas, kas nākotnē, iespējams, nebūs ilgtspējīgas. Īpaši tāpēc padziļināto pārbaužu kontekstā jāņem vērā papildu faktori, t.sk. rādītāju attīstība laika gaitā, kā arī jaunākās norises un perspektīva.

Vēl viens svarīgs papildinošs mainīgais rādītājs, kas jāpēta kā tautsaimniecības integrācijas un konverģences ilgtspējai būtisks papildu faktors, ir institucionālās vides stiprums, t.sk. statistikas jomā. Dažās no aplūkojamām Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstīm ražošanas faktoru efektīvu izmantošanu un sadali kavējošā pastāvošā elastības trūkuma un šķēršļu novēršana palīdzētu nostiprināt šo valstu ekonomisko potenciālu. Šie šķēršļi atspoguļo uzņēmējdarbības vides vājās vietas, iestāžu samērā zemu kvalitāti, vāju pārvaldību un korupciju. Kavējot potenciālo izlaides kāpumu, institucionālā vide var pasliktināt arī valsts parāda apkalpošanas spējas un apgrūtināt ekonomisko korekciju veikšanu. Institucionālā vide var ietekmēt arī valsts spēju īstenot nepieciešamos politikas pasākumus.

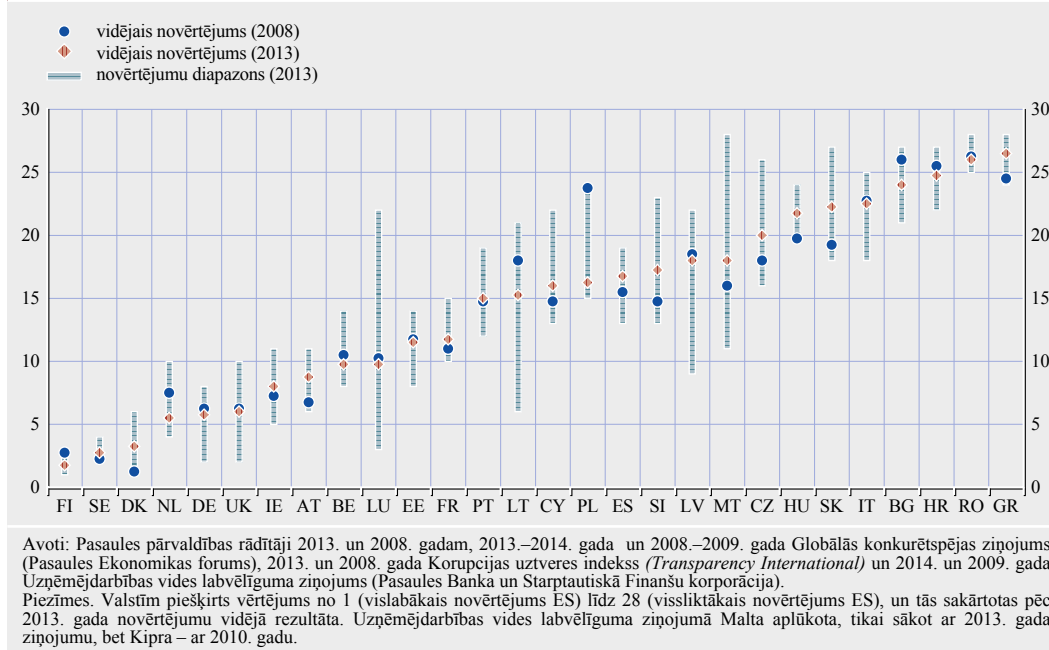
1. attēlā atainots 28 ES dalībvalstu pašreizējais reitings, kā norādīts šādos dažādu starptautisko organizāciju ziņojumos: Pasaules pārvaldības rādītāji (*Worldwide Governance Indicators*), Globālās konkurētspējas ziņojums (Pasaules Ekonomikas forums), Korupcijas uztveres indekss (*Corruption Perception Index; Transparency International*) un Uzņēmējdarbības vides labvēlīguma ziņojums (*Doing Business Report*;

Pasaules Banka un Starptautiskā Finanšu korporācija). Šie rādītāji pārsvarā sniedz kvalitatīvo informāciju un dažos gadījumos atspoguļo vairāk uzskatus nekā novērotus faktus. Tomēr kopumā tie tiešām apkopo plašu un ārkārtīgi būtisku informāciju par institucionālās vides kvalitāti. 2. attēlā redzamas šo reitingu vidējās vērtības 2013. gadā un pirms pieciem gadiem, pamatojoties uz ECB aprēķiniem.

Redzams, ka visas aplūkojamās valstis (nozīmīgs izņēmums ir Zviedrija, kas visu ES dalībvalstu vidū atrodas otrajā vietā), neraugoties uz būtiskām šo valstu atšķirībām, iestāžu kvalitāte un pārvaldība uzrādīta kā vidēji samērā vāja salīdzinājumā ar vairākumu euro zonas valstu. Pēc Zviedrijas no citām aplūkojamām valstīm attiecīgi 14. un 16. vietu 2013. gadā ES valstu vidū ieņem Lietuva un Polija. Bulgārija, Horvātija un Rumānija ar attiecīgi 25., 26. un 27. vietu atrodas gandrīz pašā reitinga tabulas apakšā. Turklāt, kā norādīts 2. attēlā, izņemot Lietuvu, Poliju un (mazāk) Bulgāriju, pēdējos piecos gados aplūkojamās valstīs nav veikti nekādi būtiski uzlabojumi salīdzinājumā ar norisēm citās dalībvalstīs.

2. attēls. ES valstu novērtējumu diapazons

Vispārējā situācija kopumā apstiprinās, sīkāk aplūkojot konkrētus institucionālos rādītājus (sk. 1. att.). Lai gan valstu reitings atšķiras atkarībā no uzņēmējdarbības un institucionālās vides vērtēšanā izmantotā avota, nav šaubu, ka vairākumā aplūkojamo valstu šajā jomā joprojām iespējami būtiski uzlabojumi. Piemēram, uzņēmējdarbības vide tiek vērtēta kā īpaši pozitīva Lietuvā, kura saskaņā ar Uzņēmējdarbības vides labvēlīguma ziņojumu 2013. gadā ieņēma 6. vietu ES valstu vidū. Tomēr samērā vājais kopējais sniegums pārvaldības ziņā Lietuvā, uz ko norāda 21. vieta Pasaules pārvaldības rādītājos, liecina, ka vēlams izveidot spēcīgāku institucionālo vidi.

Vietējo iestāžu, pārvaldības un uzņēmējdarbības vides uzlabojumi, kā arī turpmāks progress valsts uzņēmumu privatizācijā un spēcīgāki centieni, lai veicinātu ES fondu apguvi, palīdzētu paātrināt ražīguma kāpumu, *inter alia* palielinot konkurenci galvenajos regulējamajos sektoros (t.sk. enerģētikā un transportā), mazinot šķēršļus uzņēmējdarbības uzsākšanai un veicinot tik ļoti nepieciešamās privātās investīcijas.

Visbeidzot, raita konverģences procesa veicināšanai būtiski svarīgas arī institucionālās iezīmes, kas saistītas ar statistikas kvalitāti. Tas *inter alia* attiecas uz valsts statistikas iestādes juridiskās neatkarības noteikšanu, tās administratīvo uzraudzību un budžeta

autonomiju, informācijas vākšanas likumiskajām tiesībām un statistikas konfidencialitātes tiesiskajām normām, kas sīkāk aprakstītas 5. nodaļas 9. sadaļā.

4. KOPSAVILKUMI PAR VALSTĪM

4.1. BULGĀRIJA

Atsauces periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) Bulgārijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija –0.3%, t.i., daudz zemāka par cenu stabilitātes kritērija atsauces vērtību 1.7%.

Aplūkojot vēsturiski ilgāku periodu, patēriņa cenu gada inflācija Bulgārijā bijusi svārstīga, pēdējos 10 gados mainoties robežās no 0.4% līdz 12.0%. Inflācijas kāpums 2004.–2008. gadā atspoguļoja administratīvi regulējamo cenu korekcijas, akcīzes nodokļu likmju saskaņošanu ar ES līmeni, virkni piedāvājuma šoku un pieprasījuma spiediena palielināšanos. Straujo inflācijas kritumu 2009. gadā daļēji noteica zemākas izejvielu cenas un ekonomiskās aktivitātes sarukums. 2010. un 2011. gadā inflācija atkal pakāpeniski pieauga (attiecīgi līdz 3.0% un 3.4%), galvenokārt atspoguļojot augstākas izejvielu cenas un akcīzes nodokļa palielinājumu tabakas izstrādājumiem. Pēc tam izejvielu cenu spiediena mazināšanās un vājš iekšējais un ārējais pieprasījums izraisīja pakāpenisku inflācijas sarukumu. Papildus zemajam inflācijas pamatlīmenim administratīvi regulējamo cenu būtisks samazinājums vēl vairāk veicināja inflācijas samazināšanos līdz vēsturiski zēmam līmenim 2013. gadā. Nominālo vienības darbaspēka izmaksu kāpuma temps saruka no 2008. gadā sasniegtā augstākā līmeņa (12.6%) līdz 2.5% 2011. gadā, bet 2013. gadā atkal pieauga līdz 5.2%. Aplūkojot jaunākās norises, SPCI gada inflācija samazinājās no 1.0% 2013. gada maijā līdz zemākajam līmenim (–2.1%) 2014. gada februārī, bet pēc tam sāka nedaudz palielināties, aprīlī sasniedzot –1.3%. Šīs norises daļēji noteica pārtikas preču un enerģijas starptautisko cenu lejupvērstā tendence un (mazākā mērā) efektīvā valūtas kursa kāpums. Turklāt ārkārtēji iekšējie faktori radīja nozīmīgu lejupvērstu spiedienu uz inflāciju. Šie faktori ietver elektroenerģijas cenu māsaimniecībām, kā arī citu administratīvi regulējamo cenu sarukumu, transporta un veselības pakalpojumu cenu kritumu un labu ražu, kas noteica pārtikas preču cenu samazināšanos.

Jaunākās pieejamās nozīmīgāko starptautisko institūciju inflācijas prognozes paredz, ka 2014. un 2015. gadā inflācija pakāpeniski no pašlaik vērojamā ļoti negatīvā līmeņa pieaugs un 2014. gadā būs 0.8–0.9% un 2015. gadā – 0.9–2.3%. Šķiet, ka ar inflācijas prognozēm saistītie riski tuvākā un vidējā termiņā ir kopumā līdzsvaroti. Lejupvērstos

riskus rada vājāks, nekā gaidīts, iekšzemes pieprasījums un ārējā vide. Tomēr starptautiskās izejvielu cenas un nesenā administratīvi regulējamo cenu samazinājuma apturēšana vai pretēja norise varētu radīt augšupvērstu risku. Raugoties tālākā nākotnē, Bulgārijai būs problemātiski vidējā termiņā ilgstoši saglabāt zemu inflāciju, ņemot vērā monetārās politikas ierobežotās manevrēšanas iespējas, ko nosaka esošais valūtas padomes mehānisms. Turklāt izlīdzināšanās process vidējā termiņā varētu ietekmēt inflāciju, jo IKP uz vienu iedzīvotāju un cenu līmenis Bulgārijā vēl joprojām ir ievērojami zemāks nekā euro zonā. Tomēr grūti novērtēt šā izlīdzināšanās procesa radītās ietekmes uz inflāciju precīzu apjomu. Paātrinoties ekonomiskās atveseļošanās tempam un progresējot ienākumu konverģencei, cenu līmeņa konverģence varētu turpināties. Tas savukārt izpaustos kā augstāka inflācija valstī, ņemot vērā fiksēto nominālo valūtas kursu. Ekonomiskās konverģences procesa kontekstā pilnībā nevar neņemt vērā iespēju, ka atkal varētu atjaunoties būtisks pieprasījuma spiediens, lai gan notiekošais aizņemto līdzekļu īpatsvara samazināšanas process mazina šo risku tuvākajā nākotnē. Ņemot vērā valūtas padomes mehānismu un alternatīvu pretciklisku politikas instrumentu ierobežoto ietekmi, varētu būt grūti izvairīties no makroekonomiskās nelīdzsvarotības, t.sk. augstas inflācijas, atkārtotas atjaunošanās.

Kopumā, lai gan Bulgārijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija pašlaik ir daudz zemāka par atsauces vērtību, ir bažas par inflācijas konverģences ilgspēju.

Pašlaik uz Bulgāriju neattiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Atsauces periodā (2013. gads) valdības budžeta deficīts bija 1.5% no IKP, t.i., ievērojami zemāks par atsauces vērtību (3% no IKP). Valdības bruto parāda attiecība pret IKP bija 18.9% no IKP, t.i., daudz zemāka par atsauces vērtību (60% no IKP). Eiropas Komisija prognozē, ka 2014. gadā budžeta deficīta rādītājs palielināsies līdz 1.9% no IKP un valdības parāda rādītājs – līdz 23.1% no IKP. Vērtējot citus fiskālos faktorus, budžeta deficīta rādītājs 2013. gadā nepārsniedza valsts investīciju attiecību pret IKP. Svarīgi, ka Bulgārijai jānodrošina pietiekams progress vidēja termiņa mērķa (strukturālais budžeta deficīts – 1.0% no IKP) sasniegšanā un stabilas fiskālās politikas saglabāšanā pēc šā mērķa sasniegšanas. Tai īpaši jārisina visdažādākās fiskālās problēmas, kas aprakstītas 5. nodaļā.

Divu gadu atsauces periodā Bulgārijas leva nepedalījās VKM II, bet atbilstoši 1997. gada jūlijā ieviestajam valūtas padomes mehānismam tās kurss bija piesaistīts euro (1 euro =

1.95583 Bulgārijas levas). Īstermiņa procentu likmju starpība ar 3 mēnešu EURIBOR triju mēnešu periodā, kas beidzās 2012. gada jūnijā, bija augsta (1.9 procentu punkti), bet triju mēnešu periodā, kas beidzās 2014. gada martā, saruka līdz samērā zēmam līmenim (0.6 procentu punktiem). Ilgāka termiņa skatījumā gan Bulgārijas levas reālais efektīvais kurss, gan tās divpusējais reālais kurss attiecībā pret euro 2014. gada aprīlī bija tuvu atbilstošajam 10 gadu vēsturiski vidējam līmenim. Runājot par citām ārējām norisēm, maksājumu bilances apvienotā tekošā un kapitāla konta negatīvais saldo pakāpeniski auga no 2004. gada līdz 2007. gadam. Pēc spēcīga iekšzemes pieprasījuma krituma negatīvais saldo 2009. gadā būtiski samazinājās un 2011. gadā izveidojās šā konta neliels pozitīvais saldo. Vienlaikus Bulgārijas tīrā starptautisko investīciju bilance, kas arī bija strauji pasliktinājusies no –30.1% no IKP 2004. gadā līdz –101.8% 2009. gadā, stabili uzlabojās, sasniedzot –78.2% 2012. gadā un –76.2% 2013. gadā. Tomēr valsts neto ārvalstu saistības joprojām ir ļoti lielas, un ārvalstu tiešās investīcijas veido lielāko bruto ārvalstu saistību daļu. Tāpēc fiskālā un strukturālā politika joprojām ir svarīga ārējās ilgtspējas un tautsaimniecības konkurētspējas veicināšanā.

Ilgtermiņa procentu likmes atsauces periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) bija vidēji 3.5%, tātad daudz zemākas par ilgtermiņa procentu likmju konverģences kritērija atsauces vērtību (6.2%). Bulgārijā ilgtermiņa procentu likmēm pēdējos gados bijusi tendence stabilizēties, atsauces perioda beigās sasniedzot 3.4%. Ilgtermiņa procentu likmju starpība salīdzinājumā ar euro zonu 2012. gada beigās būtiski saruka aptuveni līdz nullei un pēc tam nedaudz palielinājās. Atsauces perioda beigās ilgtermiņa procentu likmju starpība ar euro zonas vidējo rādītāju bija tikai 1.0 procentu punkts (un 1.7 procentu punkti ar euro zonas ilgtermiņa AAA reitinga obligāciju peļņas likmi).

Lai Bulgārijā nodrošinātu ilgtspējīgu konverģenci veicinošu vidi, nepieciešama arī ekonomiskā politika, kas vērsta uz vispārējas makroekonomiskās stabilitātes, t.sk. ilgtspējīgas cenu stabilitātes, nodrošināšanu. Saistībā ar makroekonomisko nelīdzsvarotību Eiropas Komisija izvēlējās Bulgāriju padziļinātai pārbaudei Brīdināšanas mehānisma ziņojumā 2014. gadā un secināja, ka "Bulgārijā joprojām pastāv makroekonomiskā nelīdzsvarotība, kam nepieciešams monitorings un politikas pasākumi". Vienlaikus, ņemot vērā monetārās politikas ierobežotās manevrēšanas iespējas, ko nosaka valūtas padomes mehānisms, ļoti svarīgi, lai pārējās politikas jomas nodrošinātu tautsaimniecību ar līdzekļiem, kas nepieciešami valstij raksturīgo šoku pārvarēšanai un ļautu izvairīties no

makroekonomiskās nelīdzsvarotības atjaunošanās. Bulgārijai īpaši jārisina visdažādākās ekonomiskās politikas problēmas, kas sīkāk aprakstītas 5. nodaļā.

Bulgārijas tiesību akti neatbilst visām prasībām centrālās bankas neatkarībai, monetārās finansēšanas aizliegumam un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Bulgārija ir ES dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 131. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.2. ČEHIJAS REPUBLIKA

Atsauces periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) Čehijas Republikas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 0.9%, t.i., daudz zemāka par cenu stabilitātes kritērija atsauces vērtību 1.7%.

Aplūkojot vēsturiski ilgāku periodu, no 2004. gada līdz 2007. gadam patēriņa cenu gada inflācija Čehijas Republikā svārstījies robežās no 1.6% līdz 3%. Sasniegusi augstāko punktu 2008. gadā, pēc finanšu krīzes inflācija būtiski saruka un 2009. gada beigās sāka pakāpeniski augt, bet 2013. gadā kāpums atkal palēninājās, sasniedzot 1.4%. Pēdējo 10 gadu inflācijas dinamika jāskata kontekstā ar noturīgu tautsaimniecības izaugsmi, kurā pārtraukumi bija vērojami tikai 2008. un 2009. gadā un 2012. un 2013. gadā. Pārsvārā aplūkojamā periodā atlīdzība vienam nodarbinātajam auga straujāk par darba ražīguma kāpumu. Vienības darbaspēka izmaksu kāpuma temps palēninājās un krīzes ietekmē īslaicīgi kļuva negatīvs, bet 2012. gadā tas atkal palielinājās. 2013. gadā vienības darbaspēka izmaksu pieaugums bija nedaudz zemāks par 0%, ko noteica būtisks atlīdzības vienam nodarbinātajam kritums. Importa cenu sarukumu gandrīz visā periodā no 2005. gada līdz 2010. gadam un to pieaugumu, sākot ar 2011. gadu, galvenokārt noteica kronas kursa kāpums un tam sekojošais kritums, ko 2011. un 2012. gadā papildināja pasaules izejvielu cenu krasa palielināšanās. 2013. gada beigās importa cenu kāpums kļuva straujāks, jo pazeminājās kronas kurss. Kronas kursa samazināšanās sekoja pēc tam, kad *Česká národní banka* 2013. gada novembrī veica intervenci, lai vājinātu vietējo valūtu, un apņēmās nepieļaut, ka kronas kursa pieaugums attiecībā pret euro pārsniedz noteiktu robežu. Šis lēmums tika pieņemts, centrālajai bankai cenšoties saglabāt cenu stabilitāti. Kas attiecas uz jaunākajām norisēm, 2014. gada sākumā SPCI inflācijas gada kāpuma temps būtiski saruka. To noteica iepriekš veiktās netiešo nodokļu palielināšanas izzūdošā ietekme un administratīvi regulējamo elektroenerģijas cenu krasa samazināšanās. 2014. gada aprīlī inflācija bija 0.2%.

Jaunākās pieejamās nozīmīgāko starptautisko institūciju inflācijas prognozes paredz, ka inflācija 2014. un 2015. gadā pakāpeniski palielināsies un būs attiecīgi 0.1–1.0% un 1.8–2.2% diapazonā. Paredzams, ka 2014. gadā inflācijas spiedienu mazinās būtisks administratīvi regulējamo cenu pieauguma kritums un 2013. gada krasā pievienotās vērtības nodokļa (PVN) likmes palielinājuma pirmās kārtas ietekmes izžušana. Tomēr gaidāms, ka spēcīgāka iekšzemes pieprasījuma un augstāku importa preču cenu ietekmē

inflācija prognozes periodā pietuvināsies 2% mērķrādītājam. Ar inflācijas perspektīvu saistītie riski ir līdzsvaroti. Augšupvērstie riski saistīti ar lielāku, nekā gaidīts, izejvielu cenu kāpumu, bet lejupvērstie riski pamatā saistīti ar vājāku, nekā gaidīts, ekonomisko aktivitāti. Tālākā perspektīvā paredzams, ka izlīdzināšanās process var turpmākajos gados ietekmēt inflāciju un/vai nominālo valūtas kursu, ņemot vērā, ka Čehijas Republikā IKP uz vienu iedzīvotāju un cenu līmenis vēl arvien ir zemāks nekā euro zonā. Tomēr grūti novērtēt šā izlīdzināšanās procesa radītās ietekmes precīzo apjomu.

Pašlaik uz Čehijas Republiku attiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību; tā novēršanas termiņš ir 2013. gads. Atsauces periodā (2013. gads) valdības budžeta deficīts bija 1.5% no IKP, t.i., ievērojami zemāks par atsauces vērtību (3% no IKP). Valdības bruto parāda attiecība pret IKP bija 46.0% no IKP, t.i., zemāka par atsauces vērtību (60% no IKP). Eiropas Komisija prognozē, ka 2014. gadā budžeta deficīta rādītājs palielināsies līdz 1.9% no IKP, bet valdības parāda rādītājs saruks līdz 44.4% no IKP. Vērtējot citus fiskālos faktorus, deficīta rādītājs 2013. gadā nepārsniedza valsts investīciju attiecību pret IKP. Svarīgi, ka Čehijas Republikai jānodrošina pārmērīgā budžeta deficīta noturīga korekcija un jāpanāk pietiekams progress vidējā termiņa mērķa (strukturālais budžeta deficīts – 1.0% no IKP) sasniegšanā, kā arī stabilas fiskālās politikas saglabāšanā pēc šā mērķa sasniegšanas. Tai jārisina arī vairākas fiskālās problēmas, kas aprakstītas 5. nodaļā.

Divu gadu atsauces periodā Čehijas krona nepiedalījās VKM II, bet to tirgoja elastīga valūtas kursa režīma apstākļos. Tomēr 2013. gada novembrī *Česká národní banka* paziņoja, ka veiks intervenci valūtas tirgos ar mērķi pazemināt kronas kursu, lai novērstu inflācijas mērķrādītāja nesasniegšanu ilgtermiņā, un apņēmās nepieļaut, ka kronas kursa kāpums attiecībā pret euro pārsniedz noteiktu robežu. Vidēji Čehijas kronas kursam attiecībā pret euro bija raksturīgs samērā liels svārstīgums. Pēc kāpuma līdz pat 2012. gada septembrim Čehijas kronas kurss pakāpeniski samazinājās līdz 2013. gada novembrim. Pēc tam tas saruka vēl vairāk līdz līmenim, kas atbilst *Česká národní banka* noteiktajai zemākajai robežai. Atsauces periodā īstermiņa procentu likmju starpība ar 3 mēnešu EURIBOR kopumā bija neliela un triju mēnešu periodā, kas beidzās 2014. gada martā, bija 0.1 procentu punkts. Ilgāka termiņa skatījumā gan Čehijas kronas reālais efektīvais kurss, gan tās divpusējais reālais kurss attiecībā pret euro 2014. gada aprīlī bija tuvu atbilstošajam 10 gadu vēsturiski vidējam līmenim. Kas attiecas uz citām ārējām norisēm, Čehijas Republikā laikā no 2005. gada līdz 2007. gadam tika reģistrēta

maksājumu bilances apvienotā tekošā un kapitāla konta deficīta palielināšanās, pēc tam 2008. un 2009. gadā deficīts tika koriģēts, strauji sarūkot iekšzemes pieprasījumam. Pēc deficīta palielināšanās 2010. gadā, sākot ar 2011. gadu, ārējā bilance turpināja uzlaboties, 2012. gadā sasniedzot 0.0% no IKP, bet 2013. gadā – pārpalikumu 0.5% no IKP, jo palielinājās preču tirdzniecības pozitīvais saldo. Vienlaikus valsts tīrā starptautisko investīciju bilance būtiski pasliktinājās – no –28.2% no IKP 2004. gadā līdz –48.8% no IKP 2012. gadā, tomēr 2013. gadā tā uzlabojās, sasniedzot –45.6% no IKP.

Ilgtermiņa procentu likmes atsauces periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) bija vidēji 2.2%, tātad daudz zemākas par procentu likmju konverģences kritērija atsauces vērtību (6.2%). Čehijas Republikā ilgtermiņa procentu likmes kopš rekordaugstā līmeņa sasniegšanas 2009. gada jūnijā (5.5%) pēdējos gados strauji samazinājušās, obligāciju peļņas likmēm atspoguļojot zināmas svārstības, kas vērojamas arī citās valstīs saistībā ar valsts parāda krīzi euro zonā. Atsauces perioda beigās ilgtermiņa procentu likmes bija 2.0%. Ilgtermiņa procentu likmju sarukums kopš 2009. gada un augstās euro zonas ilgtermiņa procentu likmes noteica to, ka šo procentu likmju starpība samazinājās un ieguva būtisku negatīvu vērtību, 2012. gada augustā sasniedzot –1.5 procentu punktus. Vēlāk ilgtermiņa procentu likmes Čehijas Republikā samazinājās mazāk nekā euro zonā un starpība saruka, atsauces perioda beigās sasniedzot aptuveni –0.4 procentu punktus (un 0.3 procentu punktus salīdzinājumā ar euro zonas ilgtermiņa AAA reitinga obligāciju peļņas likmi).

Lai Čehijas Republikā nodrošinātu ilgtspējīgu konverģenci veicinošu vidi, nepieciešams arī vidējā termiņā saglabāt uz stabilitāti orientētu monetāro politiku. Kas attiecas uz makroekonomisko nelīdzsvarotību, Eiropas Komisija neizvēlējās Čehijas Republiku padziļinātai pārbaudei Brīdināšanas mehānisma ziņojumā 2014. gadā. Tomēr Čehijas Republikai jārisina visdažādākās ekonomiskās politikas problēmas, kas sīkāk aprakstītas 5. nodaļā.

Čehijas Republikas tiesību akti neatbilst visām prasībām centrālās bankas neatkarībai, konfidencialitātei, monetārās finansēšanas aizliegumam un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Čehijas Republika ir ES dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 131. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.3. HORVĀTIJA¹

Atsauces periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) Horvātijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 1.1%, t.i., daudz zemāka par cenu stabilitātes kritērija atsauces vērtību 1.7%.

Aplūkojot vēsturiski ilgāku periodu, patēriņa cenu gada inflācija Horvātijā pēdējo 10 gadu laikā svārstījies robežās no 1.1% līdz 5.8%. No 2004. gada līdz 2007. gadam inflācija svārstījās aptuveni 2–3% līmenī, 2008. gadā pārsniedza 5% un pēc tam samazinājās līdz mērenākam līmenim. No 2004. gada līdz 2008. gadam būtisks kredītu atlikuma kāpums izraisīja iekšzemes pieprasījuma spiediena veidošanos. Vienlaikus stabils darba samaksas pieaugums mazināja konkurētspēju. Šīs makroekonomiskās norises izrādījās nenoturīgas, un 2009. gadā pasaules finanšu krīzes ietekmē Horvātijas tautsaimniecībā iestājās ilgstoša recesija. Tāpēc SPCI gada inflācija samazinājās, 2010. gadā sasniedzot 1.1%. Pēc tam tā atkal pakāpeniski pieauga (2012. gadā – 3.4%), kāpjot pārtikas, enerģijas un administratīvi regulējamām cenām, kā arī pieaugot pievienotās vērtības nodoklim (PVN) un akcīzes nodokļiem, bet 2013. gadā, izzūdot šo palielinājumu ietekmei, tā kritās (2.3%). Aplūkojot nesenās norises, SPCI gada inflācija 2014. gada sākumā īslaicīgi kļuva nedaudz negatīva (aprīlī – –0.1%). Šis būtiskais kritums saistāms ar zemākām pārtikas un elektrības cenām 2013. gada oktobrī un pieprasījuma puses spiediena neesamību. Kopumā pašreizējā inflācija jāaplūko lielas makroekonomiskās nelīdzsvarotības un ievainojamības kontekstā.

Jaunākās pieejamās nozīmīgāko starptautisko institūciju prognozes paredz, ka pašreizējā negatīvā inflācija 2014. un 2015. gadā pakāpeniski palielināsies attiecīgi no 0.5% līdz 1.1% un no 1.1% līdz 2.2%. Ar Horvātijas inflācijas perspektīvu saistītie riski kopumā ir līdzsvaroti. Svarīgi, ka augšupvērstie riski attiecas uz preču un administratīvi regulējamo cenu norisēm, bet lejupvērstie riski saistīti ar tautsaimniecības atveseļošanās dinamiku. Raugoties tālākā nākotnē, Horvātijai var būt problemātiski vidējā termiņā ilgtspējīgi saglabāt zemu inflāciju, ņemot vērā monetārās politikas ierobežotās manevrēšanas iespējas, pastāvot stingri kontrolētam mainīga valūtas kursa režīmam un augstam euroizācijas līmenim. Izlīdzināšanās process turpmākajos gados, iespējams, ietekmēs inflāciju un/vai nominālo valūtas kursu, ņemot vērā, ka IKP uz vienu iedzīvotāju un cenu līmenis Horvātijā joprojām ir zemāks nekā euro zonas valstīs. Taču grūti novērtēt šā izlīdzināšanās procesa radītās ietekmes precīzo apjomu. Paātrinoties tautsaimniecības izaugsmei un uzlabojoties ienākumu konverģencei, cenu līmeņa konverģence, iespējams,

¹ Horvātijā pievienojās Eiropas Savienībai 2013. gada 1. jūlijā.

turpināties. Tā savukārt izpaudīsies kā augstāka inflācija valstī, ņemot vērā stingri kontrolēto mainīga valūtas kursa režīmu.

Lai gan Horvātijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija pašlaik ir daudz zemāka par atsaucenes vērtību, tomēr pastāv bažas saistībā ar inflācijas konverģences ilgtspēju.

Pašlaik uz Horvātiju attiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību, un tā novēršanas termiņš ir 2016. gads. Atsaucenes periodā (2013. gads) valdības budžeta deficīts bija 4.9% no IKP, t.i., ievērojami pārsniedza atsaucenes vērtību (3% no IKP). Valdības bruto parāda attiecība pret IKP bija 67.1% no IKP, t.i., augstāka par atsaucenes vērtību (60% no IKP). Eiropas Komisija prognozē, ka 2014. gadā budžeta deficīta rādītājs samazināsies līdz 3.8% no IKP, bet valdības parāda rādītājs palielināsies līdz 69.0% no IKP. Vērtējot citus fiskālos faktorus, budžeta deficīta rādītājs 2013. gadā pārsniedza valsts investīciju attiecību pret IKP, un prognozēts, ka tā tas būs arī 2014. gadā. Svarīgi, ka Horvātijai 2014. gadā un turpmākajā periodā jānodrošina progress fiskālās konsolidācijas jomā atbilstoši PDP noteiktajai prasībai, lai līdz 2016. gadam novērstu pārmērīgu budžeta deficītu. Tai jārisina arī vairākas fiskālas problēmas, kas aprakstītas 5. nodaļā.

Divu gadu atsaucenes periodā Horvātijas kuna nepiedalījās VKM II, bet to tirgoja elastīga valūtas kursa režīma apstākļos, izmantojot stingri kontrolētu mainīgu valūtas kursu. Atsaucenes periodā Horvātijas kunas kursa svārstīgums attiecībā pret euro bija neliels. Vienlaikus īstermiņa procentu likmju starpība ar 3 mēnešu EURIBOR vidēji bija samērā augsta. Ilgāka termiņa skatījumā gan Horvātijas kunas reālais efektīvais kurss, gan tās divpusējais reālais kurss attiecībā pret euro 2014. gada aprīlī bija tuvu atbilstošajam 10 gadu vēsturiski vidējam līmenim. Vērtējot citas ārējās norises, Horvātijas tekošajā kontā un kapitāla kontā pēdējos gados bijušas būtiskas korekcijas. Pēc ārējā deficīta pakāpeniska pieauguma laikā no 2004. gada līdz 2008. gadam apvienotā tekošā konta un kapitāla konta deficīts stabili uzlabojās un 2012. gadā veidoja nelielu pārpalikumu (0.1% no IKP) un 2013. gadā – pārpalikumu (1.2% no IKP). Vienlaikus valsts tīrā starptautisko investīciju bilance būtiski pasliktinājusies – no –47.7% no IKP 2004. gadā līdz –89.5% 2012. gadā un –88.4% 2013. gadā. Tāpēc fiskālā un strukturālā politika joprojām ir svarīga ārējās ilgtspējas un tautsaimniecības konkurētspējas veicināšanā.

Ilgtermiņa procentu likmes atsauces periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) bija vidēji 4.8%, tātad daudz zemākas par procentu likmju konverģences kritērija atsauces vērtību (6.2%). Atsauces periodā ilgtermiņa procentu likmes palielinājās, jo tika pazemināti kredītreitingi. Tā beigās ilgtermiņa procentu likmes bija 4.4% – par 2.0 procentu punktiem augstākas nekā euro zonas vidējā procentu likme (un par 2.7 procentu punktiem augstākas nekā euro zonas ilgtermiņa AAA reitinga obligāciju peļņas likme).

Lai Horvātijā nodrošinātu ilgspējīgu konverģenci veicinošu vidi, nepieciešama arī uz stabilitāti orientēta monetārā politika un visaptverošas strukturālās reformas. Saistībā ar makroekonomisko nelīdzsvarotību Eiropas Komisija izvēlējās Horvātiju padziļinātai pārbaudei Brīdināšanas mehānisma ziņojumā 2014. gadā un secināja, ka "Horvātijā pastāv pārmērīga makroekonomiskā nelīdzsvarotība, kam nepieciešams īpašs monitorings un stingri politikas pasākumi". Vienlaikus, ņemot vērā, ka stingri kontrolētais mainīga valūtas kursa režīms un augstais euroizācības līmenis ierobežo monetārās politikas manevrēšanas iespējas, pārējām politikas jomām jānodrošina tautsaimniecībai līdzekļi, lai tā varētu pārvarēt valstij raksturīgos šokus un nodrošināt makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanu, kā arī novērst to atkārtosanos nākotnē. Horvātijai īpaši jārisina visdažādākās ekonomiskās politikas problēmas, kas sīkāk aprakstītas 5. nodaļā.

Horvātijas tiesību akti neatbilst visām prasībām centrālās bankas neatkarībai. Horvātija ir dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 131. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.4. LIETUVA

Atsauces periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) Lietuvas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 0.6%, t.i., daudz zemāka par cenu stabilitātes kritērija atsauces vērtību 1.7%.

Aplūkojot vēsturiski ilgāku periodu, patēriņa cenu gada inflācija Lietuvā bijusi svārstīga, pēdējos 10 gados 12 mēnešu laikā vidēji mainoties robežās no 1.2% līdz 11.1%. Pēc Lietuvas pievienošanās ES 2004. gadā inflācija salīdzinājumā ar iepriekšējo 10 gadu zemo līmeni būtiski pieauga 2007. un 2008. gadā. Augšupvērsto inflācijas tendenci izraisīja izejvielu un importa cenu kāpums, kā arī netiešo nodokļu pieaugums. Inflācijas tālākas kāpums, kas aizsākās 2007. gadā, attiecināms uz vairāku faktoru kopumu, kas ietvēra augstākas enerģijas un pārtikas preču cenas, kā arī arvien saspringtāku situāciju darba tirgū un ļoti spēcīgu pieprasījuma palielināšanos, kas atspoguļoja ekonomikas pārkaršanu un makroekonomiskās nelīdzsvarotības palielināšanos. Tā kā šīs makroekonomiskās norises izrādījās nenoturīgas, Lietuvas tautsaimniecībā 2009. gadā bija vērojams būtisks kritums, bet turpmākajos gados tautsaimniecība atveseļojās. Pēc 2008. gadā sasniegtās augstākās inflācijas (11.1%) gada inflācija strauji kritās. Šīs korekcijas palīdzēja Lietuvai atgūt cenu konkurētspēju. Taču 2011. un 2012. gadā pasaules enerģijas un pārtikas cenu kāpuma dēļ inflācija atkal pieauga. 2013. gadā inflācijas kritumu (līdz 1.2%) izraisīja labvēlīgas izejvielu cenas pasaulē un pārtikas un administratīvi regulējamo cenu sarukums. Aplūkojot nesenās norises, SPCI gada inflācija 2014. gada sākumā joprojām bija zema (2014. gada aprīlī – 0.3%).

Jaunākās pieejamās nozīmīgāko starptautisko institūciju prognozes paredz, ka inflācija 2014. un 2015. gadā pakāpeniski pieaugs un būs attiecīgi 1.0–1.3% un 1.8–2.4% diapazonā. Ar inflāciju saistītie riski ir augšupvērsti, jo iespējams lielāks, nekā gaidīts, pārtikas un enerģijas cenu kāpums pasaulē un straujāks, nekā gaidīts, darba samaksas pieaugums, bet lejupvērstos riskus nosaka iespējamais administratīvi regulējamo cenu samazinājums saistībā ar importētās gāzes cenu kritumu. Lielāks algu pieaugums, īpaši, ja darba ražīguma kāpums būs vājāks, nekā pašlaik paredzēts, radītu augšupvērstu spiedienu uz vienības darbaspēka izmaksām. Raugoties tālākā nākotnē, Lietuvai būs problemātiski vidējā termiņā ilgtspējīgi saglabāt zemu inflāciju, ņemot vērā monetārās politikas ierobežotās manevrēšanas iespējas. Izlīdzināšanās process turpmākajos gados varētu ietekmēt inflāciju, ņemot vērā, ka IKP uz vienu iedzīvotāju un cenu līmenis Lietuvā joprojām ir zemāks nekā euro zonā. Tomēr grūti novērtēt šā izlīdzināšanās procesa radītās

ietekmes uz inflāciju precīzu apmēru. Taču ienākumu un cenu konverģence, iespējams, turpināsies. Tā savukārt izpaudīsies kā augstāka inflācija valstī, ņemot vērā, ka nominālais valūtas kurss nav elastīgs. Ekonomiskās konverģences kontekstā nevar neņemt vērā iespēju, ka atkal varētu rasties nozīmīgs pieprasījuma spiediens, lai gan notiekošais aizņemto līdzekļu īpatsvara mazināšanas process, nostiprinātā fiskālā pārvaldība un makroprudenciālais regulējums (t.sk. *Lietuvos bankas* "atbildīgas kreditēšanas pamatnostādņu" ieviešana) mazina šo risku nākotnē. Tāpēc, ņemot vērā nominālā valūtas kursa elastības trūkumu un alternatīvu pretcikliskas politikas instrumentu ierobežotās iespējas, var būt grūti novērst makroekonomiskās nelīdzsvarotības, t.sk. augstas inflācijas, atkārtotu veidošanos.

Kopumā, lai gan Lietuvas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija pašlaik ir daudz zemāka par atsauces vērtību, ir bažas par inflācijas konverģences ilgspēju.

Uz Lietuvu pašlaik neattiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Atsauces periodā (2013. gads) valdības budžeta deficīts bija 2.1% no IKP, t.i., zemāks par atsauces vērtību (3% no IKP). Valdības bruto parāda attiecība pret IKP bija 39.4% no IKP, t.i., daudz zemāka par atsauces vērtību (60% no IKP). Eiropas Komisija prognozē, ka 2014. gadā budžeta deficīta rādītājs joprojām būs 2.1% no IKP, bet valdības parāda rādītājs palielināsies līdz 41.8% no IKP. Vērtējot citus fiskālos faktorus, deficīta rādītājs 2013. gadā nepārsniedza valsts investīciju attiecību pret IKP. Svarīgi, ka Lietuvai jānodrošina pietiekams progress vidējā termiņa mērķa sasniegšanā (strukturālais deficīts 1.0% no IKP) un pēc tam jāsauglabā stabila fiskālā politika. Tai arī jāturpina uz izdevumiem balstītas konsolidācijas stratēģijas ieviešana un jārisina vairākas fiskālās problēmas, kas aprakstītas 5. nodaļā.

Lietuvas lits piedalās VKM II kopš 2004. gada 28. jūnija. Divu gadu atsauces periodā Lietuvas lits bija stabils un atbilda centrālajam kursam attiecībā pret euro (3.45280). Īstermiņa procentu likmju starpība ar 3 mēnešu EURIBOR vidēji bija neliela – aptuveni 0.5 procentu punkti no atsauces perioda sākuma līdz triju mēnešu periodam, kas beidzās 2013. gada jūnijā. Pēc tam triju mēnešu periodā, kas beidzās 2014. gada martā, tās samazinājās, sasniedzot ļoti zemu līmeni (0.1 procentu punkts). Ilgāka termiņa skatījumā gan Lietuvas lita reālais efektīvais kurss, gan tā divpusējais reālais kurss attiecībā pret euro 2014. gada aprīlī bija samērā tuvu atbilstošajam 10 gadu vēsturiski vidējam līmenim. Runājot par citām ārējām norisēm, Lietuvas maksājumu bilances apvienotā tekošā un

kapitāla konta negatīvais saldo no 2004. gada līdz 2008. gadam pakāpeniski auga. Pēc spēcīga iekšzemes pieprasījuma krituma, kas izraisīja importa samazinājumu, konkurētspējas uzlabošanos un spēcīgu eksporta pieaugumu, negatīvais saldo būtiski saruka un 2009. gadā izveidojās liels apvienotā tekošā un kapitāla konta pozitīvais saldo (2012. gadā – 2.0% no IKP un 2013. gadā – 3.7%). Vienlaikus Lietuvas tūrā starptautisko investīciju bilance pasliktinājās no –34.4% no IKP 2004. gadā līdz –57.3% 2009. gadā, bet pēc tam pakāpeniski uzlabojās līdz –52.8% 2012. gadā un –45.7% 2013. gadā.

Ilgtermiņa procentu likmes atsauces periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) bija vidēji 3.6%, tātad daudz zemākas par procentu likmju konverģences kritērija atsauces vērtību (6.2%). Starptautiskā finanšu krīze būtiski un nelabvēlīgi ietekmēja Lietuvas kapitāla tirgus, un ilgtermiņa procentu likmes 2009. gadā nozīmīgi pieauga, sasniedzot nemainīgu līmeni (14.5%), bet otrreizējā tirgū darījumi netika veikti. Ierobežota apjoma darījumi un sākotnējā emisija atsākās 2010. gadā, un ilgtermiņa procentu likmes gandrīz nepārtraukti līdz atsauces perioda beigām saruka, sasniedzot 3.3%. Šis kritums notika stabilāku ekonomisko norišu apstākļos. Procentu likmju starpība salīdzinājumā ar euro zonas vidējo rādītāju, sākot ar 2010. gadu, saruka, atsauces perioda beigās sasniedzot 0.9 procentu punktus (un 1.6 procentu punktus salīdzinājumā ar euro zonas ilgtermiņa AAA reitinga obligāciju peļņas likmi).

Lai Lietuvā nodrošinātu ilgspējīgu konverģenci veicinošu vidi, nepieciešams arī īstenot ekonomisko politiku, kas vērsta uz vispārējas ilgspējīgas makroekonomiskās stabilitātes, t.sk. cenu stabilitātes, nodrošināšanu. Kas attiecas uz makroekonomisko nelīdzsvarotību, Eiropas Komisija neizvēlējās Lietuvu padziļinātai pārbaudei Brīdināšanas mehānisma ziņojumā 2014. gadā. Vienlaikus, ņemot vērā, ka nominālā valūtas kursa elastības trūkums ierobežo monetārās politikas manevrēšanas iespējas, pārējām politikas jomām jānodrošina tautsaimniecībai līdzekļi, lai tā varētu pārvarēt valstij raksturīgos šokus un izvairīties no iespējamās makroekonomiskās nelīdzsvarotības atkārtotības. Lietuvai īpaši jārisina visdažādākās ekonomiskās politikas problēmas, kas sīkāk aprakstītas 5. nodaļā.

Lietuvas tiesību akti atbilst Līgumam un Statūtiem.

4.5. UNGĀRIJA

Atsauces periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) Ungārijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 1.0%, t.i., daudz zemāka par cenu stabilitātes kritērija atsauces vērtību 1.7%.

Aplūkojot vēsturiski ilgāku periodu, patēriņa cenu gada inflācija Ungārijā pēdējo 10 gadu laikā svārstījās aptuveni 5% līmenī (ar dažiem izņēmumiem). Tomēr secīgi preču cenu šoki un biežas netiešo nodokļu un administratīvi regulējamo cenu pārmaiņas nozīmēja, ka aplūkojamā periodā patēriņa cenu inflācija Ungārijā bija samērā svārstīga. Būtiskais darba samaksas vienam nodarbinātajam pieaugums līdz 2008. gadam palielināja vienības darbaspēka izmaksas, kas 2009. un 2010. gadā kritās darba samaksas ierobežojuma dēļ saistībā ar ekonomisko lejupslīdi. Šis mērenais vienības darbaspēka izmaksu kāpuma pieaugums izrādījās īslaicīgs, jo atlīdzības vienam nodarbinātajam palielinājums 2011. gadā un negatīvais darba ražīguma pieaugums 2012. gadā palielināja vienības darbaspēka izmaksas. 2013. gadā vienības darbaspēka izmaksas turpināja kāpt, palielinoties atlīdzībai vienam nodarbinātajam, kas atspoguļoja darba samaksas pieaugumu valsts sektorā. Aplūkojot nesenās norises, SPCI gada inflācija 2014. gada sākumā turpināja samazināties un aprīlī bija –0.2%. Līdztekus nelielajam iekšzemes pieprasījumam zema inflācija atspoguļo pārtikas cenu inflācijas kritumu, ko noteica laba raža, zema importētā inflācija un enerģijas cenu sarukums, kas atspoguļo administratīvi regulējamo cenu samazinājumu 2013. un 2014. gadā.

Jaunākās pieejamās nozīmīgāko starptautisko institūciju prognozes paredz, ka inflācija 2014. un 2015. gadā pakāpeniski pieaugs un būs attiecīgi 0.5–1.0% un 2.8–3.0% diapazonā. Ar inflācijas perspektīvu saistītie riski kopumā ir līdzsvaroti. Runājot par augšupvērstiem riskiem, iespējams lielāks, nekā gaidīts, pasaules izejvielu cenu kāpums un spriedzes atjaunošanās pasaules finanšu tirgos, kā arī iekšzemes politikas nenoteiktība var radīt tālāku spiedienu uz forinta kursa kritumu, tādējādi palielinot importa preču un pakalpojumu cenas. Runājot par lejupvērstiem riskiem, gaidāms, ka notiekošais banku un mājsaimniecību veiktais bilanču korekcijas process, kā arī fiskālais slogs ietekmēs iekšzemes pieprasījuma atveseļošanu. Tālākā perspektīvā izlīdzināšanās process, iespējams, turpmākajos gados ietekmēs inflāciju un/vai nominālo valūtas kursu, ņemot vērā, ka IKP uz vienu iedzīvotāju un cenu līmenis Ungārijā joprojām ir zemāks nekā euro zonā. Tomēr grūti novērtēt šā izlīdzināšanās procesa radītās ietekmes precīzo apjomu.

Kopumā, lai gan Ungārijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija pašlaik ir ievērojami zemāka par atsauces vērtību, ir bažas par inflācijas konverģences ilgtspēju.

Uz Ungāriju pašlaik neattiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Atsauces periodā (2013. gads) valdības budžeta deficīts bija 2.2% no IKP, t.i., zemāks par atsauces vērtību (3% no IKP). Valdības bruto parāda attiecība pret IKP bija 79.2% no IKP, t.i., lielāka par atsauces vērtību (60% no IKP). Eiropas Komisija prognozē, ka 2014. gadā budžeta deficīts palielināsies līdz 2.9% no IKP, bet valdības parāda rādītājs – līdz 80.3% no IKP. Vērtējot citus fiskālos faktorus, deficīta rādītājs 2013. gadā nepārsniedza valsts investīciju attiecību pret IKP. Svarīgi, ka Ungārijai jānodrošina vidējā termiņa mērķa sasniegšana (strukturālais deficīts 1.7% no IKP) un valdības parāda rādītāja pastāvīga samazināšanās. Tai jārisina arī vairākas fiskālās problēmas, kas aprakstītas 5.5.2. nodaļā.

Divu gadu atsauces periodā Ungārijas forints nepiedalījās VKM II. Ungārijas forinta kursa svārstīgums attiecībā pret euro bija augsts. Forinta kurss attiecībā pret euro līdz 2012. gada augustam pieauga, bet pēc tam 2012. gada beigās un 2013. gada 1. ceturksnī samazinājās aptuveni par 10%. Vēlāk, kad Ungārijas forinta kurss bija atguvis daļu zaudētā, 2013. gada vidū tas saskārās ar spiediena atjaunošanos un 2014. gada sākumā kritās, bet, sākot ar 1. ceturkšņa beigām, tas nedaudz pieauga. Visā atsauces periodā īstermiņa procentu likmju starpība ar 3 mēnešu EURIBOR vidēji bija augsta, lai gan tā pakāpeniski saruka, *Magyar Nemzeti Bank* samazinot procentu likmes apstākļos, kad saruka inflācijas starpība ar euro zonu. Vienošanās par *repo* darījumiem starp *Magyar Nemzeti Bank* un ECB, par kuru tika paziņots 2008. gada beigās, palīdzēja samazināt finansiālo ievainojamību un tādējādi, iespējams, veicināja arī valūtas kursa spiediena sarukumu atsauces periodā. Ilgāka termiņa skatījumā gan Ungārijas forinta reālais efektīvais kurss, gan tā divpusējais reālais kurss attiecībā pret euro 2014. gada aprīlī bija zemāks par atbilstošo 10 gadu vēsturiski vidējo līmeni. Vērtējot citas ārējās norises, Ungārijas tekošajā kontā un kapitāla kontā pēdējos gados bijušas būtiskas korekcijas. Pēc pastāvīga, liela budžeta deficīta (2004.–2008. gadā) 2009. gadā negatīvais saldo kļuva pozitīvs un 2012. un 2013. gadā pakāpeniski palielinājās attiecīgi līdz 3.5% un 6.5%. Vienlaikus Ungārijas tīrā starptautisko investīciju bilance, kas arī bija strauji pasliktinājusies no –85.4% no IKP 2004. gadā līdz zemākajam punktam –117.2% no IKP 2009. gadā, uzlabojās 2012. un 2013. gadā, sasniedzot attiecīgi –103.2% no IKP un –93.0% no IKP. Taču valsts neto ārvalstu saistības joprojām ir ļoti augstas. Tāpēc

fiskālās un strukturālā politika joprojām ir svarīga ārējās ilgtspējas un tautsaimniecības konkurētspējas veicināšanā.

Ilgtermiņa procentu likmes atsauces periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) bija vidēji 5.8%, tātad zemākas par procentu likmju konverģences kritērija atsauces vērtību (6.2%). Pirms atsauces perioda ilgtermiņa procentu likmes būtiski samazinājās (2012. gada sākumā – 9.0%; 2013. gada maijā – 5.1%). Pasaulē sarukusi vēlme izvairīties no riska un vairāki secīgi monetārās politikas procentu likmes samazinājumi veicināja obligāciju peļņas likmes kritumu. Atsauces periodā procentu likmes pieauga un tā beigās bija 5.6%, atspoguļojot galvenokārt iekšzemes nelīdzsvarotību. Atsauces perioda beigās ilgtermiņa procentu likmju starpība ar euro zonas vidējo rādītāju bija tikai 3.2 procentu punkti (un 3.9 procentu punkti ar euro zonas ilgtermiņa AAA reitinga obligāciju peļņas likmi).

Lai Ungārijā nodrošinātu ilgtspējīgu konverģenci veicinošu vidi, nepieciešams arī saglabāt uz stabilitāti orientētu monetāro politiku, t.sk. stabilu institucionālo vidi, kas nodrošina tirgus uzticēšanos pilnīgai centrālās bankas neatkarībai. Saistībā ar makroekonomisko nelīdzsvarotību Eiropas Komisija izvēlējās Ungāriju padziļinātai pārbaudei Brīdināšanas mehānisma ziņojumā 2014. gadā un secināja, ka "Ungārijā joprojām pastāv makroekonomiskā nelīdzsvarotība, kam nepieciešams monitorings un izlēmīgi politikas pasākumi". Ungārijai jāatrisina visdažādākās ekonomiskās politikas problēmas, kas sīkāk aprakstītas 5.5.1. nodaļā.

Ungārijas tiesību akti neatbilst visām prasībām centrālās bankas neatkarībai, monetārās finansēšanas aizliegumam, vienotai euro rakstībai un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Ungārija ir ES dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 131. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.6. POLIJA

Atsauces periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) Polijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 0.6%, t.i., ievērojami zemāka par cenu stabilitātes kritērija atsauces vērtību 1.7%.

Aplūkojot vēsturiski ilgāku periodu, patēriņa cenu gada inflācija Polijā pēdējo 10 gadu laikā svārstījusies robežās no 0.8% līdz 4.2%. Konkrētāk, pēc īslaicīga inflācijas kāpuma 2004. gadā, kas galvenokārt saistīts ar Polijas pievienošanos ES, 2005. un 2006. gadā tā saruka līdz zēmam līmenim. 2006. gada beigās cenu spiediens atkal pastiprinājās, 2008. gadā inflācija pārsniedza 4.0% un 2009. gadā saglabājās paaugstinātā līmenī. Makroekonomiskās norises līdz 2008. gada vidum raksturoja stabils ekonomiskās aktivitātes kāpums, kas tika pārtraukts tikai 2005. gada 1. pusgadā. Tā laika cenu norises ietekmēja arī izejvielu cenu kāpums. 2007. un 2008. gadā parādījās jaudu spiediens, kas samazinājās līdz ar pasaules finanšu krīzes sākumu. Relatīvi pārejoša ekonomiskā lejupslīde un zemākas pasaules izejvielu cenas izraisīja īslaicīgu SPCI gada inflācijas sarukumu zem 2% 2010. gada vasarā. 2011. gadā pasaules izejvielu cenu kāpums, nominālā efektīvā valūtas kursa kritums un PVN likmes paaugstināšana spēcīga iekšzemes pieprasījuma apstākļos veicināja inflācijas kāpuma atjaunošanos. Tomēr 2012. gadā aizsācies būtiskais ekonomiskās aktivitātes kritums un pasaules izejvielu cenu norises veicināja krasu inflācijas samazināšanos līdz vēsturiski zēmam līmenim 2013. gadā. Gada inflācija 2013. gada jūnijā sasniedza zemāko punktu (0.2%). Vērtējot jaunākās norises, SPCI gada inflācija saglabājusies mērena (0.3% 2014. gada aprīlī). Arī PCI inflācija bija 0.3%, t.i., zem centrālās bankas noteiktā vidējā termiņa mērķrādītāja (2.5% ar ± 1 procentu punkta pieļaujamās novirzes koridoru).

Jaunākās pieejamās nozīmīgāko starptautisko institūciju prognozes paredz, ka inflācija 2014. un 2015. gadā pakāpeniski pieaugs un būs attiecīgi 1.1–1.5% un 1.9–2.4% diapazonā. Ar inflācijas perspektīvu saistītie riski kopumā ir līdzsvaroti. Augšupvērstie riski galvenokārt attiecas uz izejvielu cenu dinamiku, bet lejupvērstie riski galvenokārt saistīti ar Polijas tautsaimniecības atveseļošanās tempu. Ilgākā termiņā izlīdzināšanās process turpmākajos gados, iespējams, ietekmēs inflāciju un/vai nominālo valūtas kursu, ņemot vērā, ka IKP uz vienu iedzīvotāju un cenu līmenis Polijā joprojām ir zemāks nekā euro zonā. Tomēr grūti novērtēt šā izlīdzināšanās procesa radītās ietekmes precīzo apjomu.

Kopumā, lai gan Polijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija pašlaik ir daudz zemāka par atsaucē vērtību, ir bažas par inflācijas konverģences ilgtspēju.

Uz Poliju pašlaik attiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Atsaucē periodā (2013. gads) valdības budžeta deficīts bija 4.3% no IKP, t.i., ievērojami pārsniedza atsaucē vērtību (3% no IKP). Valdības bruto parāda attiecība pret IKP bija 57.0% no IKP, t.i., zemāka par atsaucē vērtību (60% no IKP). Eiropas Komisija prognozē, ka 2014. gadā būs īslaicīgs budžeta pārpalikums (5.7% no IKP) un valdības parāda rādītāja kritums līdz 49.2%, ko noteiks vienreizējs aktīvu pārvedums no otrā pensiju sistēmas līmeņa aktīviem (aptuveni 9% no IKP). Vērtējot citus fiskālos faktorus, budžeta deficīta rādītājs 2013. gadā pārsniedza valsts investīciju attiecību pret IKP. Svarīgi, ka atbilstoši PDP prasībām Polijai līdz 2015. gadam jānodrošina ilgtspējīga budžeta deficīta samazināšanās un jānovērš pārmērīgs budžeta deficīts, kā arī pēc tam jānodrošina pietiekams progress vidējā termiņa mērķa sasniegšanā (strukturālais deficīts 1% no IKP). Tai jārisina arī citas fiskālās problēmas, kas aprakstītas 5. nodaļā.

Divu gadu atsaucē periodā Polijas zlots nepiedalījās VKM II, bet to tirgoja elastīga valūtas kursa režīma apstākļos. Polijas zlota kursa svārstīgums attiecībā pret euro bija samērā augsts. Līdz 2012. gada augustam Polijas zlota kurss attiecībā pret euro pakāpeniski paaugstinājās. Pēc tam tas kritās attiecībā pret euro augoša svārstīguma periodā 2013. gada vidū. Vēlāk līdz atsaucē perioda beigām zlots pakāpeniski nostiprinājās attiecībā pret euro. Īstermiņa procentu likmju starpība ar 3 mēnešu EURIBOR Polijā joprojām bija samērā liela. 2008. gada beigās *Narodowy Bank Polski* un ECB vienojās par *repo* darījumiem, kas dos iespēju *Narodowy Bank Polski* aizņemt līdz 10 mljrd. euro. Turklāt kopš 2009. gada vidus darbojas divreiz (2011. un 2013. gadā) pagarinātā SVF elastīgā kredītlīnija, kas izveidota, lai apmierinātu pieprasījumu pēc krīzes novēršanas un pēc aizdevumiem krīzes mazināšanai. Kopš šīs kredītlīnijas izveides Polija no tās nav saņēmusi nevienu maksājumu. Tā kā šīs vienošanās palīdzēja mazināt ar finansiālo ievainojamību saistītos riskus, tās, iespējams, veicināja arī valūtas kursa spiediena riska samazināšanos. Ilgāka termiņa skatījumā gan Polijas zlota reālais efektīvais kurss, gan tā divpusējais reālais kurss attiecībā pret euro 2014. gada aprīlī bija tuvu atbilstošajam 10 gadu vēsturiski vidējam līmenim. Runājot par citām ārējām norisēm, Polijas maksājumu bilances apvienotā tekošā un kapitāla konta negatīvais saldo 2007. un 2008. gadā bija augsts. Apvienotā tekošā un kapitāla konta bilance 2009. gadā būtiski

izlīdzinājās un 2012. gadā bija –1.5% no IKP un 2013. gadā – 1.0% no IKP. Vienlaikus Polijas tīrā starptautisko investīciju bilance būtiski pasliktinājās – no –41.6% no IKP 2004. gadā līdz –68.6% no IKP 2013. gadā. Tāpēc fiskālā un strukturālā politika joprojām ir svarīga ārējās ilgtspējas un tautsaimniecības konkurētspējas veicināšanā.

Ilgtermiņa procentu likmes atsauces periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) bija vidēji 4.2%, tātad daudz zemākas par procentu likmju konverģences kritērija atsauces vērtību (6.2%). Finanšu krīzes laikā Polijā ilgtermiņa procentu likmes kopumā bija samērā svārstīgas, stabilizējoties 2009. gada 2. pusgadā un 2010. gada sākumā. Augošais starptautisko investoru pieprasījums pēc Polijas valdības obligācijām veicināja ilgtermiņa procentu likmju sarukumu 2010. gadā. 2010. gada beigās un 2011. gada sākumā ilgtermiņa procentu likmes nedaudz palielinājās, atspoguļojot pastiprinātu spriedzi finanšu tirgū. No 2011. gada vidus līdz 2013. gada vidum tām bija lejupejoša tendence, bet vēlāk tās nedaudz pieauga. Atsauces perioda beigās Polijas ilgtermiņa procentu likme bija 4.1% – par 1.7 procentu punktiem augstāka nekā euro zonas vidējais rādītājs (un par 2.4 procentu punktiem augstāka nekā euro zonas AAA reitinga obligāciju peļņas likme).

Lai Polijā nodrošinātu ilgtspējīgu konverģenci veicinošu vidi, nepieciešams arī vidējā termiņā saglabāt uz stabilitāti orientētu monetāro politiku. Kas attiecas uz makroekonomisko nelīdzsvarotību, Eiropas Komisija neizvēlējās Poliju padziļinātai pārbaudei Brīdināšanas mehānisma ziņojumā 2014. gadā. Lai gan Polijas tautsaimniecībai samērā labi izdevās pārciest globālo krīzi, joprojām jāatrisina vairāki strukturālie jautājumi. Polijai īpaši jārisina visdažādākās ekonomiskās politikas problēmas, kas sīkāk aprakstītas 5. nodaļā.

Polijas tiesību akti neatbilst visām prasībām centrālās bankas neatkarībai, konfidencialitātei, monetārās finansēšanas aizliegumam un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Polija ir ES dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 131. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.7. RUMĀNIJA

Atsauces periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) Rumānijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 2.1%, t.i., augstāka par cenu stabilitātes kritērija atsauces vērtību 1.7%.

Aplūkojot vēsturiski ilgāku periodu, Rumānijā SPCI gada vidējā inflācija, kas 21. gs. sākumā bija ļoti augsta, samazinājās līdz 2007. gadam, kad lejupvērstā tendence pavērsās pretējā virzienā. 2009. gadā inflācija atkal kritās un pēc tam kopumā stabilizējās augstā līmenī pirms pazemināšanās līdz vēsturiski zēmam līmenim (3.4% un 3.2% attiecīgi 2012. un 2013. gadā). Līdztekus vienības darbaspēka izmaksām būtiski faktori, kas noteica inflācijas attīstību, bija vairāki lieli ar piedāvājumu saistīti šoki (t.sk. PVN kāpums 2010. gadā), administratīvi regulējamo cenu un akcīzes nodokļu korekcijas, kā arī valūtas kursa norises. Inflācijas dinamika pēdējo 10 gadu laikā jāaplūko, ņemot vērā ekonomikas pārkaršanu laikā no 2004. līdz 2008. gadam, kam 2009. un 2010. gadā sekoja krass ekonomiskās aktivitātes kritums un mērena atveseļošanās no 2011. gada līdz 2013. gadam. No 2004. gada līdz 2008. gadam bezdarba līmenis saruka un darba samaksas kāpuma temps bija būtiski straujāks nekā produktivitātes pieaugums, un tas savukārt veicināja vienības darbaspēka izmaksu palielināšanos līdz divciparu skaitlim. Bezdarbam atkal palielinoties un darba samaksas pieauguma tempam būtiski palēninoties, vienības darbaspēka izmaksu kāpums samazinājās no 22.9% 2008. gadā līdz 2.5% 2013. gadā. Vērtējot jaunākās norises, SPCI gada inflācijai pēc 2012. gada septembrī sasniegtā augstā līmeņa (5.4%) kopumā bijusi tendence samazināties, 2013. gada septembrī sarūkot līdz 1.1%, bet 2014. gada aprīlī pēc degvielas akcīzes nodokļu kāpuma tā nedaudz palielinājās (līdz 1.6%). Šis kopējais būtiskais kritums saistāms ar pievienotās vērtības nodokļa pazemināšanu miltiem un maizes izstrādājumiem (2013. gada septembrī), mazinot pasaules cenu pārmaiņu noteikto enerģijas un pārtikas cenu spiedienu, kā arī ar ļoti labo ražu, lejupvērstiem bāzes efektiem, negatīvās ražošanas apjoma starpības radīto lejupvērsto spiedienu uz inflāciju un sarūkošām inflācijas gaidām.

Jaunākās pieejamās nozīmīgāko starptautisko institūciju prognozes paredz, ka gada vidējā inflācija salīdzinājumā ar vēsturiski zēmo līmeni pakāpeniski palielināsies un 2014. gadā būs 2.2–2.5% diapazonā, bet 2015. gadā – 3.0–3.3% diapazonā. Lai gan tūlītējie ar inflācijas perspektīvu saistītie riski kopumā ir līdzsvaroti, vidējā termiņā dominē augšupvērstie riski. Tie saistīti ar lielāku, nekā gaidīts, pasaules izejvielu cenu kāpumu un Rumānijas lejas kursa krituma spiedienu, kas izriet no spriedzes atjaunošanās pasaules finanšu tirgos. Iekšzemes

avotu radītie riski saistīti ar enerģijas cenu turpmākas regulēšanas mazināšanas ietekmi un akcīzes nodokļu likmju kāpumu, kā arī ar ieilgušo nenoteiktību saistībā ar progresu, kas panākts, ieviešot strukturālo reformu pasākumus, par kuriem panākta vienošanās finansiālās palīdzības programmas piesardzības pasākumu kontekstā. Turklāt pastāv ar 2014. gada decembrī paredzētajām prezidenta vēlēšanām saistītu iespējamo fiskālo noviržu radīti riski. Vājāka, nekā gaidīts, ekonomiskā aktivitāte rada lejupvērstu risku inflācijas prognozēm. Ilgākā termiņā izlīdzināšanās process turpmākajos gados, iespējams, ietekmēs inflāciju un/vai nominālo valūtas kursu, ņemot vērā, ka Rumānijā IKP uz vienu iedzīvotāju un cenu līmenis joprojām ir daudz zemāks nekā euro zonā. Taču grūti novērtēt šā izlīdzināšanās procesa radītās ietekmes precīzo apjomu.

Uz Rumāniju pašlaik neattiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Atsauces periodā (2013. gads) valdības budžeta deficīts bija 2.3% no IKP, t.i., zemāks par atsauces vērtību (3% no IKP). Valdības bruto parāda attiecība pret IKP bija 38.4% no IKP, t.i., daudz zemāka par atsauces vērtību (60% no IKP). Eiropas Komisija prognozē, ka 2014. gadā budžeta deficīta rādītājs nedaudz samazināsies (līdz 2.2% no IKP), bet valdības parāda rādītājs palielināsies līdz 39.9% no IKP. Vērtējot citus fiskālos faktorus, deficīta rādītājs 2013. gadā nepārsniedza valsts investīciju attiecību pret IKP. Svarīgi, ka Rumānijai jānodrošina pietiekams progress vidējā termiņa mērķa sasniegšanā (strukturālais deficīts 1% no IKP) un to saistību pildīšana, par kurām tika panākta vienošanās ES un SVF finansiālās palīdzības programmas kontekstā. Tai jārisina arī vairākas fiskālās problēmas, kas aprakstītas 5. nodaļā.

Divu gadu atsauces periodā Rumānijas leja nepiedalījās VKM II, bet to tirgoja elastīga valūtas kursa režīma apstākļos, izmantojot kontrolētu mainīgu valūtas kursu. Rumānijas lejas kursa svārstīgums attiecībā pret euro bija samērā augsts. Pēc neliela Rumānijas lejas kursa kāpuma (līdz 2013. gada maijam) šis valūtas kurss samazinājās augoša svārstīguma periodā 2013. gada vidū. Pēc tam Rumānijas lejas kurss atkal nedaudz pieauga, stabilizējoties aptuveni atsauces perioda sākuma vidējā līmenī. Visā atsauces periodā īstermiņa procentu likmju starpība ar 3 mēnešu EURIBOR vidēji saglabājās augsta, lai gan tā pakāpeniski saruka, *Banca Națională a României* pazeminot procentu likmes apstākļos, kad mazinājās inflācijas starpība salīdzinājumā ar euro zonu. 2009. gadā Rumānijai kļuva pieejama starptautiskā finansiālās palīdzības programma, ko vadīja ES un SVF, bet pēc tam, 2011. gadā, – finansiālās palīdzības programma piesardzības pasākumu veidā, kam 2013. gadā sekoja programmas turpinājums. Tomēr Rumānija

atsauces periodā neizmantoja piesardzības pasākumos pieejamos līdzekļus. Tā kā šīs vienošanās palīdzējušas mazināt finansiālo ievainojamību, tās, iespējams, aplūkojamā periodā veicinājušas arī valūtas kursa spiediena mazināšanos. Ilgāka termiņa skatījumā gan Rumānijas lejas reālais efektīvais kurss, gan tās divpusējais reālais kurss attiecībā pret euro 2014. gada aprīlī bija samērā tuvu atbilstošajam 10 gadu vēsturiski vidējam līmenim. Vērtējot citas ārējās norises, Rumānijas tekošajā kontā un kapitāla kontā pēdējos gados bijušas būtiskas korekcijas. Pēc ārējā deficīta pakāpeniska pieauguma no 2004. gada līdz 2007. gadam apvienotā tekošā konta un kapitāla konta deficīts 2009. gadā izlīdzinājās un turpināja uzlaboties līdz 3.0% no IKP 2012. gadā, bet 2013. gadā tajā bija pārpalikums (1.2% no IKP). Vienlaikus valsts tīrā starptautisko investīciju bilance būtiski pasliktinājās (no -26.4% no IKP 2004. gadā līdz -67.5% 2012. gadā), bet 2013. gadā uzlabojās (-62.3%). Tāpēc fiskālā un strukturālā politika joprojām ir svarīga ārējās ilgtspējas un tautsaimniecības konkurētspējas veicināšanā.

Ilgtermiņa procentu likmes atsauces periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) bija vidēji 5.3%, tātad zemākas par procentu likmju konverģences kritērija atsauces vērtību (6.2%). Iepriekšējos gados ilgtermiņa procentu likmēm Rumānijā bijusi tendence svārstīties ap 7% ±0.5 procentu punktu robežās, noturīgai inflācijas dinamikai neļaujot nominālajām procentu likmēm ilgtspējīgi pazemināties. Pēdējā laikā inflācija krasi sarukusi, dodot centrālajai bankai iespēju samazināt monetārās politikas likmes straujāk nekā agrāk. Tas veicinājis Rumānijas un euro zonas vidējo ilgtermiņa procentu likmju starpības samazināšanos. Atsauces perioda beigās ilgtermiņa procentu likme bija 5.2%, t.i., par 2.8 procentu punktiem augstāka nekā euro zonas vidējā procentu likme (un par 3.5 procentu punktiem augstāka nekā euro zonas AAA reitinga obligāciju peļņas likme).

Lai Rumānijā nodrošinātu ilgtspējīgu konverģenci veicinošu vidi, nepieciešams arī īstenot ekonomisko politiku, kas vērsta uz vispārējas makroekonomiskās stabilitātes, t.sk. ilgtspējīgas cenu stabilitātes, nodrošināšanu. Attiecībā uz makroekonomisko nelīdzsvarotību valsts pakļauta ar finansiālu palīdzību atbalstītās makroekonomiskās stabilizācijas programmas ietvaros paredzētajai uzraudzībai. Rumānijai jāatrisina visdažādākās ekonomiskās politikas problēmas, kas sīkāk aprakstītas 5. nodaļā.

Rumānijas tiesību akti neatbilst visām prasībām centrālās bankas neatkarībai, monetārās finansēšanas aizliegumam un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Rumānija ir ES dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 131. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām.

4.8. ZVIEDRIJA

Atsauces periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) Zviedrijas 12 mēnešu vidējā SPCI inflācija bija 0.3%, t.i., daudz zemāka par cenu stabilitātes kritērija atsauces vērtību 1.7%.

Aplūkojot vēsturiski ilgāku periodu, inflācijas dinamika Zviedrijā kopumā bijusi mērena – SPCI inflācijas līmenis pēdējos 10 gados vidēji bija 1.5%. Tas atspoguļo Zviedrijas monetārās politikas uzticamību, kuras balsts bija mērens darba samaksas veidošanās process un valsts tautsaimniecības augstā attīstības pakāpe. Šajā periodā gada vidējā SPCI inflācija tikai 2008. gadā pārsniedza 2.0%. SPCI gada vidējā inflācija 2013. gadā bija 0.4%. Vērtējot jaunākās norises, SPCI gada inflācija 2013. gada pēdējā ceturksnī un 2014. gada sākumā saglabājās mērenā līmenī un bija daudz zemāka nekā *Sveriges Riksbank* inflācijas mērķis. Šī tendence galvenokārt bija saistāma ar enerģijas cenu kritumu un nelielu pakalpojumu cenu kāpumu. Peļņas īpatsvara sarukums gan pakalpojumu, gan preču ražošanas nozarē liecināja, ka uzņēmumu sektors joprojām saskaras ar problēmām, kompensējot izmaksu pieaugumu ar augstākām cenām.

Jaunākās pieejamās nozīmīgāko starptautisko institūciju prognozes paredz, ka inflācija 2014. gadā kopumā nemainīsies, bet 2015. gadā tā pieaugs un būs attiecīgi 0.1–0.5% un 1.4–1.8% diapazonā. Ar inflācijas perspektīvu saistītie riski kopumā ir līdzsvaroti. Augšupvērstie riski attiecas uz spēcīgāku, nekā gaidīts, investīciju aktivitātes atjaunošanos un pasaules izejvielu cenu kāpumu. Galvenais lejupvērstais risks saistīts ar mājokļu cenu korekciju, kas varētu samazināt iekšzemes pieprasījumu. Valūtas kursa svārstības ir inflācijas prognožu nenoteiktības papildu avots. Joprojām samērā augstais cenu līmenis Zviedrijā salīdzinājumā ar euro zonas vidējo līmeni liek domāt, ka turpmākai tirdzniecības integrācijai un lielākai konkurencei var būt samazinoša ietekme uz cenām.

Uz Zviedriju neattiecas ES Padomes lēmums par pārmērīga budžeta deficīta esamību. Atsauces periodā (2013. gads) valdības budžeta deficīts bija 1.1% no IKP, t.i., ievērojami zemāks par atsauces vērtību (3% no IKP). Valdības bruto parāda attiecība pret IKP bija 40.6% no IKP, t.i., zemāka par atsauces vērtību (60% no IKP). Saskaņā ar Eiropas Komisija prognozē, ka 2014. gadā budžeta deficīta rādītājs palielināsies līdz 1.8% no IKP, bet valdības parāda rādītājs – līdz 41.6% no IKP. Vērtējot citus fiskālos faktorus, deficīta rādītājs 2013. gadā nepārsniedza valsts investīciju attiecību pret IKP. Svarīgi, ka turpmākajos gados Zviedrijai jā saglabā stabils valsts finanses un jāturpina stingri īstenot

budžeta konsolidācijas stratēģiju savas uz normatīvajiem aktiem balstītās fiskālās struktūras ietvaros, kas līdz šim labvēlīgi ietekmējusi valsts fiskālo sniegumu. Tai jārisina arī vairākas fiskālās problēmas, kas aprakstītas 5. nodaļā.

Divu gadu atsaucē periodā Zviedrijas krona nepiedalījās VKM II, bet to tirgoja elastīga valūtas kursa režīma apstākļos. Zviedrijas kronas kurss attiecībā pret euro atsaucē periodā vidēji bija ļoti svārstīgs. Šīs valūtas kurss attiecībā pret euro paaugstinājās līdz 2012. gada augustam, bet līdz 2012. gada beigām atkal samazinājās. Pēc tam, 2013. gada 1. ceturksnī, kronas kurss pieauga, savukārt līdz 2014. gada maijam tas pakāpeniski kritās. Īstermiņa procentu likmju starpība ar 3 mēnešu EURIBOR pakāpeniski saruka no 1.6 procentu punktiem triju mēnešu periodā, kas beidzās 2012. gada jūnijā, līdz 0.6 procentu punktiem triju mēnešu periodā, kas beidzās 2014. gada martā. Atsaucē periodā *Sveriges Riksbank* saglabāja mijmaiņas līgumu ar ECB, lai aizņemtos euro apmaiņā pret Zviedrijas kronu. Tā kā šī vienošanās palīdzēja mazināt finansiālo ievainojamību, tā, iespējams, ir ietekmējusi Zviedrijas kronas kursu. Ilgāka termiņa skatījumā gan Zviedrijas kronas reālais efektīvais kurss, gan tās divpusējais reālais kurss attiecībā pret euro 2014. gada aprīlī bija tuvu atbilstošajam 10 gadu vēsturiski vidējam līmenim. Runājot par citām ārējām norisēm, kopš 2004. gada Zviedrijas maksājumu bilances apvienotā tekošā un kapitāla konta pozitīvajā saldo uzkrāti lieli pārpalikumi – vidēji aptuveni 7% no IKP (2013. gadā –6.0% no IKP). Vienlaikus valsts tīrā starptautisko investīciju bilance uzlabojusies no –24.9% no IKP 2004. gadā līdz –12.1% no IKP 2012. gadā un –5.0% no IKP 2013. gadā.

Ilgtermiņa procentu likmes atsaucē periodā (2013. gada maijs–2014. gada aprīlis) bija vidēji 2.2%, tātad daudz zemākas par procentu likmju konverģences kritērija atsaucē vērtību (6.2%). 2012. gadā ilgtermiņa procentu likmes sasniedza vēsturiski zemu līmeni (1.3%), kas daļēji atspoguļoja uztveri par Zviedrijas valdības augsto kredītspēju un spēcīgo pieprasījumu pēc aktīviem Zviedrijas kronās. Pēc tam, samazinoties drošu ieguldījumu portfeļu plūsmai, tās palielinājās un atsaucē perioda beigās bija 2.1%. Zviedrijas ilgtermiņa procentu likmes un euro zonas vidējās ilgtermiņa procentu likmes starpība kopš 2005. gada bija negatīva, un ar 2008. gadu tā palielinājās (līdz 3.0% 2011. gadā). Vēlāk euro zonas obligāciju peļņas likmju sarukuma un Zviedrijas obligāciju peļņas likmju kāpuma dēļ šī starpība samazinājās un pārskata perioda beigās bija –0.3 procentu punkti (un 0.4 procentu punkti salīdzinājumā ar euro zonas ilgtermiņa AAA reitinga obligāciju peļņas likmi).

Ilgspējīgu konvergenci veicinošas vides saglabāšanai Zviedrijai jāturpina arī uz cenu stabilitāti orientētas vidējā termiņa monetārās politikas īstenošana. Saistībā ar makroekonomisko nelīdzsvarotību Eiropas Komisija izvēlējās Zviedriju padziļinātai pārbaudei savā Brīdināšanas mehānisma ziņojumā 2014. gadā un secināja, ka "Zviedrijā joprojām pastāv makroekonomiskā nelīdzsvarotība, kam nepieciešams monitorings un politikas pasākumi". Zviedrijai jāatrisina visdažādākās ekonomiskās politikas problēmas, kas sīkāk aprakstītas 5. nodaļā.

Zviedrijas tiesību akti neatbilst visām prasībām centrālās bankas neatkarībai, monetārās finansēšanas aizliegumam un tiesiskajai integrācijai Eurosistēmā. Zviedrija ir ES dalībvalsts, uz kuru attiecas izņēmums, tāpēc tai jānodrošina atbilstība visām Līguma 131. pantā noteiktajām tiesību aktu pielāgošanas prasībām. Turklāt ECB atzīmē, ka saskaņā ar Līgumu Zviedrijai ir saistības veikt minēto valsts tiesību aktu pielāgojumus, lai integrētos Eurosistēmā, jau kopš 1998. gada 1. jūnija. Zviedrijas valsts iestādes pagaidām nav veikušas nekādus tiesību aktu grozījumus, lai novērstu šajā un iepriekšējos ziņojumos norādītās neatbilstības.

